

Mielikuvia Kemijoella

Minun jokeni – kilpailuun osallistuneiden oppilaiden teokset tarkasteltuna
koulutaiteen, nykytaiteen sekä paikka ja taide – käsitteiden näkökulmasta

Pro gradu tutkielma
Saara Lintunen
Kuvataidekasvatus
Lapin yliopisto
2016

Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Mielikuvia Kemijoella” Minun jokeni – kilpailuun osallistuneiden oppilaiden teokset tarkasteltuna koulutaiteen, nykytaiteen sekä paikka ja taide – käsitteiden näkökulmasta

Tekijä: Saara Lintunen

Koulutusohjelma/oppiaine: Kuvataidekasvatus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 96 sivua, 5 liitettä

Vuosi: 2016

Tiivistelmä

Käsittelen pro gradu – tutkielmassani Minun jokeni – luovuuskilpailuun osallistuneiden oppilaiden teoksia. Tarkastelen teoksia koulutaiteen, nykytaiteen sekä paikka ja taide - käsitteiden näkökulmasta. Tutkielmani tarjoaa vastauksen Kemijoen varren koulujen koulutaiteen sekä nykytaiteen tilanteesta Minun jokeni – kilpailun kontekstissa. Aloitan teoriaosuuteni tarkastelemalla koulutaidetta. Taustoitin teoriaani koulutaiteesta kertovalla osuudella, koska teokset ovat syntyneet kouluympäristössä. Teoriaosuudessani käsittelen myös nykytaidetta taidekasvatuksessa, sillä se antaa tukea aineiston teemoittelulle nykytaiteen keinojen näkökulmasta. Avaan myös oppilaiden tekemien teosten avulla heidän suhdettaan Kemijokeen.

Tutkielmani on taideperustainen tutkimus, johon liitän sisällönanalyysiä. Käytän pro graduni analyysissä laadullisen sekä määrällisen analyysin keinoja. Tutkimustuloksissa selviää, että teoksissa on käytetty hyödyksi eri aistikanavilla tarkasteltavia ulottuvuuksia, kuten ääntä, kirjallista ulosantia ja visuaalisia elementtejä. Tutkimustuloksissa selviää myös, että jokea on kuvattu lasten elämismaailmasta käsin ja sovinnaisesti. Tutkimustuloksista ilmenee, että oppilaat arvostavat jokea ja jokimaisemaa. Joki on myös paikka erilaisille harrastuksille. Tutkin aihetta, koska ajattelen sen tarjoavan uutta tietoa Kemijoen koulujen oppilaiden suhteesta Kemijokeen. Tutkielmani tarjoaa myös tietoa siitä, että miten kouluissa käsitellään lähiympäristöä eri keinoin.

Avainsanat: kuvataideopetus, koulutaide, nykytaide taidekasvatuksessa, paikka ja nykytaide, taideperustainen tutkimus, Kemijoki

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

University of Lapland, Faculty of Art and Design

The title of the pro gradu thesis: “Visions by the river” State of art in schools by the Kemijoki examined through concept of school art and post-modern art education

Author(s): Saara Lintunen

Degree programme / subject: Art education

The type of the work: Pro gradu thesis

Number of pages: 96 pages, 5 appendix

Year: 2016

Summary

In my Pro gradu thesis I study artwork of pupils who attended to art competition My river in fall 2015. I analyse the artwork and make conclusions of the situation of art in schools by the Kemijoki. I also examine students and pupil’s relationship to the river. I start by exploring the concept of school art and post-modern art education. My thesis, in which I have used art-based research, is based on artwork of the students. My own artmaking helped me to come closer to the subject of my thesis.

Student’s and pupil’s artwork shows that they use mixed media to express themselves. According the student’s and pupils artwork they seem to give value to the river and the respect the nature by the river. The also think that the river is a place for different kinds of hobbies.

Keywords: art education, school art, post-modern art in art education, place and art, art-based research, Kemijoki

Further information:

I give a permission the pro gradu thesis to be read in the Library x

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
2	KOULUTAIDE MUUTOKSESSA	9
2.1	KOULU SUHTEESSA KUVATAIDEKASVATUKSEEN	12
2.2	KUVATAIDEOPETTAJA VAIKUTTAJANA.....	15
2.3	OPPILAS KOULUSSA JA KUVATAIDETUNNEILLA	18
3	NYKYTAIDE KUVATAIDEKASVATUKSESSA	21
3.1	NYKYTAIDE PERUSKOULUN JA LUKION OPETUSSUUNNITELMISSA	25
3.2	KUVAN TUOTTAMINEN NYKYTAITEEN KEINAIN	29
3.3	PAIKKA JA NYKYTAIDE	31
3.4	PAIKKALÄHTÖINEN KUVATAIDEKASVATUS.....	32
4	MINUN JOKENI – LUOVUUSKILPAILU	35
4.1	TOIMIJA MINUN JOKENI - LUOVUUSKILPAILUSSA	39
4.2	LUOVUUSKILPAILUUN OSALLISTUNEET KOULUT.....	40
4.3	KEMIJOEN HISTORIAA LUOVUUSKILPAILUN TAUSTALLA.....	42
5	TUTKIMUKSEN METODOLOGISET JA MENETELMÄLLISET VALINNAT 46	
5.1	TAIDEPERUSTAINEN TUTKIMUS.....	47
5.2	A/R/TOGRAFIA	50
5.3	SISÄLLÖNANALYYSI.....	51
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET	53
6.1	MINUN JOKENI TEOSTEN TEEMOITTELU	53
6.2	JOELLE – OMA TAITEENI JOKIAIHEESTA	56
6.3	TUTKIMUSTULOKSET JA TEOSTEN ANALYYSI	70
6.4	TEOSTEN ESITTELY JA TEEMOITTELU	70
6.4.1	<i>Integraatiota ja multimodaaleja teoksia</i>	70
6.4.2	<i>Joki teoksissa</i>	76
6.5	TUTKIMUSTULOKSET	81
6.5.1	<i>Multimodaalisuus, ilmiöpohjaisuus ja kolmas pedagoginen tila</i>	81
6.5.2	<i>Joen sovinnainen kuvaustapa</i>	83
6.5.3	<i>Paikka aktiviteeteille</i>	84
7	POHDINTA	86
8	LÄHTEET	88
	LIITTEET	92

1 Johdanto

Suomen pisimmän joen, Kemijoen, varrella asuu useiden Pohjois-Suomen koulujen oppilaita. Tällä hetkellä Kemijoen varren kouluissa opiskelevat oppilaat eivät ole koskaan kokeneet jokea valjastamattomana. Voimalaitokset kuuluvat heidän kokemukseensa jokimaisemasta ja valjastamisesta johtuvat ympäristön muutokset ovat osa sitä. Kalastus, uitto ja muu joen ympäristöön aiemmin kuulunut elinkeino ovat oppilaille tuttuja ainoastaan historian välityksellä. Olen myös itse asunut varhaislapsuuteni ajan Kemijoen varrella ja myöhemmin viettänyt kesä mökillä, joka sijaitsee samaisen joen varrella. Joenranta on ollut minulle leikkipaikka ja koti. Omalla kohdallani kertomukset aiemman kaltaisesta joesta eivät ole tuntuneet todellisilta, sillä oma kokemukseni on toinen.

Kemijokea ja sen historiaa sekä joen muutoksia että sen vaikutuksia on kuvattu erilaisissa tutkimuksissa. Erityisesti Kemijoen valjastamisen vuoksi johtuvista, jokea koskevista muutoksista, olleita seurauksia on tutkittu Kemijoen varren ihmisten elämässä. Kemijoen varren muutokset tulevat todennäköisesti vaikuttamaan vielä pitkään joen muutoksen kokeneiden henkilöiden lisäksi myös jälkipolvien elämässä. Vaikutukset eivät näyttäyty kuitenkaan lapsille ja nuorille suoraan heidän kokemuksestaan, koska joen nykytilanne on heille normi. Taidekasvatuksen kentällä on aiemmin tutkittu oppilaiden tekemiä teoksia ja kuvia. Tutkimuksessani lähestyn oppilaiden teoksia tutkien niitä luovuuskilpailun kontekstissa. Tulkitsemani kuvat liittyvät jokiaiheeseen, tarkemmin Kemijokeen. Tutkielmani antaa tietoa paikallisten lasten ja nuorten suhteesta jokeen sekä heidän ilmaisutavoistaan Kemijoen varren kouluissa.

Kemijoen historiaan liittyy tapahtumia, joilla on ollut vaikutuksia joen luonnolliseen tilaan sekä sen varrella asuviin ihmisiin. Ensimmäinen voimalaitos, Isohaara, rakennettiin vuonna 1949 sodanjälkeisen mittavan sähköntarpeen vuoksi. Yhtäaikaisesti voimalaitosten rakentamisen kanssa Suomessa oli käynnissä yhteiskunnallinen rakennemuutos. Maanviljelyn ja metsätalouden merkitys muuttui ja palvelusektorin osuus lähti kasvuun. Voimalaitosrakentaminen tuotti hyötyjen lisäksi myös vahinkoa jokivarrelle ja sen asukkaille: vesiympäristö ja maisema muuttuivat sekä jokien patoaminen esti vaelluskalojen nousun jokiin. Vedenkorkeus ja virtausolosuhteet muuttuivat verrattuna luonnontilaiseen

jokeen ja tämä vaikutti myös muuhun kalastoon. Voimalaitokset ja niihin liittyvät patoaltaat peittivät alleen koski- ja suvantoalueiden lisäksi myös kotipaikkoja. Tällä hetkellä Kemijoen alueella on yhteensä 21 voimalaitosta, joista 16 on Kemijoki Oy:n omistuksessa. (Autti 2013, 14)

Jouluna 2014 Kemijoki Oy järjesti 60-vuotisen toimintansa kunniaksi Kemijoen varren kouluille ympäristöaiheisen luovuuskilpailun nimeltään Minun jokeni. Kilpailuun kutsuttiin Kemijoen varren kouluja Tervolasta, Rovaniemeltä, Kemijärveltä, Sodankylästä ja Pelkosenniemeltä. Kilpailuun toivottiin mahdollisimman laajaa osallistumista ja kutsuja lähetettiin peruskouluista lukioihin. Kilpailun tarkoituksena oli herätellä Kemijoen varren koulujen oppilaita ja opettajia pohtimaan joen merkitystä Kemijoen varren asukkaiden elämässä. Osallistujat saivat muodostaa oman tiiminsä ja määritellä, kuinka suurella kokoonpanolla osallistuvat. Tiimit saivat myös päättää, minkälaisella teoksella osallistuivat kilpailuun. Tekniikkaa tai aiheen käsittelytapaa ei rajattu mitenkään vaan osallistujia rohkaistiin käyttämään erilaisia tekniikoita.

Osallistuin 'Minun jokeni' – kilpailuun työharjoittelijana projektiopintojeni puitteissa. Kemijoki Oy tarvitsi kuvataidekasvatuksen opiskelijan projektiin, jotta mukaan saatiin henkilö, jolla on käsitys koulun käytänteistä ja niiden kanssa toimimisesta. Toimin projektissa toisen kuvataidekasvatuksen opiskelijan kanssa ja jaoimme meille osoitetut tehtävät. Työtehtäviimme kuului olla yhteyksissä kouluihin ja auttaa oppilaita sekä opettajia kilpailuun osallistumisessa. Hallinnoimme myös kilpailun yhteyteen perustettua, sosiaalisen median kanavaa eli instagram-tiliä ja vierailimme kouluilla esittelemässä kilpailua.

Pro-gradu tutkielmassani tarkastelen Kemijoen varren koulujen oppilaiden teoksia, joilla he osallistuivat Minun jokeni – kilpailuun. Aineisto kertoo omaa osuuttaan Kemijoen varren koulujen kuvataidekasvatuksen tilanteesta sekä lasten ja nuorten suhtautumisesta jokeen. Avaan lyhyesti kilpailua ja myös Kemijoen historiaa, mutta pääpainoni on oppilaiden teosten tarkastelussa. Tutkin oppilaiden teoksia kolmesta eri näkökulmasta: koulutaiteen, nykytaiteen sekä paikan ja nykytaiteen.

Koulutaiteen käsite auttaa minua määrittelemään aineistosta piirteitä, joita stereotyyppisesti liitetään koulun kuvataidetunneilla tehtyihin teoksiin. Koulutaiteeseen liitettävän käsitteen purkaminen auttaa minua tunnistamaan elementtejä oppilaiden teoksista. Nykytaide-käsitteen avaaminen puolestaan auttaa minua tunnistamaan oppilaiden tekemistä teoksista viitteitä nykytaiteeseen liitettävään työskentelytapaan ja tekniikan soveltamisesta suhteessa ideaan. Tarkastelen nykytaidetta ja analyysissäni pohdin, että näkyykö oppilaiden teoksissa nykytaiteen tarjoamia mahdollisuuksia oppilaiden ilmaisuun. Paikan ja taiteen – käsitteen kautta tutkin miten oppilaat ovat jokea kuvanneet ja mitä he kertovat omasta suhteestaan jokeen.

Päätutkimuskysymyksenäni kysyn, että mitä Minun jokeni – kilpailuun osallistuneet oppilaiden teokset kertovat tarkasteltaessa niitä koulutaiteen, nykytaiteen sekä paikka ja nykytaide – käsitteiden näkökulmasta? Tutkielmani antaa tietoa Kemijoen varren koulujen taiteen tilasta ja luontosuhteesta. Opinnäytetyössäni käsittelen myös uutta opetussuunnitelmaa. Uusi perusopetuksen opetussuunnitelma (2014) kehottaa ilmiöpohjaiseen oppimiseen sekä käyttämään opetuksessa tukena myös koulun ulkopuolisia tahoja. Minun jokeni – kilpailu antoi kouluille mahdollisuuden teemalliseen ja ilmiöihin tarttuvaan opetukseen. Joki teemana on integroitavissa eri oppiaineisiin ja mahdollistaa myös oppiaineiden välisen yhteistyön. Kilpailu tarjosi myös oppilaille mahdollisuuden työskennellä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Yhteistyö koulun ja muiden tahojen välillä antaa oppilaalle arvokasta kokemusta toiminnasta erilaisissa projekteissa. Erilaiset projektit luovat myös mahdollisuuksia löytää omia vahvuuksia sekä soveltaa niitä itselleen sopivalla tavalla. Minun – jokeni kilpailu painotti tiimityöskentelyä, eli lapset ja nuoret saivat myös kokemusta yhdessä työskentelemisestä.

Tutkielmaani sävyttää kilpailukonteksti, jossa teokset ovat syntyneet. Voiton mahdollisuus voi motivoida työskentelemään kovasti, mutta myös muokkaamaan teoksista kilpailun järjestäjää miellyttäviä. Kilpailua järjestävällä taholla on myös merkitystä tuloksen kannalta. Esimerkiksi Kemijoki Oy:n järjestämä kilpailu voi herättää hyvin erilaisen näkökannan teoksiin kuin, että kilpailu olisi järjestetty jonkin luonnonsuojelujärjestön toimesta. Myös kilpailukutsut, julisteet ja muut informaatiokirjeet ovat osaltaan luoneet tietynlaisen kehyksen kilpailulle. Tapa, millä joki on esitetty kilpailuesitteissä, on voinut antaa kouluille viitteitä toivotun kaltaisista teoksista.

Tutkielmani on laadullinen ja taideperustainen tutkielma. Aineistoni koostuu 'Minun jokeni' – kilpailuun osallistuneiden oppilaiden ja opiskelijoiden teoksista. Aineistoni analyysi on sisällönanalyysiä, mutta käytän myös muita määrällisen analyysin keinoja. Tutkin myös kilpailun teoksia a/t/tografia menetelmällä. Yhdistän tutkielmaani myös taiteellisen osion, joka on vienyt minut tutkimusaiheeni äärelle.

2 Koulutaide muutoksessa

Avaan koulutaiteen termiä kuvataidekasvatuksessa, koska Minun jokeni- kilpailun teokset ovat syntyneet kouluympäristössä. Koulu on yhteiskunnassa paikkansa vakiinnuttanut laitos, jota leimaavat erilaiset sosiaalisten suhteiden verkostot ja kirjoitetut sekä kirjoittamattomat säännöt. Moni asia koulussa vaikuttaa oppilaiden työskentelyyn ja olemiseen. Koulun ja siihen liittyvien asioiden vaikutusta 'Minun jokeni' – kilpailun teoksiin ei voida sivuttaa.

Suomalaisessa peruskoulussa opettavan kuvataideoppiaineen sisältönä on koko laajan visuaalisen kulttuurin kirjo: kuvataide, visuaalinen media ja ympäristö. Olennaisinta kuvataideopetuksessa on, että oppilaalle syntyy henkilökohtainen suhde taiteeseen. Kuvataidetunneilla pyritään tukemaan oppilaan taiteellista oppimista ja kuvallisen ajattelun kehittymistä. (Laitinen 2006, 33.) Taidekasvatus auttaa käsittämään, käsittelemään ja sietämään taiteessa sekä sosiaalisessa elämässä olevia monitasoisia ilmiöitä ja ristiriitaisuutta. Taidekasvatuksen tehtävänä on poistaa keskeneräisyyden, epämääräisyyden ja ristiriitaisuuden pelkoa. Taidekasvatuksessa opetetaan taiteen kieltä oman käytännön kokemuksen kautta. Tekemisen harjaantumisen myötä kehittyä myös oma kommunikaatio ja itselleen tärkeitä asioita pystyy myös välittämään muille. Taiteellinen ilmaisu on siis hyvä väline. (Sederholm 2007, 143, 144.) Taidekasvatuksen avulla voidaan käsitellä erilaisia ilmiöitä ja esimerkiksi omaan elinympäristöön liittyviä asioita. Minun jokeni – kilpailu tarjosi kouluille mahdollisuuden käsitellä laajasti joki-ilmiötä ja joen muutosta sekä vaikutuksia joen varren asukkaiden elämään. Taiteellista ilmaisua voidaan käyttää välineenä laajasti erilaisten ilmiöiden käsittelyyn ja joki-ilmiön tarkastelu tarjoaa useita eri lähtökohtia sekä näkökulmia aiheen käsittelylle taiteen avulla.

Arthur Efland esittää (1976), että koulutaide kohtaa harvoin oppilaiden arjen kuvat. Koulutaidetta edustaa opettaja ja koulutaide on yleensä taidetyyli, joka on sovinnasta ja sääntöpohjaista. Koulutaide on sellaista, jota sopii esitellä esimerkiksi koulun käytävillä. Koulutaiteen piirteisiin usein liittyvät paperin täyttäminen kokonaan, kirkkaat värit, ja spontaanit siveltimenvedot. Perinteiseen koulutaiteeseen saatetaan liittää myös teknisyyttä korostavia harjoituksia, kuten väriympyröitä, varjostusharjoituksia ja perspektiivioppia. Aiemmin kuvatuilla harjoituksilla ei ole juurikaan yhteyttä oppilaan omaan elämään ja sen kuviin. Tämä johtaa siihen, että oppilas ei näe yhteyttä koulutaiteen ja vapaa-ajan välillä. Oppilaan voi olla vaikea ajatella, että koulussa tuotettu taide olisi jotenkin yhteydessä

esimerkiksi ammattitaiteeseen. Oppilas ei välttämättä koe kuvataidetunneilla opituilla asioilla ja muilla oppiaineilla yhteyttä. Tämä puolestaan sotii oppiaineiden rajojen ylittäviä kokonaisuuksia vastaan. Koulun kuvataidetunneilla opitut asiat näkyvät harvoin oppilaan vapaa-aikana tekemissä kuvissa. Jotta taide saisi merkitystä oppilaiden elämässä, olisi kotitaide liitettävä koulutaiteeseen. Kotitaiteen ja koulutaiteen yhdistämistä voivat edesauttaa kotitehtävät ja esimerkiksi kotiluonnoskirja. Oppilaille on hyvä antaa myös mahdollisuus jatkaa kuvataidetoita kotona. (Räsänen 2008, 67, 68.) Jos kuvataidetunneilla tapahtuva toiminta ei liity oppilaiden kokemusmaailmaan tai elämään on oppilaita vaikea sitouttaa tai syventää aiheeseen. Minun jokeni – kilpailussa kouluja rohkaistiin tarttumaan erilaisiin ilmaisumuotoihin ja pohtimaan joen tärkeyttä juuri oppilaiden elämässä, eli oppilaslähtöisellä tavalla.

Räsänen (2006) käsityksen mukaan koulutaide eivätkä niin kutsutut vapaat aiheetkaan edusta taidetta, vaikka ne voivat sisältää taiteeseen liittyviä ominaisuuksia. Taiteilijan ja lapsen ilmaisu eroavat toisistaan siten, että lapsi kommunikoi tai toteuttaa opettajan asettamia tavoitteita kun taas taiteilija tavoittelee taiteen tekemistä, joka pohjautuu omaan taidekäsitykseen. Taiteen ja taidon käsitteet on erotettava toisistaan kun halutaan määritellä taidekasvatuksen tavoitteita. Taiteessa on kyse siitä, että luodaan merkityksiä, kun taas taidot ovat välineitä merkitysten luomiseen. Taiteessa kokemus ja ymmärtäminen tuodaan teoksen muotoon. Se auttaa oppijaa jäsentämään ajatuksiaan ja syventämään tai muuttamaan niitä. Taide voi auttaa näkemään asioita uudella tavalla. Edellä mainitut taiteen- ja taiteentekemisen ominaisuudet erottavat taiteen askartelusta sekä pelkkien kädentaitojen harjoittamisesta. Oppilaan toimintaa voidaan ajatella taiteena kun siihen liittyy havaitsemista, tunnetta tai ajattelua. Perinteisenä pidetyn koulutaiteen suhde taidemaailmoihin liittyy pohdintaan taiteellisen oppimisen luonteesta. Useat pitävät koulujen kuvataideopetusta puuhasteluna, joka ei liity taiteelliseen prosessiin. Koulukulttuuri ei välttämättä kaikissa tilanteissa pysty tarjoamaan opettajalle ja oppilaalle mahdollisuutta omaehtoiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn. Kun taas oppilaiden taiteellista työskentelyä tukisi mahdollisuus pitempiaikaisiin prosesseihin. (Räsänen 2006, 13; Räsänen 2015, 147.) Oppilaan pitää päästä myös itse asettamaan tavoitteita ja opettajan tulisi antaa virikkeitä oppilaan taiteelliselle työskentelylle. On tärkeää, että oppilas oppii jäsentämään omia ajatuksiaan sekä kommunikoidaan itselleen sopivalla viestimisen tavalla.

Brent Wilson (2008) kertoo artikkelissaan käsitteestä 'third-site visual cultural pedagogy', vapaasti suomennettuna käsite on kolmas pedagoginen tila. Tällä hän tarkoittaa uutta, esimerkiksi koulun puitteissa olevaa pedagogista tilaa, joka mahdollistaa kolmannessa tilassa työskentelyn. Lasten työskentely ilman aikuista on ensimmäinen tila, toinen tila on luokkahuone ja järjestetty taideopetus. Kolmas tila luo mahdollisuuksia uusien visuaalisen kulttuurin muotojen tuottamiselle. Oppiminen tapahtuu virallisten tahojen välissä ja lähellä koulumaailmaa, mutta ei ole osa perinteistä koulumaailmaa. Kolmannessa tilassa syntyy uusia muotoja visuaalisen kulttuurin kentällä sekä tuotteita ja ajatuksia kun aikuiset ja lapset kohtaavat muodollisten rakenteiden ulkopuolella. Tutkiminen ja työskentely ovat vapaata sekä sallittua, mutta tiettyjen normien sisällä. Uudenlaisen visuaalisen kulttuurin pariin rohkaistaan. Aikuisen ja lapsen roolit sekoittuvat ja heistä tulee tasavertaisempia toisilleen. (Wilson 2008, 8, 9; Erkkilä 2012, 162, 163.)

Räsänen (2015) toteaa Wilsoniin viitaten, että kolmas tila liittyy identiteettejä koskevaan keskusteluun ja kolmanteen tilaan viitataan erityisesti etiikkaan ja estetiikkaan liittyvissä keskusteluissa. Toisinaan taidepedagogiikan edustajat ajautuvat eri teille puhuessaan kolmannesta tilasta ja saattavat tarkoittaa sillä eri asioita, mutta pääasiaksi on muotoutunut luopuminen dualistisesta ajattelusta. Asioiden vastakkain asettaminen halutaan lopettaa ja tilalle kaivataan ajattelua, joka tukee kokonaisvaltaisuutta. Luonnollisena pidettyjä asioita halutaan kyseenalaistaa ja tilalle yritetään saada jotain uutta. Pedagogiikassa kolmanteen tilaan liitetään dialogia ja kohtaaminen. Kohtaaminen tapahtuu omien ja muiden tekemien kuvien välityksellä. Taidekasvatuksessa kohtaamiset tapahtuvat omien ja muiden tekemien kuvien välityksellä, eli kolmannessa tilassa. (Räsänen 2015, 141.) Tarkastelen teoriassani kolmatta tilaa, koska ennakkokäsityksenäni on, että Minun jokeni – kilpailu on voinut antaa kouluille mahdollisuuden työskennellä kolmannessa tilassa. Oppilaat ovat, koulupuitteiden salliessa, päässeet käsittelemään aihetta omasta näkökulmastaan ja kommunikoimaan kuvien välityksellä, kolmannessa tilassa.

Tutkiessa suomalaisen kuvataideopetuksen tavoitteita, ei kuvataideopetusta voida tarkastella koulutaiteeseen liitettyssä kapeassa merkityksessä, minkälaisena esimerkiksi Efland (1976) sitä kuvailee. Perusopetuksen uuden opetus suunnitelman mukaan kuvataiteen tuottamisen ja tulkinnan tulee saavuttaa kaikkien visuaalisen kulttuurien osa-alueet. Uuden niin kutsutun koulutaiteen ytimen kokoavat kuvanlukutaito, medialukutaito ja ympäristönlukutaito. Jotta visuaalinen monilukutaito saa voimakkaan merkityksen oppilaiden elämässä ja

arjessa, on tärkeää sitoa se laajalti erilaisiin kulttuurisiin konteksteihin. Kun tarkastellaan kuvien merkityksiä, saavat oppilaat rohkaisua monikulttuurisen yhteiskunnan eri näkemysten tarkasteluun. Koululuokan ulkopuolelle siirryttäessä voidaan saada luotua yhteiskunnallisesti merkittäviä asioita. Tällä tavalla kuvataide ei jää muusta maailmasta irralliseksi, vaan visuaalisen kulttuurin tuottaminen ja tarkastelu liitetään osaksi laajaa kulttuurikasvatusta. (Räsänen 2015, 148, 149.) Uusi opetussuunnitelma ei siis tue perinteisiä, Eflandin tarjoamia, käsityksiä koulutaiteesta, vaan tarjoaa oppilaille koko visuaalisen kulttuurin kirjon. Minun jokeni – kilpailu käy hyvin uuden opetussuunnitelman tavoitteisiin, sillä luovuuskilpailu rohkaisi käsittelemään koululuokan ulkopuolista aihetta, eli Kemijokea.

2.1 Koulu suhteessa kuvataidekasvatukseen

Käsittelen koulua suhteessa kuvataidekasvatukseen, koska koko koululaitoksella ja siihen liittyvillä asioilla on vaikutus kaikkeen, mitä koulussa tapahtuu. Muun muassa koulun säännöt, koulukohtaiset opetussuunnitelmat, valtakunnalliset opetussuunnitelmat, resurssit ja koulurakennus vaikuttavat kuvataidetuntien toimintaan. Jos koulu on esimerkiksi ottanut jonkin linjauksen sääntöihin, ei katsota hyvällä, jos siitä erinäisillä oppitunneilla poiketaan. Minun jokeni – kilpailuun osallistuneiden oppilaiden teokset ovat tavalla tai toisella tuotettu koulussa, osa on saattanut työskennellä ainoastaan oppitunneilla ja jotkut oppilaista ovat saattaneet työskennellä myös vapaa-ajalla. Joka tapauksessa kilpailun kutsut lähetettiin suoraan kouluille ja osallistuminen kilpailuun tapahtui koulun puitteissa.

Kuvataidetunteihin, kuten muuhunkin koulussa tapahtuvaan työskentelyyn, vaikuttaa koulu fyysisenä ja psyykkisenä tilana. Anniina Koivurova (2010) toteaa väitöskirjassaan 'Kuvien rajat', että koulu on paikka, jossa eri taustoista tulevat oppilaan sitoutetaan osaksi yhteisöä ja heille alkaa muodostua ainakin osittain yhtenäinen maailma. Suomessa peruskoulun toimintaa leimaa, läpi maan, suhteellisen vakiintuneet käytännöt. Opettajalla on valtaa ja kouluopetus on usein ohjeistettua, luvanvaraista ja ehdollistettua toimintaa, sääntöjä ja rutiineja, harjoittelua ja toistoa. Opettaja aktivoi oppilaat ja oppilaat reagoivat aktivointiin. Tämä tarkoittaa sitä, että oppilaiden reaktiot peilaavat opettajan toimintaa. Kilpailuyhteiskunta vaikuttaa siihen, että oppilaiden arviointi on yksilökeskeistä. Yksilön

suoritusta arvioiva käytäntö heikentää yhteisöllisen identiteetin muodostumista ja asettaa oppilaat keskenään vertailuasemaan. Tämä heikentää puolestaan yhteisöllisen identiteetin muodostumista ja muuttaa koulun ilmapiirin välinpitämättömäksi. (Koivurova 2010, 48, 51, 52.) Yhteisölliset projektit voivat tarjota yhteisöllisyyden tunnetta koulussa ja oppilaat pääsevät ulos tilanteesta, jossa heitä vertailtaisiin toisiinsa. Minun jokeni – kilpailu tarjosi osallistujille mahdollisuuden kohottaa yhteisöllistä identiteettiä jaettavien jokikokemusten muodossa. Kemijoen varren kouluissa opiskelee keskenään erilaisia oppilaita, mutta joki koskettaa kaikkia. Oppilaat ovat siis saaneet mahdollisuuden tarkastella kaikkia yhdistävää tekijää eli jokea.

Koulu on julkisen kasvatuksen yhteiskunnallisista järjestelmistä kattavin ja laajin (Tomperi, Vuorikoski & Kiilakoski 14, 2005). Suomen valtio pyrkii saamaan opettajat varustamaan oppilaat ja opiskelijat mahdollisimman uusilla tiedoilla ja taidoilla, jotka muuttavat muotoaan markkinatilanteen mukaisesti. Koko koulutusjärjestelmä on vallassa olevien eri ryhmien kompromissien tulos. Kouluja määrittävät opetussuunnitelmat, jotka ovat poliittisten puolueiden, opetushallinnon, yliopistotutkijoiden ja opettajajärjestöjen välisten tavoitteiden ja ulkoisten taloudellis-yhteiskunnallisten paineiden kentässä tuotettuja asiakirjoja. Koulutuksessa opetussuunnitelmat esiintyvät neutraaleina sääntöinä, vaikka ne ovat syntyneet poliittisten tahojen vaikutuksesta. Vaikka Suomen koulujen maine on hieman huonontunut, on sillä edelleen hyvä kuva julkisuudessa. Koulu on itsestäänselvyys, eikä sen olemassaoloa juurikaan kyseenalaisteta. Kasvatusinstituutioissa on myös negatiivisia puolia: ihmisiä sopeutetaan, alistetaan, erilaisuutta tukahdutetaan ja luodaan kilpailuasetelmia. Vaikka koulu tarjoaa mahdollisuuksia, sulkee se myös ovia ja tuhoaa itseluottamusta. On siis hyvä, että kasvatuksellisia rakenteita ja koulujärjestelmän välttämättömyyttä tarkastellaan välillä kriittisesti. (Tomperi, ym. 14-15.) Tarkastelen teoriaosuudessa koulua instituutiona, sillä koko kouluinstituutiolla on vaikutus myös siihen, että minkälaista taidetta kouluissa tehdään ja millä otteella. Jos suomalainen kasvatusinstituutio esimerkiksi tukahduttaa erilaisuutta, antaako opetussuunnitelma tarpeeksi liikkumatilaa erilaisille yksilöille ja ajatuksille.

Koulussa on suhteellisen harvoin tunteja, joiden aihe on kuvittelu, visualisointi, havaitseminen, avaruudelliset taidot, luovuus, intuitio tai kekseliäisyys. Huolimatta siitä, että näitä asioita harvoin koulussa harjoitellaan, tuntuvat opettajat arvostavan näitä taitoja. Opettajat myös toivovat, että oppilaat kehittäisivät mielikuvitustaan, havaintojaan ja

intuitiotaan luonnollisena seurauksena verbaalisten ja analyttisten taitojen harjoittamiselle. Oma identiteettiä etsivälle nuorelle omat psyykkiset ja fyysiset muutokset saattavat aiheuttaa ihmetystä, jonka käsittelyyn tarvitaan aistitietoa, käsitetietoa ja aktiivista toiminnallisuutta. Taide- ja taitoaineissa voidaan opettaa toimintamalleja ja ajattelutapoja, joissa mieli ja ruumis toimivat yhteistyössä eivätkä erotettuina. Kuitenkin peruskoulun valinnaisten taide- ja taitoaineiden tuntimääriä on leikattu ja tämä ei luonnollisesti tue oppilaiden mahdollisuutta kokonaisvaltaiseen kehitykseen. (Rinne 2006, 111.) Yhteiskunnan sekä opettajien vaatimukset ovat ristiriidassa opetuksen tarjontaan nähden. Mielikuvitus ja havainnotkaan eivät tule automaattisesti, jos siihen ei anneta tukea.

Koivurova viittaa väitöskirjassaan Karjalaiseen (1996) ja Toloseen (2001) ja toteaa, että koulun sosiaalinen ympäristö voi vaikuttaa kokonaisvaltaisesti oppilaan toimintaan ja esimerkiksi kuvataidetuntien työskentelyyn. Virallisesti koulu määrittellään opetussuunnitelmissa, oppimateriaaleissa, koulun säännöissä, opetuksen sisällöissä ja menetelmissä, koulussa toimijoiden välisinä hierarkioina ja opetuksen ympärille rakentuvana luokkahuoneen vuorovaikutuksena. Oppilaan arjen kokemuksiin koulu vaikuttaa vahvasti. Koulun luokkahuoneissa, käytävillä, saleissa, saniteettitiloissa, ruokalassa ja pihilla vallitsevat omat kirjoitetut sekä kirjoittamattomat sääntönsä. (Karjalainen 1996; Tolonen 2001 Koivurovan 2010, 55, 56 mukaan.) Koulu on myös paikka, jossa saadaan ystäviä ja tila, jossa muovautuu hierarkioita, luodaan eliniän kestäviä ihmissuhteita ja saadaan rakennuspuita omalle minäkuvulle (Kiilakoski 2012, 10). Koulun sosiaalinen ympäristö vaikuttaa kuvataidetuntien työskentelyyn, mutta sosiaaliseen ympäristöönkin voidaan vaikuttaa. Jos oppilas luottaa ympäristöön, voidaan esimerkiksi kuvataidetunneilla käsitellä arkaluonteisempia aiheita. Ja sosiaalinen ympäristö, jossa vallitsee luottamus, on hyvä paikka erilaisten asioiden käsittelylle ja antaa oppilaalle itseluottamusta tulevaisuudessakin.

2.2 Kuvataideopettaja vaikuttajana

Oppilas viettää koulussa useita tunteja keskenään erilaisten opettajien kanssa vuorovaikutuksessa ja oppilaan identiteetin rakentumista tarkastellaan myös suhteessa opettajaan. Yksittäisellä opettajan ja oppilaan kohtaamisella voi olla merkittäviä vaikutuksia oppilaan elämään (Koivurova 2010, 52). Opettaja voi olla oppilaalle moraalinen roolimalli, jonka kautta oppilas voi tarkastella omaa identiteettiään opettajan arvoja asenteita ja toimintamalleja kohtaan (Törmä 2003, 126, Koivurova 2010, 52). Lähtökohtana opetuksessa tulisi olla oppilaan oma elämysmaailma ja opettaja tuo opetukseen lähinnä oman tietämyksensä ja tuntemuksensa taiteesta ja visuaalisesta ympäristöstä (Laitinen 2006, 35). Opettajalla on suuri vaikutus oppilaaseen monella eri tasolla ja opettaja on aikuinen kenen kanssa oppilaalla pitäisi olla mahdollisuus turvalliseen kanssakäymiseen. Opettajalla on valtaa ja on tärkeää, että opettaja käyttää asemansa oikein. Minun jokeni – kilpailun teoksiin on myös todennäköisesti vaikuttanut opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus. Opettaja on voinut vaikuttaa oppilaisiin esille tuomillaan argumenteilla ja tietämyksellään.

Koulussa taidekasvattajan tehtävänä on toimia taiteilijan, teoksen ja vastaanottajan välissä, eräänlaisena linkkinä. Taidekasvattajalla on mahdollisuuksia päästä vaikuttamaan suuren yleisön käsityksiin taiteesta. Heillä on mahdollisuus viedä taidemaailman käsityksiä eteenpäin, laajentaa niitä ja asettaa virallisen taidemaailman käsitykset kyseenalaiseksi. Tästä kertoo se, että taiteistumisen ja laajentuneen taidekäsityksen myötä nykyisellään oleva taideopetus kattaa koko visuaalisen kulttuurin kentän. (Räsänen 2015, 139.) Kuvataideopettaja toimii koulussa koko visuaalisen kulttuurikentän äänitorvena. Opettajan tavalla esittää taidetta on suuri vaikutus siihen, että mitä oppilas ajattelee taiteesta, ellei hänellä ole aiheeseen muuta kosketuspintaa.

Taidekasvattaja on näennäisesti vapaa tekemään yksilöllisiä opetussuunnitelmia, mutta kouluopetus on joka tapauksessa rajattua verrattuna esimerkiksi muun maailman vapauteen. Kouluopetuksessa otetaan huomioon muun muassa tavoitteet opetussuunnitelmassa, arviointikriteerit, koulu kollektiivisena oliona, koulumoraali, järjestyssäännöt sekä rajallinen aika. Opettajat joutuvat ponnistelemaan oman taide- ja kasvatusosaamisensa, muuttuvan maailman, koulumaailman ja kotikasvatuksen arvojen välillä. Samalla opettaja yrittää myös parhaansa mukaan antaa oppilaille työkalut, joilla he selviävät visuaalisessa elämysmaailmassa. Koulussa kuvataideopetuksen nykyinen tuntijako aiheuttaa sen, että

muiden oppiaineiden näkemykset maailmasta vaikuttavat luokkahuoneessa enemmän kuin taiteen oma tieto. (Kiil 2009, 52-53.) Opettajan toiminta kouluissa on haastavaa. Opettajat ottavat huomioon useita eri asioita samanaikaisesti työssään.

Räsänen kuvailee Liora Breslerin (2002) käsitteitä kuvataidetta opettavien henkilöiden lähestymistavoista seuraavaa. Breslerin mukaan kouluissa kuvataidetta opettavat edustavat jotakin seuraavista kolmesta lähestymistavasta. Hän näkee saman kaavan toistuvan myös muissakin taideaineissa. Askartelupohjainen lähestymistapa painottaa ennalta määrättyjen tavoitteiden toteutumista. Tärkeänä pidetään hyödyn saavuttamista, koristelua ja tuottavuutta. Toinen lähestymistapa puolestaan pitää lapsia pieninä taiteilijoina. Tämä näkemys painottaa avoimia tehtävänantoja sekä kannustaa lapsia tunteidensa ja ajatustensa ilmaisuun. Kolmantena lähestymistapana on kuvataiteilijan johdattama lähestymistapa, joka tutustuttaa lapset korkeataiteeseen ja sen kulttuuriperintöön. Kaikkiin lähestymistapoihin liittyy se, että koulun ulkopuoliset taidenäkemykset sopeutetaan kouluun sopivaan ilmaisuun, ei niinkään taiteelliseen ilmaisuun sopiviksi. Koulukulttuuri asettaa ehdot, joissa painottuvat rentoutuminen ja opetuksen tukeminen. Opetukseen liitetään valitettavasti myös huonot materiaalit ja kosketus eri taiteen tekniikoissa jää pintapuoliseksi. Tavoitteena ei pidetä syvällistä tulkintaa tai merkityksenantamista. Tehtäviä suoritetaan toisistaan irrallisina ja ne suoritetaan yhden oppitunnin aikana. Tuloksia tarkastellaan harvoin yhdessä. (Bresler 2002, Räsänen 2015, 146, 147 mukaan.) Yksi tärkeä asia on se, että taideopetuksessa säilytetään tavoite taiteelliseen ilmaisuun, eikä taidenäkemyksiä sopeuteta koulun arvoihin sopiviksi. Tällä tavalla oppilaat ymmärtävät, että taideopetus ja koulun ulkopuolinen taidemaailma liittyvät toisiinsa.

Kuvataideopettajan tulee kiinnittää huomiota siihen, millaisia sisältöjä hän valitsee kuvataidetunneille. Opettajalla on vastuu siitä, mihin kuvamaailman ilmiöihin tartutaan ja minkälainen ilmapiiri luokkaan muodostuu. Kun opettaja tiedostaa oman taidekäsityksensä pystyy hän myös muuttamaan ja analysoimaan sitä. Kuvataideopettajalla on suuri valta nuoren visuaalisen kulttuurin sekä taiteen käsityksen muodostumisessa, koska opettajan valinnat vaikuttavat oppilaan kuvallisiin prosesseihin ja identiteettityöhön. Taiteen avulla oppilaita voidaan ohjata kyseenalaistamaan vallalla olevia järjestelmiä. Oppilaat oppivat erilaisia tapoja käsitellä maailmaa sekä harjoittavat toisinajattelua. Erilaiset kuvataiteen ja median kuvastot ilmentävät yhteiskunnan normeja, eettisiä periaatteita, asenteita ja tapoja. Koulun visuaalinen ilme kertoo koulun arvopohjasta, normatiivisista linjauksista ja

kasvatusroolista yhteiskunnassa. Opettaja voi kehittää opetuksessaan yhteiskunnan sukupuolittavia kasvatusideologioita purkavia ja uusintavia lähestymismuotoja tiedostaessaan opetusfilosofiaansa ja opetussisältöihin kytkeytyvät sukupuolisidonnaiset olettamukset sekä käyttäytymismallit. (Koivurova 2010, 62, 63.) Kuvataideopetus tarjoaa tilanteita useiden eri yhteiskunnan piirteiden tarkasteluun, riippuu kuitenkin opettajasta, että mihin aiheisiin tartutaan ja miltä kantilta.

Peruskoulun kuvataideopetukseen liitetään hyvin erityyppisiä odotuksia kuin taiteeseen. Opettajan voi olla vaikea käsitellä koulussa laajasti taiteen kuvastoa, sillä työyhteisön eettiset asenteet ja opettajanhuoneen moraalinen ilmapiiri vaikuttavat oppilaille esitettäviin taide-esimerkkeihin. Erityisesti aiemmin taiteilijana työskennellyt opettaja voi kokea, että hänen ammattiosaamisensa kaventuu hänen ryhdyttyään toimimaan opettajana ja hän ei tule hyödyntäneeksi taiteen ääretöntä luovaa luonnetta opetuksessaan koulun kirjoittamattomien sääntöjen vuoksi. Tällöin taide saattaa supistua niin kutsutuksi koulutaiteeksi. (Kiil 2007, 239-240.) Kouluissa tulisi vallita ilmapiiri, joka rohkaisee arkojenkin asioiden käsittelylle. Opettajilla voi olla erilaisia käsityksiä siitä, että minkälaisia asioita voidaan oppilaiden kanssa käsitellä.

Kuvataideopettaja kuuntelee oppilaan pyrkimyksiä taiteellisessa ilmaisussaan ja auttaa oppilasta sekä antaa asiantuntevia ohjeita taiteellisessa työskentelyssä. On tärkeää, että opettaja tietää oppilaiden kuvallisesta kehityksestä ja heidän tarkoituksistaan kuvan tekemisessä. Opettaja luo ilmapiirin omalla käytöksellään sekä omalla olemisellaan viestittää oppilaille taiteen tavasta kyseenalaistaa asioita. Taiteellisuutta ei tule ajatella epä-älyllisenä vaan toisenlaisena kokemistapana. Luovaan kuvalliseen työskentelyyn liittyy ehdottomasti tekijän omat valinnat visuaaliseen tekemiseen. Tämän vuoksi myös opettajalla on oltava omakohtaista ja syvällistä kuvataiteellisen prosessin tuntemusta. Opettaja jättää oppilaalle valinnan siitä, että mitä kuvallisia ja sisällöllisiä ratkaisuja hän tekee. Samalla opettaja kuitenkin antaa neuvoja ja auttaa näkemään asioita toisin. Opettaja auttaa myös oppilasta keksimään uusia ratkaisuja ja ohjaa taiteellisten ilmaisujen moninaisuuden äärelle. Jotta opettaja osaa auttaa oppilasta, täytyy hänenkin tuntea syvällisesti kuvataiteen tekniikoita, ilmaisua ja kuvallista kulttuuria sekä kyettävä asiantuntevasti antamaan apuaan oppilaan kuvallisessa ilmaisussa. (Laitinen 2006, 43-44.) Jotta kuvataideopetus kouluissa onnistuu, on opettajan myös itse tuotava oppilaille esille se, että myös taide tuottaa tietoa.

Opettajan vahva tietämys ja taidot innostavat myös oppilaita, sillä oman taiteellisen kokemuksen avulla opettaja pystyy antamaan tukea oppilaillekin taiteelliseen prosessiin.

Kehittyminen kuvataiteessa edellyttää aikaa ja pitkäjännitteisyyttä. Opettajan tulisi luoda kuvataidetunneille ilmapiiri, joka virittää oppilaat visuaaliseen työskentelyyn. Oppilaat tarvitsevat rauhaa, jotta he pystyvät luomaan haluamansa kuvan, oli tekniikka mikä tahansa. Toisinaan työskentely voi olla sosiaalista ja teos voidaan tehdä myös yhteistyössä. Kuvataideopettaja voi edistää kiireettömän ja pitkäjänteisen ilmapiirin luomista rakentaessaan pitkiä temaattisia kokonaisuuksia. Kiireetön ilmapiiri kehittää myös oppilaan henkilökohtaisen suhteen syntymistä taiteeseen kun hän saa rauhassa ilmaista ja kokea hänelle itselle sopivalla tavalla. (Laitinen 2006, 38.)

Jotta opiskelijoita voidaan kasvattaa kriittisyyteen, täytyy opettajilla olla tietoa muustakin kuin omasta oppiaineesta ja sen opettamisesta. Opettajan tulisi suhtautua oman opetusalan tietoon problematisoiden ja refleктоivasti. Opettajan on myös hyvä kyseenalaistaa tiedon tuottamisen tapoja ja miettiä, että miten tieto suodattuu oppiaineeseen. Opettajan tulisi edellä mainittujen asioiden lisäksi tutustua kriittisiin puheenvuoroihin ja pohtia, että kenen näkökulmasta asioita tarkastellaan ja mistä kerrotaan sekä mitä jätetään kertomatta kokonaan. (Tomperi, Vuorikoski & Kiilakoski 16-17.) Opettajilta laaditaan laaja tietämystä oman alansa lisäksi muiltakin aloilta. Oppilaiden täytyy osata käyttää hyödykseen eri oppiaineiden tarjoamaa tietoa hyväksi, joten myös opettajan tulisi osata opettaa asioita eri näkökulmista.

2.3 Oppilas koulussa ja kuvataidetunneilla

Käsittelen oppilasta koulussa ja kuvataidetunneilla, koska se antaa tukea aineistoni käsittelylle. Oppilaiden oleminen koulussa on vaikuttanut myös Minun jokeni – kilpailuun osallistuneiden oppilaiden teoksiin. Teoksia analysoidakseni minun on ymmärrettävä eri asioita, jotka vaikuttavat teosten syntyyn ja syntymisen kontekstiin.

Koulu on oppilaiden yhteinen sosiaalinen maailma, jossa oppilaiden identiteetti muovautuu kohdatessaan muut oppilaat sekä opettajat. Oppilaan ajatteluun omasta identiteetistä vaikuttaa se, että mitä hän ajattelee muiden ajattelevan itsestään. Oppilaan mielikuvat vaikuttavat hänen itseyttämykseen sekä maailmasuhteeseen. Oppilas arvioi itseään sillä tavoin, miten kuvittelee muiden arvioivan itseään. Nuoren identiteetin muodostumiseen voi

vaikuttaa suuresti vertaisryhmän hyljeksintä tai hyväksyntä. Erilaiset fyysiset ja psyykkiset rajoitteet vaikuttavat oppilaan toimintaan. Oppilas kontrolloi toimintaansa koulussa ajattelemiensa rajoitteiden puitteisiin sopivaksi. Oppilas kokeilee koulussa erilaisia rooleja ja hakee vahvistusta identiteettiinsä muiden reaktioista. Esimerkiksi oppilaiden ja opettajan läsnäolo luo luokkahuoneeseen ryhmädynaamisen jännitteen. (Koivurova 2010, 48, 50.) Minun jokeni – teoksiin on todennäköisesti vaikuttanut siis myös oppilaiden ja opettajien läsnäolo koulussa. Oppilas voi teoksilla hakea tietynlaista huomiota tai reaktioita, tai tehdä teoksia, joilla vältetään reaktiot.

Kuvataidetunti ei muodostu vain opettajan ja yksittäisen oppilaan kohtaamisesta, vaan kuvataidetunnilla opettajan ja oppilasjoukon fyysinen läsnäolo tekee kuvallisista prosesseista osin julkisen tapahtuman (Koivurova 2010, 21). Kuvataidetunti voi olla turvallinen tila käsitellä erilaisia kuvia ja samalla opettajalla on vastuu sopivan kuvan rajoista. Myös oppilaat määrittelevät keskenään hyvää ja hyväksyttävää kuvaa. Yhteistyössä koulun säännöt ja aikuisen sekä vertaisryhmän asettamat ehdot voivat tukea nuoren itseilmaisua ja kuvallisia prosesseja. (Koivurova 2010, 21.) Minun jokeni – kilpailuun osallistuessa koulussa tehdyt teokset astuvat myös kouluakin julkisemmalle alustalle. Teokset esitetään koulun ulkopuolisille tahoille ja esimerkiksi kilpailun nettisivuilla julkisesti.

Nuorilla ei ole juurikaan artikuloitavissa olevia taidekäsityksiä, tai ainakaan ne eivät tule ilmi luokkaympäristössä. Luokkahuoneessa on usein tavoitteena tehdä kaikki mahdollinen ”taiteellista” vastaan. Suomessa tähän voi liittyä se, että taidekäsityksen rasitteena on Suomen kuvataiteen kulta-aika ja nuorten mielestä kulttuuri-identiteetin tarjoaminen kultakauden esimerkein ei ole vaikuttavaa. Nuorilla on omat lähteensä ylikansallisesta viihdeteollisuudesta identiteetin muodostumiseen ja aatteillensa. Nuoret hakeutuvat populaarikulttuurin ja viihdeteollisuuden kansainvälisen ajattelun pariin. Taidekäsitysten sijaan nuoret näyttävät ajattelevan, että taide on teennäistä ja jälkeenjäänyttä. (Kiil 2009, 253-254.) Esimerkiksi populaarikulttuuria ja viihdeteollisuutta voidaan käyttää lähtökohtana opittavien asioiden käsittelylle. Niitä voidaan asettaa vastakkain tai etsiä yhteneväisyyksiä. Taideopetuksessa voidaan esimerkiksi käsitellä taiteilijoita, jotka ovat viitanneet populaarikulttuuriin.

Opettaja ja oppilas voivat noudattaa tiedostamattomia sääntöjä ja oletuksia siitä, mitä kuvataidetunnilla kuuluu ja saa tehdä. Kuvataideopettaja tekee päätökset siitä, millaista kuvamateriaalia hän käyttää opetuksessaan. Opettaja tekee päätöksen siitä, että välttääkö hän eettisesti haastavien visuaalisen kulttuurin ilmiöiden käsittelyä vai ottaako haastavien visuaalisten kulttuurien ilmiön käsiteltäväksi. Haastavien kuvien käsittely voi olla nuorelle merkittävää ja koulun tehtävän kannalta epäsovivaksi ajateltujen kuvien tarkastelu voi harjaannuttaa kriittistä kuvanlukua. Voi kuitenkin olla, että kuvataidetunnilla hyväksytty kuvasto, ei saavuta hyväksyntää esimerkiksi koulun käytävillä. Opettajan on myös huomattava oppilaan näkökulmasta arkaluontoinen kuva ja tunnistaa nuoren kykyä käsitellä erilaisia kuvia. Erilaisten kuvien käsittelyyn vaikuttavat muun muassa opettajan käsitys oppilaan motorisesta, kognitiivisesta ja sosioemotionaalisesta kehitystasosta, oppilaiden taustoista ja oppilasryhmän sisäisestä dynamiikasta, sekä kouluyhteisön luonne ja vallitsevat olosuhteet. (Koivurova 2010, 20-21.)

Kuvataideopetuksen kannalta on merkittävää, että minkälaisena oppijana nuori itsensä kokee, minkälainen käsitys hänellä on omista taidoistaan ja miten oppilas suhtautuu taiteeseen, kuvaviestintään ja populaarikulttuuriin. Oppimiseen vaikuttavat myös sosiaaliset suhteet, eli vuorovaikutus opettajaan ja muihin oppilaisiin. Kuvataide mahdollistaa monipuolisen sosiaalisuuden, aktiivisen liikkumisen ja omaehtoisen muiden ihmisten kohtaamisen tilassa. Oppilaassa kerrostuvat yhtä aikaa sosiaalisten suhteiden, toimintatapojen, arvojen ja käsitysten verkkoja ja kaikki edellä mainittu vaikuttaa siihen, että minkälainen hän on oppijana ja toimijana kuvataidetunnilla. (Koivurova 2010, 53.) Oppilaan käytös kuvataidetunnilla on useiden asioiden yhteistulos. Taide mahdollistaa useita asioita ja tapoja monipuoliselle työskentelylle. Taiteen tavoilla työskentelyyn mahdollistamiseen vaaditaan kuitenkin salliva ja luotettava ilmapiiri.

3 Nykytaide kuvataidekasvatuksessa

Avaan teoriakappaleessani nykytaidetta ja kuvataidekasvatusta, sillä tutkin Minun jokeni – kilpailuun osallistuneiden oppilaiden teoksia myös nykytaiteen näkökulmasta. Tarvitsen taustalle teoriaa nykytaiteesta, sillä aineistossani tarkastelen, että ovatko oppilaat lähestyneet jokiaihetta nykytaiteen keinoja käyttäen.

Nykytaiteelle on vaikea lyödä rajoja tai tarkkoja tunnuspiirteitä. Teos voi olla mitä tahansa materiaalia tai missä muodossa tahansa. Teoksen materiaalina voi olla esimerkiksi eritettä, haju, ruoka tai esine. Nykytaidetta tarkastellessa katsoja voi hämmentyä teoksesta. Jotkin teokset voivat myös vaikuttaa siltä, että niiden toteuttaminen on helppoa. Nykytaiteen tekeminen ei vaadi sellaisia teknisiä taitoja, jotka karttavat klassisia tekniikoita käyttämällä vaan enemmänkin nykytaiteesta on tunnistettavissa älyllisiä, retorisia, rienaavia ja yhteiskunnallisia oivalluksia (Varto 2006, 150). Nykytaiteessa ilmenee huumoria, pelejä, leikkejä, rituaaleja ja esittämistä. Usein ensihäkeltyksen jälkeen teos saattaa tuoda katsojalle uusia ajatuksia ja seurauksena voi olla elämys. Kaikki välineet ovat sallittuja ja tekniikka valitaan tilanteesta sekä teoksen sisällöstä riippuen. Vanhemmassakin taiteessa teoksen idea on voinut perustua materiaalin käsittelyyn ja leikittelyyn, mutta nykytaiteessa materiaali voi olla myös tarkoituksella muuttuva tai katoava. Vanhassa taiteessa taide on saanut tiettyä painoarvoa siitä, että se on kuolematonta ja jää elämään taiteilijan kuoleman jälkeen. Taide pysymättömänä perinteenä vapauttaa itsensä ylemmyydestä, joka sille on aiemmin annettu. Voidaan myös ajatella, että taide pystyy katoavaisena tuomaan esille ajallisia prosesseja ja voi jäädä elämään ihmisen mieleen muistona kokemuksesta. Nykytaiteissa pysymättömyys on korostettua ja se on luotu pysyvyyden vastakohtaksi. Nykytaiteessa katsojalle voidaan tarjota erilaisia mahdollisuuksia, mutta suoraa vastausta ei anneta vaan katsoja asetetaan valitsemaan oma suuntansa. (Sederholm 2000, 6, 72, 131, 132, 183.) Nykytaide voi olla melkein mitä tahansa ja millä tahansa keinoilla toteutettua. Kouluilla olisi ollut Minun jokeni – kilpailun kautta myös mahdollisuus, muun muassa rajaamattoman teosmuodon vuoksi, lähestyä aihetta nykytaiteen teoksen toteuttamisen lähtökohdista.

Nykytaiteen teoksissa on usein katsojalle ennestään tuttuja viitteitä ja teokset voivat viitata maalauksiin, musiikkiteoksiin ja kirjallisuuteen. Nykytaiteessa saatetaan hakea mielikuvia ja kierrättää olemassa olevia asioita uudelleen. Uutta ja vanhaa yhdistelemällä voidaan luoda

jotain kokonaan uutta. Erilaiset kollaasit liittyvät nykytaiteeseen ja nykytaidetta ymmärtääkseen on hyvä tuntea kollaasi-ilmaisun muutos vuosikymmenien kuluessa. Perinteisesti nykytaiteen teokset ovat yhdistelmä, jotain taiteelliseksi ja ei-taiteelliseksi ajateltua. Taide ei välttämättä saavuta ketään, jos se on liian kaukana ihmisten arkipäiväisestä elämästä. Ihmisten elämä sellaisenaan yritetään tuoda lähemmäksi taidetta käyttämällä teoksessa jotain ei-taiteellista. (Sederholm 2000, 9, 24, 72.) Minun jokeni – kilpailu tarjosi kouluille mahdollisuuden käsitellä taiteen avuin ympäristöä ja luontoa, jotka ovat liittyvät vahvasti ihmisten arkipäiväiseen elämään. Nykytaiteessa yhdistyy myös oppiainerajoja ylittävä ilmaisu, eli joki-ilmiötä olisi voitu käsitellä esimerkiksi useamman opettajan toimesta eri oppitunneilla. Tällainen toiminta olisi tarjonnut oppilaille kokonaisvaltaisen ja syventävän kokemuksen aiheesta.

Kun nykytaiteessa puhutaan paikasta, tarkoitetaan yleensä jotain tiettyä paikkaa. Jokaisella paikalla on oma merkityksensä ihmisille ja nykytaide käyttää paikkasidonnaisia tunteita ja merkityksiä hyväksi. Erilainen paikkasijoittelu rohkaisee ihmistä pohtimaan paikkojen merkityksiä. Nykytaideteoksissa leikitellään myös mittasuhteilla. Ihminen vertaa yleensä omaa kokoaan teoksiin ja nykytaiteessa teosten kokoa muunnellaan rohkeasti, teokset voivat olla erittäin suuria tai pieniä. Paikalla ja koolla leikittämisen lisäksi nykytaiteessa leikitellään myös ajalla. Aikaa muokkaamalla teos keskittää ihmisen kokemaan ja pysähtymään. Nykytaide saattaa vaatia katsojaltaan kärsivällisyyttä ja pakottaa ihmisen kuuntelemaan kiireisen arjen keskellä. (Sederholm 2000, 100, 168.)

Helena Sederholm (2000) on listannut teoksessaan ”Tämäkö taidetta?” modernismia ja nykytaidetta rinnastavaan taulukkoon nykytaiteen tunnuspiirteitä. Hän kuvailee, että taideteos voi olla muodoltaan avoin, tilapäinen, prosessinomainen, tapahtuma, eri välineitä yhdistelevä ja kantaaottava. Teos voi olla myös sidoksissa talouselämään ja yhteiskunnallisesti kontekstuaalinen. Nykytaidetta tehdessä otetaan usein huomioon yleisön osallistuminen ja vuorovaikutus. Nykytaiteen tulkintaan voi liittyä myös paikallisuus. Nykytaide voidaan kokea viihteellisenä ja siihen liittyy intertekstuaalisuus, parodia ja jäljittely. Teosta arvioitaessa otetaan huomioon teoksen suhteet ulkopuoliseen maailmaan. Teoksen arviointi on demokraattista, eikä pelkästään asiantuntijoiden toimintaa. Nykytaiteessa taiteilija on katalysaattori ja taiteellinen luominen voi olla kollektiivista. Nykytaiteessa ammattimaisuus ja amatööriys sekoittuvat. Nykytaide keskittyy sisältöön ja teoksessa ilmenee toistoa ja kasautumista. Elämismaailma on nykytaiteen konteksti ja

nykytaiteen yleisö voi olla pirstoutunutta. Nykytaiteessa kontekstia yritetään muuttaa ja nykytaide perustuu usein erilaisuuteen ja pirstoutuneeseen yhteiskuntaan. (Sederholm 2000, 182.) Nykytaide voi herättää ihmisissä erilaisia ajatuksia ja tunteita, sillä se pyrkii tulemaan lähelle ihmisten elämää.

Helena Sederholm (2007) kuvailee, että taidekasvatus opettaa käsittämään, käsittelemään ja sietämään avoimia ja monitasoisia ilmiöitä sekä ristiriitaisuutta taiteessa, mutta myös sosiaalisessa elämässä. Nykytaiteen opettamisessa painottuu sisältö, taiteellinen ajattelu, merkitysten tuottamistapojen käsittäminen ja taiteen sosiaalisten ja yhteiskunnallisten merkitysten oivaltaminen. Taidekasvatuksen haaste on, että ei ole määrättyjä ilmaisukeinoja vaan toimintamuotoja ja ilmaisumuotoja on erittäin paljon. Nykytaiteen ilmaisutapoja ovat esimerkiksi moniaistisuus, kerronnallisuus, taiteidenvälisyys, intertekstuaalisuus, yhteisöllisyys ja performatiivisuus. (Sederholm 2007, 143, 144.) On opettajasta ja koulun budjetista kiinni, että minkälaisia ilmaisukeinoja kuvataidetuokilla käytetään. Tekniikasta ja materiaalien hinnasta riippumatta, esimerkiksi moniaistisuus, kerronnallisuus, taiteidenvälisyys, intertekstuaalisuus, yhteisöllisyys ja performatiivisuus ovat toteutettavissa myös kouluissa.

Nykytaiteen tulkinta ja vastaanottaminen edellyttävät sitä, että katsoja on tietoinen teokseen liitetystä viitteistä. Vaikka nykytaide mielletään tulkinnanvaraiseksi ja katsojalähtöiseksi vaatii nykytaide joka tapauksessa katsojalta tietoja, joita katsojalla ei välttämättä ole ilman opetusta. Jotta taiteilijan ja katsojan vuorovaikutus syvenee, tarvitaan molempien kulttuureista tietoa. Kuvataidekasvatus voi siis tarjota oppilaalle syvempää ymmärrystä nykytaidetta kohtaan. Nykytaiteen avulla opettaja voi sitoa opetuksen nykyisyyteen ja oppilaan arkipäiväisistä kuvista taidemaailmaan. Nykytaiteessa yhdistyvät eri taiteenalat sekä rajat eri ilmaisujen välillä hälvenevät. Nykytaidetta voidaan myös käyttää oppilaan identiteetin rakentumisen tukena, koska nykytaide rikkoo rajoja ja keskittyy esimerkiksi sukupuoli-identiteettiin liittyviin kysymyksiin. Opetuksessa nykytaide käyttää hyväkseen vaihtelevia keinoja ja sen avulla voidaan rohkaista oppilaita kokeilevaksi erilaisten tekniikoiden ja materiaalien kanssa. Nykytaiteen avulla oppilaat voivat myös perehtyä erilaisiin genreihin. Nykytaide auttaa oppilaita tutkimaan maailmaa tieteidenvälisesti ja kierrättäen erilaista kuvakulttuuria. (Räsänen 2008, 33, 102, 114, 125.)

Nykytaide perustuu pitkälti kysymysten herättämiseen ja häiriköintiin. Teoksen ymmärtäminen vaatii katsojalta aktiivisuutta. Nykytaide voi haastaa oppilaat ja opettajan keskustelemaan ja pohtimaan tiedonkäsityksen luonnetta. Nykytaide tarjoaa koulussa tilanteen eri oppiaineiden kohtaamiselle. Kun opettaja valitsee koulussa käsiteltävän nykytaiteen teoksen, joutuu hän pohtimaan teoksen sisältöä. Tämä auttaa opettajaa valitsemaan teemoja, joilla eri oppiaineiden välille saadaan yhteys. Ajankohtaisia aiheita ja erilaisia arvoja voidaan pohtia hyvin nykytaiteen teosten välityksellä, sillä eettiset ja ekologiset teemat toistuvat nykytaiteessa. Opettajan tulee myös ymmärtää, että nykytaiteen teoksen sisältö liittyy kuvataiteen oppiaineen lisäksi myös muihin oppiaineisiin. Nykytaiteen vaihtelevat materiaalit tulee käsitellä perinpohjaisesti, jotta opetus ei lähesty teoksia muotopainotteisesta näkökulmasta. Jos esimerkiksi teoksessa käytetään luonnonmateriaaleja, tulee teos liittää kierrätykseen ja ihmisen ja luonnon väliseen suhteeseen - eikä keskittyä pelkästään tietyistä materiaaleista puhumiseen. (Räsänen 2008, 128.) Jokiaiheen käsittely tarjosi mahdollisuuden eri oppiaineiden kohtaamiselle. Myös jokeen liittyvät muutokset ja historia antoivat kouluille mahdollisuuden lähestyä aihetta sen eettisestä ja ekologisesta näkökulmasta.

Kuvataidekasvatuksen kentällä voidaan sanoa, että nykytaide edistää demokratiaa. Nykytaide tai teos voi luoda pohjan keskustelulle, jossa kaikilla ihmisillä on oma äänensä, joka saatetaan kuuluviin. Ihmisille annetaan keinot oman elämän ja maailman hallitsemiseen, sekä opetetaan yhteisöön kuulumista, voimaantumista sorrosta ja toimimista. Koulun kuvataidetuntien tehtävänä on luoda tiloja, joissa ihmiset pystyvät vaikuttamaan elämäänsä. Koulun kuvataidekasvattaja voi tuoda esille nuorten omaa elämää ja hallintaa sekä yleisesti nostaa esille sen erilaisia piirteitä. Kun annetaan tilaa avoimelle keskustelulle ja ilmaisulle, siirtyvät ne pois koulutaiteen kontekstista ja alkavat osallistua täysivaltaiseen keskusteluun elämästä. Nykytaide voi koulumaailmassa, ja muissakin tiloissa, osoittaa, paljastaa, haastaa ja saattaa keskusteluun. (Varto 2006, 155, 156 157.) Jokiaihetta käsitellessä oppilaat olisi voitu viedä pois koulutaiteen kontekstista. Avoin keskustelu ja ilmaisu auttavat tuomaan esille sen, että mitä oikeasti joesta ajatellaan ja mikä sen paikka on elämässä.

Nykytaiteessa pieni ja arvoton saatetaan kohottaa suureksi ja taas suuri sekä merkittävä voidaan palauttaa inhimilliseksi. Useat nykytaiteilijat pyrkivät muokkaamaan asioiden keskinäisiä suhteita ja yrittävät saada katsojan näkemään asioiden keskinäiset suhteet

totutusta tavasta poikkeavasti. Nykytaiteessa ilmaisutapa ei tule ihmisen ja taiteen väliin vaan teos luo tilan, jossa keskustelu on mahdollista. On tärkeää, että meillä on tila, jossa voimme ajatella, tuntea, kokeilla ja oppia rauhassa. Nykytaiteen toimintatavat voivat auttaa opettajaa avaamaan taiteen toimintatilaa ja auttaa opettajaa laajentamaan taidekasvatuksen mahdollisuuksia vaikuttaa ihmisten elämään. (Sederholm 2007, 148-149.)

3.1 Nykytaide peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmissa

Opetussuunnitelma antaa kouluille viralliset puitteet toimintatavoista ja opetuksen suunnasta. Opetussuunnitelmassa mainitaan, että: ”Perusopetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle” (POPS 2014, 9). Opetussuunnitelman ohella kouluja säätelevät paikalliset opetussuunnitelmat, jonka päättää opetuksen järjestäjä. Opetussuunnitelmassa todetaan, että: ”Opetuksen järjestäjä ottaa opetussuunnitelmaa toteuttaessaan huomioon oppilaiden tarpeet, paikalliset erityispiirteet, itsearvioinnin ja kehittämistyön tulokset” (POPS 2014, 9,10). Minun jokeni - kilpailun aineisto on syntynyt vuodesta 2004 lähtien voimassa olleen opetussuunnitelman aikana. Tarkastelen koko peruskoulun ja lukion kuvataideopetuksen opetussuunnitelmaa suhteessa nykytaiteeseen ja siihen liittyviin elementteihin, sillä Minun jokeni – kilpailuun osallistui oppilaita kaikilta luokka-asteilta. Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelma astui voimaan elokuussa 2016. Kantaviksi teemoiksi opetussuunnitelmasta suhteessa nykytaiteeseen valikoituivat monilukutaito ja siihen liittyvä multimodaalisuus, visuaalinen kulttuuri ja ilmiökeskeisyys.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 monilukutaitoon liittyy ihmisen kyky tulkita, tuottaa ja arvottaa erilaisia viestejä. Kun oppilas hallitsee monilukutaitoa, osaa hän hankkia, tuottaa, muokata, esittää ja arvioida tietoa erilaisissa oppimistilanteissa ja –ympäristöissä. Tietoa voi tuottaa erilaisilla keinoilla, esimerkiksi sanallisten, kuvallisten, audiitiivisten, numeraalisten ja kinesteettisten symbolijärjestelmien avulla. Opetussuunnitelman mukaan erilaiset viestit voivat olla puhuttuja, kirjoitettuja, audiovisuaalisia, painettu ja digitaalisia. Monilukutaitoa harjoitellaan koko peruskoulun ajan ja se liittyy kaikkiin oppiaineisiin. (Räsänen 2015, 99, 101.) Uusi opetussuunnitelma lataa kouluihin tavoitteen siitä, että oppilaat oppivat tuottamaan ja lukemaan viestejä eri tapoja

käyttämällä. Omien viestien tuottaminen, siihen parhaiten sopivalla tekniikalla, liittyy myös nykytaiteeseen. Jotta oppilas voi ymmärtää kaikkia viestejä, mukaan lukien nykytaidetta, on tärkeää kehittää monilukutaitoa. Vuoden 2004 opetussuunnitelmassa monilukutaidon käsitettä ei ole samalla tavalla kantava teema kuin vuoden 2014 opetussuunnitelmassa.

Tutkimisen ja esittämisen tapoja on useita erilaisia, asioita voidaan ilmaista verbaalisesti, numeraalisesti, auditiivisesti ja kinesteettisesti. Kaikki edellä mainitut ilmaisutavat ovat erilaisia tutkimisen ja esittämisen tapoja ja niitä kutsutaan nimellä modaliteetti. Modaliteettien avulla voidaan tarkastella todellisuutta eri näkökulmista. Jotta monilukutaidon tavoite täyttyy, on ihmisen osattava tuottaa ja tulkita modaliteetteja ilmentäviä symboleja ja opeteltava ymmärtämään niiden välisiä suhteita. Kyseinen tavoite sisältyy myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Kulloisenkin ajan vallitsevat olosuhteet ovat vaikuttaneet siihen, mitä modaliteetteja käytetään ja painotetaan. Esimerkiksi länsimaissa on annettu painoarvoa verbaaliin kieleen ja samalla laiminlyöty muita modaliteetteja. Monilukutaidon painoarvon kasvaessa myös kasvatustieteiden tutkimukseen on nostettu esiin erilaisten tietämisen tapojen arvo kommunikaatiossa. Käsite on saanut nostetta erilaisen esittämisen tapojen vuorovaikutuksessa, joissa painotetaan uuden teknologian myötä kasvanutta multimodaalisuutta. Multimodaalisuuteen liittyy ihmisen kyky havaita yhtä aikaisesti eri aistikanavien kautta. Keskenään erilaisia modaliteetteja käytetään, koska niihin liittyy toisistaan poikkeavia esittämisen tapoja ja kommunikoinnin mahdollisuuksia. (Räsänen 2015, 85, 96, 98.)

Erityisesti kuvataideopetukseen on sisällytetty monilukutaidon käsite ja se on vahvasti kietoutunut kuvataiteen tavoitteisiin ja sisältöalueisiin. Kuvataideopetuksen tehtävän kuvauksessa oppilaita rohkaistaan kehittämään monilukutaitoa ja hyödyntämään visuaalisuuden lisäksi muita tutkimisen ja esittämisen tapoja. Koulun tulee järjestää mahdollisuuksia yhteistyöhön koulun ulkopuolisten tahojen ja muun opetuksen kanssa. Jokaisella vuosiluokalla korostetaan moniaistisuutta ja taiteidenvälisyyttä. Kuvataiteen tunneilla pyritään luomaan mahdollisuuksia taiteidenvälisille ja koulun ulkopuolisille projekteille sekä globaalien kysymysten käsittelylle. (Räsänen 2015, 101, 102.) Minun jokeni – projekti täyttää määritteiden yhteistyötoiminnasta koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Voidaan myös ajatella, että kilpailu on antanut oppilaille mahdollisuuden tutkia erilaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia. Nykytaide on erilaisten viestien tuottamista, ideaan sopivalla tavalla.

Lukion opetussuunnitelmassa (2015), monilukutaidosta ja mediasta kertovien aihekokonaisuuksien kohdalla mainitaan, että opiskelijan tulee osata käyttää eri medioita ja monilukutaitoa omassa ilmaisussa sekä vuorovaikutuksessa. Opiskelijan tulee osata myös toimia vastuullisesti tuottaessaan, käyttäessään ja jakaessaan sisältöä. Monilukutaito ja mediat esiintyvät omana kappaleenaan opetussuunnitelmassa ja kyseisessä kappaleessa mainitaan, että medialukutaito liittyy monilukutaitoon. Opetussuunnitelmassa todetaan monilukutaidon perustuvan laaja-alaiseen tekstikäsitteeseen. Tekstillä viitataan sanalliseen, kuvalliseen, auditiiviseen, numeeriseen tai kinesteettisten symbolijärjestelmien yhdistelmään tai niistä rakentuviin kokonaisuuksiin. Opetussuunnitelmassa todetaan, että ”monilukutaito tukee ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä sekä syventää kriittistä lukutaitoa ja kielitietoisuutta. Tavoite on, että opiskelija syventää ja kehittää monilukutaitoaan, erityisesti monimuotoisten tekstien tulkintaa, tuottamista ja arvottamista.” (LOPS 2015, 38, 39.) Aiemmassa (2003) lukion opetussuunnitelmassa ei mainita termiä monilukutaito.

Räsänen kertoo uuden opetussuunnitelman (2014) visuaalisen kulttuurin tulkinnan osiosta, että oppilasta ohjataan tarkastelemaan visuaalisen kulttuurin merkityksiä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista. Oppilasta ohjataan tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin. Oppilasta rohkaistaan käyttämään lähiympäristön, eri aikojen ja eri kulttuurien kuvia. Häntä kannustetaan tekemään tulkintoja kuvailmaisissa ja kuvista keskusteltaessa. Lähtökohtana on se, että oppilaat ymmärtävät monitulkintaisia kuvia. Kuvia analysoidaan eri lähtökohdista ja eri yhteyksissä sekä pohditaan todellisuuden ja fiktion suhdetta. Opetuksessa sovelletaan yhdessä kuvallisia sekä sanallisia ja muita menetelmiä. (Räsänen 2015, 102-103.)

Uuden perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) avulla pyritään käsittelemään asioita ilmiöpohjaisesti. Kuvataideopetuksessa vuosiluokilla 7-9 annetaan oppilaille tukea tutkivaan ja ilmiökeskeiseen työskentelyyn taiteen traditioita ja aikalaistaiteen toimintatapoja hyödyntäen. Opetussuunnitelmassa mainitaan, että: ”Opetuksessa luodaan mahdollisuuksia verkko- mediaympäristöjen monipuoliselle käytölle, taiteidenvälisille ja koulun ulkopuolisille projekteille sekä globaalien kysymysten käsittelylle.” Opetussuunnitelman laaja-alaisissa tavoitteissa 7-9 luokilla tulee myös esille oppiainerajoja ylittävä, kokeileva ja toiminnallinen työskentely. Oppilaita kiinnostavien ilmiöiden tarkastelu kehittää ajattelua ja kasvattaa oppimisen motivaatiota sekä tukee perusopetuksen jälkeisiä opintoja (POPS 2014,

282, 428.)

Lukion opetussuunnitelman (2015) taiteen monet maailmat – kurssilla (KU4) mainitaan kurssin tavoitteena olevan, että ”opiskelija tutkii taiteen sisältöjen, ilmiöiden ja toimintatapojen yhteyksiä omiin kuviin, ympäristöön ja kulttuuriperintöön ilmiökeskeistä lähestymistapaa hyödyntäen”. Tavoitteena on myös, että opiskelija ”tutkii omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen”. Keskeisiin sisältöihin lukeutuvat myös taiteen ajankohtaiset ilmiöt ja kysymykset. (LOPS 2015, 217.) Aiemmassa lukion opetussuunnitelmassa kuvataideopetuksen kohdalla ilmiöistä puhuttiin minä, kuva ja kulttuuri – kurssin (KU1) kohdalla. Opiskelijan tavoitteena on, että ”hän oppii tarkastelemaan visuaalisen kulttuurin ilmiöitä kriittisesti ja tulkitsemaan niiden sisältöjä, muotoja ja merkityksiä yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä soveltamaan oppimaansa omassa työskentelyssään”. (LOPS 2003, 201.)

Visuaalinen kulttuuri on nostettu perusopetuksen opetussuunnitelman keskiöön uuden opetussuunnitelman myötä. Kuvailmaisuuksiin ja kuvalliseen ajatteluun, taiteen tuntemukseen, ympäristöön ja mediaan liittyviä valmiuksia tarkastellaan toisiinsa integroituneina. Yhtäaikaaisesti kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvät kysymykset nostetaan voimakkaasti esille visuaalisen kulttuurin tuottamisen ja tulkinnan rinnalla. (Räsänen 2015, 103.)

Myös lukion opetussuunnitelmassa (2015) mainitaan, että esimerkiksi kuvat ja kulttuuri – kurssilla (KU1) tavoitteena on, että ”opiskelija tutkii taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin sisältöjä, ilmiöitä, prosesseja ja toimintatapoja”. Oppilaan tulee myös ”käyttää visuaalisen kulttuurin keinoja kuvailmaisussaan ja tehdä omakohtaisia ratkaisuja”. Opiskelija ”tarkastelee omia ja muiden kuvakulttuureja sekä taiteen, median ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä”. Hän ”tutkii kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä”. Opiskelija ”ymmärtää myös visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa”. Keskeisiin sisältöihin kuuluvat myös ”erilaiset käsitykset visuaalisesta kulttuurista ja visuaalisen kulttuurin ajankohtaiset ilmiöt”. (LOPS 2015, 215.) Lukion aiemmassa opetussuunnitelmassa (2003) kerrotaan, että ”kuvataideopetuksen tarkoituksena on muun muassa kehittää opiskelijan ymmärrystä yhteiskunnan ja ympäristön visuaalisista ilmiöistä ja niiden merkityksistä”. Opetuksessa on tarkoitus myös syventyä

visuaalisen kulttuurin yleissivistyksen perusteisiin ja yksi opetuksen sisällöistä on median visuaaliset tekstit. Tavoitteena on, että ”opiskelija oppii tunnistamaan, ymmärtämään ja arvottamaan visuaalista kulttuuria elämässään ja yhteiskunnassa”. Opiskelija ”tuntee myös visuaalisen kulttuurin keskeisiä käsitteitä ja osaa käyttää niitä visuaalisten viestien sekä omien ja toisten töiden tulkinnassa, arvioinnissa ja työskentelyprosessin kuvailussa”. (LOPS 2003, 200.)

3.2 Kuvan tuottaminen nykytaiteen keinoin

Tutkielmassani viitataan kuvan tuottamisella yleisellä tasolla teoksen tekemiseen, mutta käytän sanaa kuva. Avaa nykytaideteoksen tekemiseen liittyviä elementtejä, jotta tunnistan niitä luovuuskilpailuun osallistuneiden nuorten kuvista.

Kuvataidekasvatuksen yhtenä tehtävänä saatetaan pitää eräänlaisen lukutaidon opettamista. Taidekasvatukseen on liitetty ajatus siitä, että ollaksemme vuorovaikutuksessa toistemme kanssa tarvitsemme yhteisen kielen. Ajatellaan, että voidaksemme lukea visuaalista ympäristöä, meidän tulee oppia tulkitsemaan kuvien, valokuvien, elokuvan, maalaustaiteen ja mainonnan käytänteitä. Usein myös keskustellaan siitä, että kenelle tämä lukutaidon opettaminen kuuluu, kuvataideopettajalle vai äidinkielenopettajalle? Tällä hetkellä taidekasvatuksessa vallitsee käsitys siitä, että oppiminen tapahtuu parhaiten, kun opettelemme erilaisia ilmaisun muotoja. Tämä johtuu siitä, että visuaalisen kulttuurin muodot ovat useimmiten näköaistilla havaittavia. Usein koulussa opetettavat ilmaisumuodot eivät liity yleisesti nykykulttuurissa käytettäviin ilmaisuvälineisiin ja omaksuminen voi pääasiassa tukea yleisesti joidenkin oppilaiden tarvetta tehdä jotain käsillä. Tällä tavalla kuvataidekasvatus saa lähinnä terapeuttisen merkityksen. Nykytaiteeseen liittyy muutakin kuin visuaalisen materiaalin hahmottamista. Nykytaide on kokonaisuudessaan laaja kulttuurinen kenttä, jonka yksi osa on visuaalisuus. Motoriikka ja mentaalisen välinen suhde eivät painotu, jos esimerkiksi ilmaisuvälineenä käytetään videota tai tietotekniikkaa. Erityyppiset visuaalisen ajattelun taidot korostuvat, jos ilmaisu tapahtuu edellä mainitsemien välineiden kautta. (Sederholm 2006, 50, 51, 52.) Kouluissa painottuva monilukutaito mahdollistaa esimerkiksi videon ja tietotekniikan käytön kuvataideopetuksessa ja tämä vie

oppilasta lähemmäksi nykytaiteeseen liittyvää motoriikan ja mentaalisen välisen suhteen pakottomuutta.

Formaalin kuvan logiikka kuvataidekasvatuksen kentällä näkyy siinä, että erilaiset visuaaliset ilmiöt tutkitaan ja jaotellaan niiden muodon kautta. Tämä puolestaan liittyy modernistiseen muoto- ja sisältö-dualismiin, mikä on ristiriidassa nykytaiteen sisällön painottamisen kanssa. Sederholm (2006) viittaa Buhliin (2002), jonka mukaan kuvat voivat toimia inspiraationa tekemisessä ja silloin taide eroaa perinteisestä kuvantekemisestä. Kuvat nykytaiteessa tukevat kommunikaatiota erilaisissa diskursseissa. Kuvien rakenne ei muodosta pysyvää eikä yhtenäistä merkitysjärjestystä, joilla kuvia voidaan tulkita. Kuvat tukevat tulkinnan tajun kasvua sekä erilaisten tilanteiden tunnistamista ja myötäelämistä. Buhlin mielestä nykytaide haastaa nykyistä kuvataideopetusta ja ajatusta siitä, että visuaalisen taiteen tuottamisprosessi tapahtuisi havaitsijan ja esitettävän asian kanssa tiiviissä yhteydessä sekä samassa tilassa. Ongelmalliseksi muodostuu myös käsitys siitä, että olisi mahdollista tuottaa teos, joka toimisi samalla tavalla paikasta tai ajasta riippumatta. Taide pakottaa myös pohtimaan, että mikä on kädentaitojen sekä visuaalisen tiedonmuodostuksen suhde. Nykytaiteessa idea voidaan esittää lähestulkoon millä tavalla tahansa ja teos voidaan tuottaa millä tahansa välineellä. Konteksti vaikuttaa idean ilmentymiseen ja tämä vaikuttaa taiteilijoiden näkökulmiin sekä käsittelytapoihin. Kuvataideopetuksessa voitaisiin entistä enemmän keskittyä merkitysten tuottamisen prosesseihin, taiteellisen tiedon muodostamiseen ja antaa painoarvoa taiteellisen ilmaisun merkitykselle. (Buhl 2002, Sederholmin 2006, 52, 53 mukaan.)

Haastavaksi taidekasvatuksessa muodostuu se, että enää ei ole tarkasti määriteltyjä taitoja, joita täytyisi välttämättömästi opettaa. Ilmaisutapoja ja toimimisen muotoja on paljon, muun muassa moniaistisuus, kerronnallisuus, taiteidenvälisyys, intertekstuaalisuus, yhteisöllisyys ja performatiivisuus eli toiminnallisuus. Olennaisemmaksi taidekasvatuksessa nousevat, yksittäisten ilmaisutapojen harjoittelun sijaan, taiteellinen ajattelu, merkitysten tuottamistapojen käsittäminen ja taiteen sosiaalisten sekä yhteiskunnallisten merkitysten ymmärtäminen. Taiteen ja elämän väliset erot ovat kaventuneet. Taide on yhä useammin enemmän kosketuksissa elämään ja arkeen, esimerkiksi nykytaiteen materiaalit saattavat olla jotain arkimateriaalia: vaatteita, kenkiä tai huonekaluja. Teos saatetaan tuoda myös esille ihmisten arkeen kadulle, jossa teos tai taideteke on pakko kohdata jollain tasolla. (Sederholm 2007, 144-145.)

Nykytaiteessa taidolla ei ole sellaista asemaa, jota kuvataideopetus on vuosisadan verran puolustanut. Populaarikulttuurin ja nykytaiteen välillä on edelleen selvä ero, vaikka teoreettisesti voidaankin väittää muuta. Taide on enemmän kuin viittaukset populaarikulttuuriin, vaikka taide ottaisi käyttöön monistettavuuden, kaupallisuuden, katoavuuden ja vapaan levityksen aatteet, se silti jollain tavalla säilyy vakavasti otettavana elitistisenä diskurssina. (Varto 2006, 150.)

3.3 Paikka ja nykytaide

Paikka ja paikallisuus liittyvät oppilaiden tekemiin teoksiin, sillä oppilaiden teokset ovat sidoksissa paikkaan, eli Kemijokeen ja sen varrelle. Paikallisuus tulee myös esille nykytaiteessa. Käsittelen paikkaa ja nykytaidetta seuraavissa kappaleissa, koska 'Minun jokeni' – kilpailun teokset, eli aineistoni, ovat paikkaan sidottuja.

Paikka voidaan nähdä joko sisäpuolelta tai ulkopuolelta. Paikkaa rinnastetaan ja vertaillaan muihin paikkoihin. Paikan tuntu välittyy aisteista. Maa ja paikan henki voidaan kokea kinesteettisesti sekä visuaalisesti. Henkilö, joka on kasvatettu jossain tietyssä paikassa, kokee sen paikan hajut ja äänet, kuten lapsena. Vaikka henkilön historia paikassa olisikin lyhyt, on mahdollista, että hän kokee paikan oman kehonsa jatkeena ja tulee tavallaan osaksi maisemaa. (Lucy Lippard 1997, 33, 34.) Paikka on ihmisen koettu ja eletty sijainti, tulkinnallinen, merkityksellinen ja tuottava (Granö 2015, 68). Minun jokeni – kilpailu on antanut mahdollisuuden pureutua paikkaan ja sen merkityksiin. Oppilaat ovat voineet kokea joen eri tavoin ja saaneet myös mahdollisuuden ilmaista paikan kokemustaan.

Luontainen paikallisuus liittyy siihen, että jokin maa, kaupunki tai kaupungin näkymä nähdään sisältäpäin. Eli tarkasteltava paikka on tuttu. Vaikka paikallistaminen onnistuisi, ei se tarkoita, että meillä olisi suhde paikkaan. Suhde historiaan ja paikkaan muokkaavat meitä ryhminä ja yksilöinä. Maa, historia ja kulttuuri kohtaavat yhteisössä, joka arvottaa paikkaa. Paikkaa ei voida kuitenkaan rajoittaa yhteen näkemykseen. Paikasta puhuessa kuvaillaan usein pieniä kaupunkeja tai luontoa, mutta myös urbaani ja teollinen ympäristö ovat paikkoja. Kaupungeissa paikka muodostuu eri tavalla. Suuressa kaupungissa erilaiset ihmiset ovat pakotettuja kohtaamaan toisiaan ja kun ymmärrämme oman paikkamme

tunnuspiirteet, pystymme myös paremmin ymmärtämään mitä muut kokevat samassa ajassa, tilassa ja paikassa. (Lippard 1997, 7, 9, 10.) Joki oli oppilaille entuudestaan tuttu paikka. Vaikka joella on ollut suuri vaikutus joen varrella asuviin ihmisiin, ei voida ennalta olettaa, että oppilaille olisi suhde jokeen tai yhtenevä kokemus joesta.

Paikkaa tutkiessa kohteena on jollain tapaa kuva paikasta. Tällä voidaan tarkoittaa visuaalista esitystä, mutta myös kirjoitettua tai muuten tuotettua representaatiota eli esitystä. Paikkaa tarkasteltaessa tutkijan omilla kokemuksilla ja havainnoilla on painoarvoa. Tutkijan havainnoinnit liittyvät hänen persoonaansa, taustoihin, tutkimustehtävään ja kulttuuriin, joka määrittelee paikkaan liittyvät jaetut merkitykset ja arvot. Tutkija myös tällä tapaa kehittää uuden kuvan paikasta ja siksi paikkaa tutkiessa visuaalinen aineisto ja representaatiota ovat tutkijan aistihavaintoja. (Granö 2015, 70.) Kokemus paikasta on aina henkilökohtainen. Oppilaiden omat arvot ja merkitykset määrittelevät mitä he ajattelevat joesta.

Hiltunen (2010) ja Kester (2004) toteavat, että paikkasidonnainen nykytaide on usein nähty yhteiskunnallisena aktivismina, joka korostuu erityisesti ympäristö- ja yhteisötaiteessa. Paikkoja tulisi tarkastella ottamalla huomioon arjen paikat elettyinä henkilökohtaisena tilana sekä yhteiskunnallisesti tuotettuna, ideologioita ja identiteettejä heijastelevana näyttämönä. Etenkin yhteisötaiteessa nostetaan esille taiteen riippuvuutta ihmisen arkeen ja sen tapahtumiin sekä paikkoihin. (Jokela & Hiltunen 2014, 80, 82.) Paikan kokemus heijastelee kaikkia asioita, mitä ihmiset kokevat. Voidaan päätellä, että myös Minun jokeni – kilpailuun osallistuneiden oppilaiden teokset heijastelevat yhteiskunnan ja ympäristön ideologiaa ja identiteettejä.

3.4 Paikkalähtöinen kuvataidekasvatus

Useat ympäristöstä kiinnostuneet kasvattajat ja opettajat ovat kokeneet, että ympäristökäsitteen laajuus ja monitulkinnallisuus on tuottanut heille vaikeuksia opettamisessa. Lasten ja nuorten kanssa vaadittu konkreettisuus katoaa lähestyttäessä ympäristökysymyksiä, jotka voivat jäädä abstrakteiksi oppijalle. Tämän vuoksi monet ympäristökasvattajat ja taiteilijat ovat päätyneet käyttämään ympäristön sijasta paikan käsitettä. Paikkaan ja sen kokemiseen voidaan liittää tila ja aika sekä ympäristö ja yhteisö.

Paikkasuhteen kautta elämämme ympäristöt tulevat ymmärretyiksi. Yhteisön ja ympäristön käsitettä ei voida irrottaa puhuttaessa arjen elämän paikoista, kuten esimerkiksi kodista, kylästä, lähiöstä ja koulupihosta. Kaikki edellä mainitut elämän paikat ovat yhtä aikaa niiden eläjien ja toimijoiden yhteisöjä ja ympäristöjä. Elämismaailman pohja on paikkojen verkosto, jossa toimijoina olemme. (Jokela & Hiltunen 2014, 83.) Joki paikan käsitteenä voi tuoda myös oppilaat ympäristökysymysten äärelle oppilaiden kokemusten lähtökohdista.

Pedagogisesti onnistuneista paikkasidonnaisista taidetoiminnoista syntyy osallisuuden tunne, joka on tärkeä tuki kulttuuri-identiteetin muodostumiselle ja psykososiaaliselle hyvinvoinnille. Grestschel toteaa (2002), että osallisuuden tunteen muodostumisen kannalta on tärkeää, että ihminen kokee saaneensa aikaan muutoksia arkielämänsä paikkoihin ja sitä kautta omaan elämäänsä. Neperud (1995) taas painottaa toiminnan interaktiivisuutta, jolloin opitaan näkemään ympäristön vaikutusta itseän ja toisaalta sitä, miten tähän vaikutukseen voidaan vaikuttaa. Taide tarjoaa edellytyksiä puhutteleville kokemuksille. Itsetoteutetut paikkasidonnaiset taideteokset vaikuttavat uusina symboleina ympäristön viihtyisyyteen ja tekijöihinsä. Osallisuuden tunne, joka syntyy yhteisestä tekemisestä, mukanaolosta ja oman panoksen antamisesta, on edellytys voimaantumisen sekä omiin kykyihin ja vaikutusmahdollisuuksiin luottamiseen. Omaan elämismaailmaan kiinnittynyt taidetoiminta synnyttää tunnetta tiettyyn paikkaan tai yhteisöön kuulumisesta. (Grestchel 2002, Neperud 1995, Jokelan & Hiltunen 2014, 87 mukaan.) Minun jokeni – kilpailu on koulujen mahdollisuuksien mukaan antanut oppilaille tilan, jossa heillä voi syntyä tunteita yhteisöön kuulumisesta. Jokea käsittelevä luovuuskilpailu on voinut myös synnyttää suhdetta jokeen, ellei suhdetta ole entuudestaan.

Lapsista oletetaan kasvavan osallistuvia aikuisia, jotka luottavat vaikuttamisen mahdollisuuteen kun he pääsevät osallistumaan oikeisiin lähiympäristön kehittämisen hankkeisiin. Kun lapsi oppii näkemään oman osuutensa kokonaisuudessa, vahvistuu hänen kuuluvuudentunteensa yhteisöön. Tämä estää kokemasta ulkopuolisuuden tunnetta, turhautumista ja voi jopa ehkäistä ympäristöön kohdistuvaa vandalismia. Osallistuminen liittyy kansalaisuuden kasvattamiseen. Ongelmalliseksi ympäristöpsykologian malleissa muodostuu niiden soveltamisen vaikeus yhteisölliseen koulutyöskentelyyn ja koulun tavoitteisiin. (Jokela & Hiltunen 2014, 88.) On tärkeää esimerkiksi luonnon suojelemisen kannalta, että oppilaille synnytetään suhde omaan ympäristöön. Minun jokeni – kilpailun avulla oppilaat ovat voineet myös miettiä tapoja, millä suojelisivat jokeaan.

Paikkasidonnainen toiminta koulussa vaatii opettajilta ja oppilailta yhteistyötä. Saloviita (2006) toteaa, että yhteistoiminnalliset työmuodot ovat tuoneet myönteisiä vaikutuksia oppilaiden väliseen toimintaan. Yhteistoiminnallisen oppimisen on raportoitu nostavan oppilaiden itsetuntoa ja tutkimuksissa on huomattu, että koulumyönteisyys, oppimismotivaatio, epäitsekkyys ja itsekontrolli ovat kasvaneet. (Saloviita 2006, Jokelan & Hiltusen 2014, 83 mukaan.)

Kun toiminta kiinnittyy ihmisten elämismailmaan ja merkityksellisiin ympäristöihin, muodostuu kokemuksesta entistä merkityksellisempi. Eletyt paikat ja niihin liittyville kokemuksille ja merkityksille annetaan keskeinen sija ja asetetaan ne esille. Taiteen kautta ne voidaan jakaa sekä esittää myös julkisesti. Teosten julkistaminen, erilaiset juhlat ja työpajojen päätöstilaisuudet julkisissa tiloissa voivat luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta, antaa onnistumisen kokemuksia ja lisätä viihtyvyyttä. Toiminnan julkisuus antaa mahdollisuuden aktiiviseen osallistumiseen ja toimijuuden kehittämiseen. Ympäristöön vaikutetaan konkreettisesti ja päätöksiä tehdään itsenäisesti. Paikkasidonnainen taidekasvatus on dialogista, muutoksen tunnustavaa ja luo tilan kohtaamiselle. (Jokela & Hiltunen 2014, 101.)

4 Minun jokeni – luovuuskilpailu

Kemijoki Oy järjesti 60-vuotisen historiansa kunniaksi ympäristöaiheisen luovuuskilpailun Kemijoen varren kouluille. Kilpailun lisäksi julkaistiin dokumentti Padottu voima – Kemijoen tarina, joka kertoi Kemijoki Oy:stä ja sen toiminnasta. Dokumentti esitettiin vuoden 2014 loppupuolella. Kilpailun järjestämisellä, kuten myös dokumentilla, Kemijoki Oy halusi päästä lähemmäksi Kemijoen varrella asuvia ihmisiä. Luovuuskilpailu kulki nimellä: Minun jokeni ja kilpailuun kutsuttiin kouluja Tervolasta, Rovaniemeltä, Kemijärveltä, Sodankylästä ja Pelkosenniemeltä. Kilpailun ideana oli herättää Kemijoen varren koulujen oppilaita pohtimaan joen merkitystä heidän elämässään. Kilpailuun sai osallistua pieni koulu, ryhmä, kurssi tai useampi luokka yhdessä. Kouluille lähetettiin etukäteen julisteita ja infokirjeitä, joissa kerrottiin luovuuskilpailusta. Infotilaisuus, jossa kerrottiin kilpailusta, järjestettiin 8.12.2014 Korundissa ja tilaisuuteen osallistui kymmenkunta opettajaa.

Luovuuskilpailun viimeinen ilmoittautumispäivä oli 15.12.2014 ja ilmoittautuminen kilpailuun tapahtui sähköisellä ilmoittautumislomakkeella. Kilpailuun osallistui yhteensä 64 joukkuetta ja kaikilta kilpailuun kutsuilla paikkakunnilta osallistui kilpailuun ainakin yksi tiimi. Ensimmäinen vaihe, heti ilmoittautumisen jälkeen, oli osallistuminen Kemijokea käsittelevään tietovisaan verkossa. Tietovisalla pyrittiin virittelemään oppilaita kilpailun teemaan ja visan oli myös tarkoitus kertoa heille lisää Kemijoesta ja sen historiasta. Tietovisassa käsiteltiin muun muassa joen kalalajeja ja kyseltiin esimerkiksi joen pituudesta. Kemijoki Oy:n nettisivuilla kerrottiin kilpailun ohjeista seuraavaa: ”Osallistuvan ryhmän kilpailutoteutus voi olla esimerkiksi kollaasi, piirros, maalaus tietokonepeli tai musiikkikappale. Luovuudelle ei ole rajoja, yhteisenä nimittäjänä on Kemijoki ja ympäristö. Kilpailutyö voi syntyä myös eri oppiaineiden välisenä yhteistyönä” (Minun jokeni kilpailuohjeet).

Kilpailussa haluttiin arvioida ryhmän työskentelytapaa ja työn prosessia. Prosessin läpinäkyvyyttä haluttiin korostaa ja ryhmiä rohkaistiin tallentamaan prosessia digitaaliseen muotoon. Prosessin kuvaamiseen valikoitui mobiilisovellus instagram, jonne oppilaat saivat lisätä kuvia prosessistaan. Joukkueita rohkaistiin perustamaan oma instagram käyttäjätili opettajan johdolla, mutta erityisesti isompien oppilaiden toivottiin tuottavan sisältöä omatoimisesti. Kilpailujoukkueet merkitsivät kuvansa hashtagilla (#) minunjokeni.

Yhteisellä hashtagilla merkitseminen helpotti kuvien löytämistä sosiaalisesta mediasta. Loppujen lopuksi instagramiin lisättiin paljon kuvia, vaikka kaikki joukkueet eivät sitä aktiivisesti käyttäneetkään.

Voittajat valittiin ennalta valitun raadin toimesta. Raati koostui Lapissa asuvista luovalla alalla työskentelevistä henkilöistä. Teoksista järjestettiin myös yleisöäänestys ja äänestäjät saivat valita myös oman suosikkinsa kilpailijoista. Jury suoritti teoksista esikarsinnan ennen varsinaista arviointipäivää ja yhdessä arvioitava teosmäärä puolittui.

Kilpailussa voittivat tuhannen euron palkinnon Saaren koulun 4B teoksellaan ”Kemijoen Sanomat”, Pelkosenniemen koulun Joenpalvojat videoteoksellaan ”Kemijoen varrella” ja Kaisajoen koulun ryhmä Jokisimpukat ääntä ja kuvaa yhdistelevällä teoksellaan ”Äänisatu Aukusti Ahvenen pitkä matka”. (Minun jokeni teosten galleria.)

Saaren koulun 4B, ”Kemijoen sanomat”

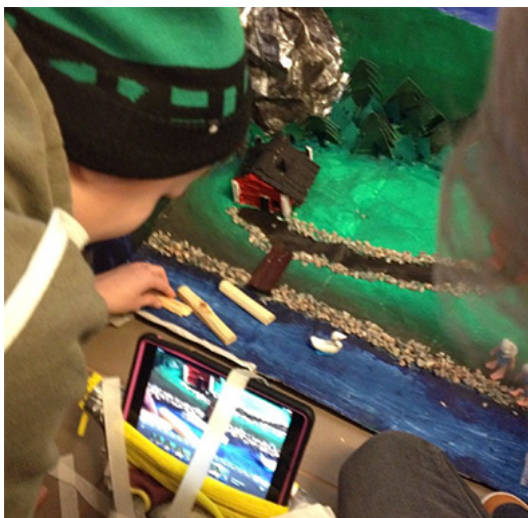

Pelkosenniemen koulun Joenpalvojat, ”Kemijoen varrella”

Kaisajoen koulun Jokisimpukat, ”Aukusti Ahvenen pitkä matka”

Neljäsadan euron kannustuspalkinnon voittivat: Ounasvaaran yläasteen ryhmä Äy5käri animation animaatioteoksellaan ”Kemijoen elämää”, Kemijärven lukion ryhmä R3bels musiikkiteoksellaan ”Minun jokeni” ja Lyseonpuiston lukion ryhmä Team Johka, kuvakollaasillaan ”Yhtä”. Ryhmä R3bels voitti myös yleisöäänestyksen.

Ounasvaaran yläasteen Äy5käri animation, ”Kemijoen elämää”

Kemijärven lukion R3bels, ”Minun jokeni”

Lyseon puiston lukion Team Johka, ”Yhtä”

4.1 Toimijat Minun jokeni - luovuuskilpailussa

Kemijoki Oy:n yhteyshenkilönä Minun jokeni – kilpailussa toimi Tarja Zitting-Huttula. Projektin taiteellisena johtajana, ja projektipäällikköinä meille työharjoittelijoille, toimi Päivi Tahkokallio. Viestinnästä vastasi viestintäyrittäjä Hill & Knowlton. Kemijoki Oy:n nettisivujen teknisestä toteutuksesta vastasi puolestaan Koodiviidakko.

Juryn jäseninä ’Minun jokeni’ – kilpailussa toimivat Tarja Zitting-Huttula, Timo Jokela, Timo Jokelainen ja Aku Meriläinen. Jury tarkasteli arvioinnissaan muun muassa ryhmän yhtenäistä työskentelyä ja valmiin teoksen suhdetta jokiympäristöön. Arvioinnissa otettiin huomioon teoksen yllättävyys, joen vaihtoehtoinen kokeminen sekä näkeminen, luovuuden käyttö ja ryhmän oppilaiden ikä ja luokka-aste. Kilpailussa jaettiin kolme 1000:n euron pääpalkintoa ja kolme 400:n euron palkintoa. Palkinnot menivät eri paikkakunnille: Rovaniemelle, Tervolaan, Kemijärvelle ja Pelkosenniemelle. Palkintoja jaettiin eri luokka-asteille, alakouluun, yläkouluun ja lukioon.

Päädyin projektiin taiteiden tiedekunnan dekaanin, Timo Jokelan, toimesta. Hän ehdotti projektia ja pääsimme työparini, Irina Havasteen, kanssa projektiin mukaan. Pääasiallinen roolimme Minun jokeni – kilpailussa oli olla koulujen yhteyshenkilöitä. Soittelimme koulujen rehtoreille informaatiota kilpailusta, lähettelimme kilpailujoukkueiden vastuuopettajille sähköposteja kilpailun etenemisestä, vierailimme muutamalla koululla ja autoimme opettajia sekä tiimejä mahdollisten ongelmien selvittämisessä. Tuotimme myös jonkun verran sisältöä nettisivuille sekä kirjoitimme infokirjeitä ja ohjetekstejä. Kommentoimme myös kilpailun visuaalista ilmettä eli julisteita ja kirjeitä muiden toimijoiden kanssa. Muutamia muutoksia tehtiin aloitteestamme. Meidän suurin vastuumme oli kilpailun sosiaalisen median hallinta, eli hoidimme luovuuskilpailun virallista instagram-tiliä. Idea instagram-tilin käyttöön tuli myös meiltä harjoittelijoilta. Pääasiassa hoidimme kilpailun käytännöllisiä järjestelyitä. Tulimme mukaan suhteellisen valmiiseen projektiin, emmekä itse juurikaan vaikuttaneet suuriin suuntalinjoihin kilpailussa.

4.2 Luovuuskilpailuun osallistuneet koulut

Joukkueita osallistui kilpailuun yhteensä 64. Tiimeistä 50 palautti teoksensa kilpailuun. Poisjääneiltä ryhmiltä ei tullut tietoa siitä, että miksi he jäivät pois kilpailusta. Todennäköisesti poisjääminen johtui kiireestä, sillä saimme jo kilpailun aiemmassa vaiheessa kritiikkiä joiltain rehtoreilta kilpailun aloitusajankohdasta. Määrällisesti kilpailu kokosi kuitenkin Kemijoen varrelta monta osallistujaa, sillä yhteensä yli 400 oppilasta osallistui kilpailuun.

Kaikille kouluille tarjottiin mahdollisuutta pyytää meitä harjoittelijoita tai Kemijoki Oy:n asiantuntijoita, eli kalamestaria tai ympäristövastaavaa, kouluvierailulle. Ennen joulua vierailimme Muurolan koululla. Kyseessä oli infotilaisuus ennen joululomaa koulun juhlasalissa. Kerroimme oppilaille kilpailun säännöt, kertailimme kilpailun kulkua ja vastailimme oppilaiden kysymyksiin. Myöhemmin keväällä 2015 vierailimme kaksi kertaa Pelkosenniemellä ja kerran Kemijärvellä. Ensimmäinen vierailumme Pelkosenniemellä oli informaatiopainotteinen ja toisen kerran vieraillessamme kilpailu oli jo loppusuoralla. Jälkimmäisellä kerralla meille esiteltiin osia valmiista teoksesta. Pelkosenniemen koulu oli ottanut Minun jokeni – kilpailun koko kevään teemaksi ja he olivat järjestäneet koko koululle

kilpailuun liittyen lumiveistos- ja pilkkipäivän. Kävimme vierailmassa myös Kemijärven koululla kilpailun loppuvaiheessa ja heidän teoksensa oli myös lähestulkoon valmis tuolloin.

Kemijoki Oy jakoi kouluille yhteensä 30 tietokonetta. Kilpailuun ilmoittautuessaan tiimit saivat toivoa tietokonetta ja perustella tarpeensa sille. Tietokonejako tehtiin, ja kaikki tietokonetta toivoneet tiimit saivat ainakin yhden tietokoneen. Kemijoki Oy toteutti tietokoneiden jaon käytännössä ja osalta opettajista tuli hyvää palautetta tästä.

Kilpailu alkoi virallisesti tammikuussa ja kilpailu aloitettiin tekemällä tietovisa, jonka vaikeustaso vaihteli oppilaiden iän mukaan. Kaikkien joukkueiden tuli tehdä tietovisa ennen kilpailun päättymistä. Tietovisan toteutti Hill & Knowltonin henkilökunta. Teosten viimeinen palautuspäivä oli 1.4.2015. Teoksen sai palauttaa joko digitaalisessa muodossa tai postitse. Digitaalinen palautusmuoto loi jonkun verran ongelmia, sillä kaikkien opettajien digitaalinen osaaminen ei ollut sujuvaa ja perustiedot esimerkiksi tiedostomuodoista eivät olleet hallinnassa. Tässä asiassa opettajat tarvitsivat meidän projektityöntekijöiden apua. Kilpailuun osallistuttiin muun muassa maalauksilla, piirroksilla, veistoksilla, videoilla, musiikkikappaleilla, kirjoituksilla, runoilla, tarinoilla, peleillä, animaatioilla, äänisaduilla, thing-link – teoksella, tilateoksilla ja sekatekniikkaa käyttäen. Teoksissa oli siis käytetty erilaisia tekniikoita laidasta laitaan. Oppilaille puolestaan digitaalinen osaaminen ja instagramin käyttäminen vaikutti olevan vaivatonta. Instagramiin tuli eri tiimeiltä yhteensä yli neljäsataa kuvaa, jotka oli merkitty #minunjokeni.

Kilpailuun osallistumisen tasoja oli useita erilaisia. Osa kouluista oli osannut hyödyntää Minun jokeni – luovuuskilpailua koulumaailmassa soveltaen. Esimerkiksi juurikin Pelkosenniemiellä ja Kemijoella teema oli kantanut koko kevään läpi. Useilla kouluilla osallistuttiin isoilla tiimeillä ja teosten eteen oli nähty paljon vaivaa, sekä teoksia oli selvästi mietitty. Joillakin kouluilla teokset jäivät hieman pinnallisiksi ja yksiulotteisiksi. Lopputulokseen vaikutti varmasti usea tekijä: opettajat, työkalut ja koulun tai luokan yhteishenki. Palautetuista teoksista välittyi iloinen ja hauska tunnelma.

4.3 Kemijoen historiaa luovuuskilpailun taustalla

Avaan hieman Kemijoen historiaa ja sen vaikutusta Kemijoen varren asukkaisiin, sillä se asettaa Minun jokeni - kilpailun myös omaan kehykseensä. Kemijoki on Suomen pisin joki ja sillä on ollut monta erilaista merkitystä jokivarren asukkaille eri aikakausina. Kokemus Kemijoen valjastamisesta on erilainen eri ikäryhmien ihmisillä. Osa ihmisistä, itseni mukaan lukien, ei ole koskaan nähnyt jokea valjastamattomana. Lapset ja nuoret, jotka osallistuivat 'Minun jokeni' - kilpailuun, eivät myöskään ole koskaan nähneet tai kokeneet jokea ilman vesivoimaa. Aiempien sukupolvien kokemus Kemijoesta poikkeaa huomattavasti nuorempien kokemuksista, joten koen tarpeelliseksi käydä läpi hieman Kemijoen historiaa.

Suopajärvi (2001) toteaa, että vesistöjen voimataloudellinen rakentaminen on ollut oleellinen osa Lapin modernisaatiota, joka tapahtui maailmansotien jälkeisinä vuosikymmeninä. Modernisaatio ei tarkoittanut Lapin teollistumista vaan koneellistumista. Esimerkiksi metsäjätkätkät saivat käyttöönsä moottorisahat ja heistä tuli metsureita. Pienviljelijät saivat traktorit ja heistä tuli maanviljelijöitä. Koneellistuminen muutti ammatteja ja vähensi tietyiltä aloilta töitä. Pienimuotoinen maanviljelys, luontaistalous ja kausittainen metsä- ja rakennustöiden ammattikombinaatio purkautuivat. 1960-70-lukujen taitteessa kymmenet tuhannet lappilaiset muuttivat työn perässä Ruotsiin tai Etelä-Suomeen. Elinkeinorakenne ja elämäntavat Lapissa muuttuivat nopeasti. Sotien jälkeen Lappia alettiin rakentaa vauhdikkaasti ja Lappi alkoi kytkeytyä hiljalleen kansalliseen ja kansainväliseen yhteyteen. Lappilainen elintaso alkoi nousta valtakunnalliselle tasolle ja kotitalouksiin saatiin sähköt sekä muut nykypäiväiset mukavuudet. Lapin modernisaation kulmakiveksi muodostui jokien valjastaminen sähköntuotantoon. Uusi, modernisaation muokkaama, elämäntyyli ja vanha traditionaalinen elämäntapa kohtasivat. (Suopajärvi 2001, 1.)

Autti (2013) kuvailee väitöskirjassaan, että ennen joen valjastamista jokivarren toiminnot vaihtelivat vuodenvaihtelun mukaan. Vuodenaikojen vaihtelu vaikutti joella kulkemiseen, maanviljelykseen, vaelluskalan nousuun ja kalastukseen sekä metsäteollisuuden savotta- ja uittorytmiin. Ennen valjastamista Kemijoen yksi merkittävä elinkeino oli kalastus. Erityisesti kalastettiin lohta, mutta myös siian ja taimenen nousureitit ja kutuvedet lisäsivät asutusta joen ympärille. Kala oli jokivarren asukkaille ravinnon- ja tulonlähde. Taloudellisen hyödyn lisäksi kalalla, erityisesti lohella, oli henkinen ja kulttuurinen merkitys

yhteisöissä. Kalastuksen lisäksi joki tarjosi ihmisille myös pyykkipaikan sekä tilan erinäisille retkille ja sosiaalisille tapahtumille. (Autti 2013, 58, 59, 60, 61.)

Hannele Pokka (1994, 121) kuvailee Kemijoesta kertovassa kirjassaan seuraavaa:

Kaikkina vuodenaikoina joella on oma tarinansa, jonka uittomies ja kalastaja tuntevat yhtä hyvin kuin oman elämänsä. Vielä unissaankin he näkevät kuvia kaukaisista keväistä ja kesistä. Silloin saatiin isomus lohi. Silloin väylä oli täynnä ruskeaa kultaa. Vielä unissaankin he pusertavat työn kovettamalla käsillään keksin tai airon vartta. (Pokka 1994, 121.)

Mielestäni edeltävä, jopa tunteellisesti väritynyt, lainaus kuvaa hyvin sitä mitä joki on tarjonnut ja mikä paikka sillä on ollut ihmisten elämässä. Lainaus kertoo myös sen, että elinkeinon ja kulttuurisen sekä henkisen merkityksen lisäksi, lohella ja joella oli myös ihmisille esteettinen merkitys. Autti (2013) toteaa väitöskirjassaan, että lohien hyppiminen koskissa oli upea näky, jota oli ilo seurata. Hän kertoo myös, että luonnon kauneus ja monimuotoisuus tuntuivat rannalla kulkijasta hyvältä, mutta näkymän arvoa ei ehkä osattu ajatella ennen kuin vasta jälkeinpäin. Isohaaran voimalaitoksen rakentaminen esti vaelluskalojen nousun ja lohienkalastus loppui. Myöhemmin, lohien katoamisen jälkeen, pyydettiin paikallisia kaloja, kuten harjusta, ahventa ja haukea. Valitettavasti uusien voimalaitosten rakentaminen ylemmäs jokivarteen hävitti lohien lisäksi paikallisia kalakantoja. (Autti 2013, 62, 63.)

Kemijoen varrelta valjastettiin Kemijoki Oy:n toimesta Petäjaskoski vuosina 1953-1957, Valajaskoski vuosina 1957-1963 ja Ossauskoski vuosina 1961-1965. Alaniska kuvailee (2013), että valjastaminen aloitettiin Petäjaskoskella, vaikka kosken ympäristö oli monimuotoinen ja lohien lisääntymisen kannalta tärkeä alue (Keskuslaboratorio Ab 1972, 145-146). Heinäkuussa 1955 Petäjaskoskella jouduttiin siirtämään kymmeniä taloja vedennousun tieltä. Pohjolan sanomissa kuvailtiin myös, että suuret voimalaitostyöt muuttivat Petäjaskosken luontoa, vanha Petäjaskoski oli muuttunut suvannoksi. Paikalliset olivat vaatineet kunnollisia kalateitä, mutta tilalle esitettiin esimerkiksi Kalastuskuntien liiton kannan puolesta kalakantojen hoitamiseen määrättävä maksu. (Alaniska 2013, 264, 265, 266, 267.)

Kemijoki Oy:n nettisivuilla kerrotaan yhtiön historiasta:

Voimalaitostemme rakentaminen alkoi vuonna 1953 Petäjäskoskella. Suomi oli menettänyt 1944 rauhanteon yhteydessä 30 prosenttia vesivoimastaan, ja sähköä tarvittiin jälleenrakennustyöhön ja teollisuuteen. Tänään Kemijoki Oy on Suomen merkittävin vesivoiman tuottaja. (Kemijoen historia.)

Yksi tärkeä valjastamisen vauhdittaja oli Pääministeri Kekkonen, joka vuonna 1952 puolusti eduskunnassa Kemijoen nopeaa valjastamista ja sen toteuttamista valtiojohtoisesti. Alaniska viittaa Kekkonen puheenvuoroihin ja kertoo, että Kekkonen perusteli rakentamista Pohjois-Suomen teollistamisella. (Alaniska 2013, 261-262)

Työllisyys ja sen kasvattamisen tarve oli yksi voimakkaimmista argumenteista, jolla voimalaitosten rakentamista perusteltiin jatkuvasti koko valjastuksen ajan. Kemijoen valjastaminen johti siihen, että Kemijoella asuvien ihmisten elinympäristö otettiin ulkopuolisten hallintaan. Veden nousun myötä upposivat tutut rannat, uimapaikat, joitain saaria ja kareja. Jokiyhtiöt hallitsivat vettä vallitsevan intressin mukaan. Toisinaan vettä juoksettiin kuiviin uomiin ja toisinaan jokea pidettiin kuivana. Muutos ja tekniikkakeskeinen ajattelu polkivat nopeasti alleen luontosuhteen ja aiemman elämäntavan. Aiempaa luontosuhdetta ja luonnon kanssa tasapainoilevaa kulttuuria vähäteltiin ja paikallisia syyllistettiin siitä, että he eivät olleet osanneet hyödyntää ympäristöään tarpeeksi tehokkaasti. Voimalaitosrakentaminen toi asukkaiden mielestä mukanaan myös hyviä puolia: asumusten taso parani sähköistämisen myötä sekä siltoja ja tiestöä rakennettiin. Jotkut Kemijoen varren asukkaista kokivat, että maisemamuutosten takia samaa ympäristöä oli vaikea tunnistaa enää samaksi paikaksi, muutokset olivat mittavia. Menetettyjä alueita muisteltiin ja niistä kerrottiin tarinoita. Kemijoen maisema oli ollut asukkaille tärkeä kasvu- ja elinympäristö sekä mielenmaisema. (Autti 2013, 76, 78, 79, 80.)

Ympäristövahinkoja, jotka liittyivät sekä yksittäisten asukkaiden että laajoihin maisemallisiin alueisiin, ei korjattu innokkaasti ensimmäisinä vuosikymmeninä. Ajan henki oli, että paikallisia vahinkoja ei huomioitu ja ne jätettiin korjaamatta vedoten korjausten kalleuteen. Tänä päivänä jokiyhtiöissä ymmärretään kuitenkin ympäristöarvot monimuotoisemmin. Kemijoki Oy sekä Pohjolan Voima Oy ovat velvoitettuja istuttamaan

kalanpoikasia sekä pyyntikokoisia kaloja aiheutuneiden haittojen kompensoimiseksi. Edelleen, parannuksista huolimatta, Kemijoen varrella koetaan, että jokiyhtiö ei huolehdi toivotulla tavalla jokiympäristöstä. Esimerkiksi Petäjäisellä ei ole rakennettu pohjapatoa kyläläisten toivomusten mukaan. Nuoremmat ihmiset ovat huomanneet, että luonto on muokannut ajan kuluessa maisemaa miellyttävämmäksi. He kuitenkin tietävät, että maiseman myöhempi luonnollinen rehevöityminen ei tee samanlaista vaikutusta väkeen, joka kuuluu joen vapaana nähneeseen ikäpolveen. Nuorempi sukupolvi ajattelee, että ennallistamistyöt ovat positiivisia, koska vertailulähtökohta on erilainen kuin vanhempien henkilöiden kokemus. (Autti 2013, 90, 91, 92.)

Kemijoen valjastamisen aikaan yhteiskunnallisia haasteita olivat sodanjälkeinen jälleenrakentaminen ja sotakorvausten maksaminen, myöhemmin työttömyys ja maaltapako. Vesivoimarakentamisen koettiin vastaavan ajan haasteisiin tuottaessaan energiaa sotakorvausteollisuudelle ja jälleenrakennustyöhön sekä tuovan työpaikkoja paikallisille asukkaille. Ajateltiin, että kaikkien on talkoohengessä osallistuttava, vaikka samalla jouduttiin tekemään uhrauksia elinympäristön suhteen. Tuohon aikaan taloudellinen hyvinvointi nähtiin tärkeimpänä. Kehittyvää tekniikkaa ja insinööritaitoja arvostettiin enemmän kuin esimerkiksi ympäristölähtöistä ajattelua. Teollistumisen myötä yhteiskunta tarvitsi lisää energiaa ja sitä tuli tuottaa mahdollisimman edullisesti ja tehokkaasti. Ihmiset, jotka olivat kokeneet pula-ajan, arvostivat säästäväisyyttä, kovaa työntekoa ja tottelevaisuutta. (Autti 2013, 94, 96.)

5 Tutkimuksen metodologiset ja menetelmälliset valinnat

Tutkimukseni on yhtäaikaaisesti kvalitatiivinen tutkimus ja taideperustainen tutkimus. Tutkimukseni on piirteiltään laadullinen, mutta käytän myös määrällisen tutkimuksen työkaluja. Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena. Laadullisessa analyysissä aloitetaan havaintojen pelkistämisestä ja lopputuloksena on arvoituksen ratkaiseminen. Aineistoa tarkastellaan teoreettisen viitekehyksen ja tutkimuskysymyksen kannalta olennaisten asioiden näkökulmasta. (Alasuutari 2011, 38, 39.) Omassa tutkimuksessani olen aloittanut aineistoni yksityiskohtaisesta tarkastelusta ja sen jälkeen siirtynyt aineiston pelkistämiseen teemoittelun avulla. Avaan myös kuvan käsitettä, sillä olen analyysiä tehdessäni tutkinut nimenomaa kuvia.

Tutkimukseni aineisto koostuu teoksista, joita oppilaat tuottivat osallistuessaan Minun jokeni – kilpailuun. Kuvallinen tieto on hyvin monisyistä ja kuvan määritelmää ei ole välttämättä järkevää lyödä tiukkoihin raameihin. Kuvaa tulkitessa voidaan tehdä useita erilaisia valintoja ja antaa painoarvoa erilaisille valinnoille. Anita Seppä toteaa, että kuvia tulkittaessa voidaan ajatella kuvan olevan kulttuurinen vuorovaikutussuhde, jossa yhdistyvät jollain tasolla seuraavat osatekijät: (1) kuvan tekijän tai tekijöiden erityispiirteet, (2) vastaanottajien vaihtelevat tavat lukea kuvaa, (3) kielelliset järjestelmät ja niitä säätelevät kulttuuriset järjestykset, (4) yksilöllinen ruumiillisuus, (5) optinen tiedostamaton eli näkemiseen vaikuttavat tiedostamattomat kokemukset, (6) muuttuvat tekniset välineet ja alustat, (7) esittämiskonventiot eli vakiintuneet esittämistavat, (8) diskurssit eli tavat joilla kuvista puhutaan. Jokainen kuvan osatekijä voidaan jakaa useisiin pienempiin osatekijöihin, joita voidaan analysoida eri tavoin. Tutkijan oma taustateoria määrittää paljolti sitä, että miten kuva ja sen sisältämät merkitykset tulkitaan. (Seppä 2012, 18, 19, 20.) Oma tutkielmaani määrittää myös taustateoria ja olen analysoinut kuvia. Aineistoni tapauksessa olen tutkinut oppilaiden tekemiä teoksia, teoriaani nojautuen.

Tutkimukseni perustuu kuva-analyysiin ja kuvien tutkimiseen. Erittelen kuvista elementtejä, joten tuon esille myös asiat, jotka vaikuttavat kuvan tutkimiseen. Tutkimukseni raameissa tarkoitan kuvalla teosta. 'Minun jokeni' – kilpailuun lähetettiin useita teoksia eri muodoissa, joten minun täytyy soveltaa teemoittelua ja analyysiä teoksen mukaisesti. Kuvan tulkittamisen taustalle valittu teoria vaikuttaa suuresti siihen, että mitä kuvassa nähdään. Tasokkaassa kuvantutkimuksessa kuvan ideoiden ja käsitteiden taso liittyy toiseen tasoon eli

sen sommitelmallisiin, materiaalisiin ja teknisiin erityispiirteisiin. Edellä mainittuja tasoja yhtä aikaa tarkkailemalla on mahdollista tehdä laadullisesti tasokkaita tulkintoja kuvista ja sama ajatus tarjoaa myös mahdollisuuden kuvien laadun analyysiin. Kuvan ja kuvantulkinnan onnistumisen määritelmät ovat kulttuurisesti ja historiallisesti vaihtelevia. Imitaatioteorian kultakaudella arvostettiin kuvia, jotka onnistuivat jäljentämään kohteensa kauniisti ja totuudenmukaisesti kun taas nykytaiteen kentällä ajatus on hyvin erilainen: kuvan odotetaan tuovan esille todellisuudesta sellaisia puolia, jotka herättävät mielenkiintoa, yllättävät ja etäännyttävät. Nykytaiteelta odotetaan tunteiden ja ajatusten ravistelua sekä kohteen ironisoimista. (Seppä 2012, 20, 21.)

Kreikassa kehitetty imitaatioteoria on hylätty jo aikaa sitten, koska sen on ajateltu olevan vanhentunut kuvien tulkintamalli. Joka tapauksessa oletukset siitä ovat edelleen pinnalla. Esimerkiksi moni pitää selvyytenä, että kuvat representoivat jotain muuta kuin itseään. Tämä johtaa siihen, että kuvaa tarkasteltaessa kysytään, että mitä kuva esittää tai miten kuva esittää kohdettaan? (Seppä 2012, 13.) Omassa tutkimuksessani joudun kysymään jokaisen teoksen kohdalla, että mitä teos esittää ja mitä siinä ilmenee. Omassa tutkimuksessani kuvat representoivat koulujen taidetilannetta ja suhdetta Kemijokeen.

5.1 Taideperustainen tutkimus

Taideperustaista tutkimusta voidaan yhdistää muiden tutkimusmenetelmien kanssa (Huhmarniemi 2006, 39). Päädyin yhdistelemään taideperustaisen tutkimuksen kvalitatiiviseen tutkimukseen, koska oma taiteellinen työskentelyni johdatti minut aiheen äärelle. Tutkimukseni on taideperustainen tutkimus (art based research), jossa yhdistyy oma taiteellinen tekemiseni ja tutkimusteksti. Huhmarniemen (2016) mukaan taideperustainen tutkimus on sellainen, jossa tutkija tutkii inhimilliseen kokemusmaailmaan liittyvää ilmiötä. Huhmarniemi mainitsee, että taidetta voi soveltaa aineiston hankinnassa, analyysissä, tutkimuksen esittämisessä tai joistain näissä tutkimuksen vaiheista. (Huhmarniemi 2016, 36, 37.) Omassa tutkimuksessani tutkin ilmiötä, joka perustuu oppilaiden kokemukseen joesta.

Huhmarniemi viittaa Baroneen (2006; 2008) ja Eisneriin (2006) ja toteaa, että taideperustaisessa tutkimuksessa tutkijan ei ole välttämätöntä toimia taiteen tekijänä, vaan hän voi esimerkiksi koota kuvallista aineistoa analysointia varten (Barone 2006; 2008,

Eisner 2006, Huhmarniemen 2016, 38 mukaan). Omassa tutkielmassani minulla on kuvallinen aineisto, jota analysoin, mutta olen myös samanaikaisesti taiteen tekijä. Omat teokset ovat auttaneet minua pääsemään aiheen äärelle. Tutkimustulokseni ja teemoittelun esitän kirjallisessa muodossa. Taideperustaisessa tutkimuksessa taiteellinen työskentely voi liittyä tutkimuksen eri vaiheisiin, taiteellinen toiminta voi olla osa tutkimusaineistoa, aineiston käsittelyn tapa tai tutkimustulosten esittelyä (Huhmarniemi 2006, 39). Omalla kohdallani taiteellinen toiminta liittyy nimenomaan aineiston käsittelyn äärelle pääsemiseen. Taiteellinen toimintani sijoittui samalle aikakaudelle, jolloin tarkastelin oppilaiden tekemiä teoksia ja taiteellinen työskentely toimi tukena aiheen käsittelylle.

Taidetta ei ole pidetty samanlaisena tiedonlähteenä perinteisen tieteen rinnalla. Taiteen tunnuspiirteisiin liitetään tunteet ja koristeellinen näkökulma. Taidetta on arvosteltu tiedonlähteenä lähinnä sen vuoksi, että taide välittää tuntemuksia. Taide voi välittää tietoa myös tunteiden kautta. Taide voi välittää tietoa empatian kautta ja antaa käsityksen siitä, että miltä tuntuu kulkea toisen ihmisen kengissä. Taide auttaa yhdistämään henkilökohtaiset tunteet ja löytämään sisäiset maisemat. Taide auttaa rikastuttamaan tietoisuutta ja kehittämään ihmisslähtöistä ajattelua. (Eisner 2008, 3, 6, 11.) Teoksissani, joita olen tehnyt tutkimukseni osana, yhdistyy omat tunteet ja ajatukseni. Oppilaiden teoksissa, eli aineistossani, tiivistyvät heidän omat tunteensa Kemijokea kohtaan. Heidän tuntemuksensa tarjoavat tietoa siitä, että miten he kokevat joen ja sen ympäristön.

Aistinen tieto voidaan nähdä tavoittamattomana ja mystisenä. Sen havaitseminen voi olla vaikeaa, koska emme ole harjaantuneet huomaamaan sitä. Havaitsemme ympäristöä ja todellisuutta yleistysten ja kategorioiden kautta. Opettaminen, taiteen tekeminen sekä tutkiminen ovat jatkuvasti muutoksessa. Tutkittavaan tietoon tarttuminen sekä tiedon kerääminen tutkimiseen ja sen käsittely ovat haaste jatkuvasti muuttuvassa työkuvassa. Kyseessä on taiteilijapedagogin työnkuvan uudelleenahmottuminen. Taiteilija-taidekasvattajan asema tutkimuksessa muodostuu niin moninaisesti kuin tutkiva on osa aineistoaan ja sen analysoija. Tämä johtaa siihen, että tutkimus nähdään kiinteänä osana tutkijan persoonaa. Taidekasvattaja voi tutkia taiteeseensa perustaen, mutta samalla hän voi säilyttää riippumattomuuden taidemaailmaan sekä sovituista, että kirjoittamattomista genreistä. (Kallio 2008, 113.)

Taiteellinen tietäminen on ainutlaatuista ja sen tuottamaan tietoon ja ymmärrykseen tulisi pystyä luottamaan. Tutkimuksen tulisi tuottaa merkityksiä muille, mutta taidekasvatuksen tutkimuksissa ei tästä huolimatta ole tarkoituksena luoda menetelmiä, joita voitaisiin samanlaisena käyttää uudelleen jossain toisessa tilanteessa. Yksi tutkimus on omanlaisensa tapaus, joka ilmentää asioita ihmisyydestä, eikä se voi olla metodi, jota kaikissa tilanteissa voitaisiin hyödyntää. Kuitenkin yksittäinen kokemus voi analysoinnin ja reflektoinnin kautta muuttua tiedoksi. Tämä puolestaan voi paljastaa ilmiöitä ja asioita sekä tehdä ne näkyviksi ja tätä kautta tuottaa välineitä muille. (Kallio 2008, 113, 114.)

Jaana Erkkilä käsittelee (2012) väitöstutkimuksessaan kuvaa aineistona kuin myös tutkimustuloksena. Hän toteaa, että kuvamateriaalia on syntynyt samalla tavalla osana tutkimusprosessia kuin kirjoitettua tekstiä. Kirjoitettu teksti ei ole erillinen osa tutkimusprosessia. Visuaalinen aineisto ja sen kuvallinen tulkitseminen sekoittuvat montaaiksi tai tilkkupeitteeksi, toistensa läpi ja toistensa rinnalla näkyviksi kuviksi. Osa tiedosta on mielikuvituksen luomaa ja ei välttämättä sanallisesti selitettävissä. (Erkkilä 2012, 23, 26.) Omalla kohdallani teokset ovat olleet osa oppilaiden teosten tarkastelua. Samalla kun olen tutkinut oppilaiden teoksia, olen myös työskennellyt taiteellisesti. Oppilaiden tuottama visuaalinen aineisto ja oma taiteellinen tekeminen liittyvät toisiinsa, mutta teokseni eivät anna vastausta tutkimuskysymykseeni, vaan ovat johdatelleen minut sen äärelle.

Taidekasvatuksen alalla osa tutkimuksista liittyy taiteen menetelmillä hankittavaan tietoon ja ymmärrykseen. Tällöin tutkimuksen taiteellinen osa ei ole pelkästään tutkimukseen liitetty erillinen taideproduktio vaan sen merkitys on omanlaisen tiedontuottamisen avulla erityisessä roolissa. Taideperustaisen tutkimuksen pohjana on moninainen ihmiskäsitys ja ymmärrys taiteen menetelmillä tai taiteen strategioilla syntyvästä tutkimuksellisesta tiedonmuodostuksesta. Taideperustainen tutkimus on menetelmä, joka tuottaa tietoutta ympäröivästä todellisuudesta ja se ei välttämättä tutki taiteen sisäisiä ilmiöitä. Visuaalisen prosessin sanallistaminen ja käsitteellistäminen ovat olennainen osa taideperustaista tutkimusta. Kuva ja teksti tarjoavat yhdessä monipohjaisen ymmärryksen tiedonkäsitykselle. (Kallio 2008, 106, 107.) Tutkielmani tuottaa tietoa ympäröivästä todellisuudesta, sillä avaan oppilaiden käsityksiä joesta sekä koulutaiteen tilanteesta.

Taidekasvatuksen tutkimuksen merkitys voi olla esimerkiksi, jonkin kulttuurisen käytännön havainnoiminen kriittisesti ja sen rakenteen esille asettaminen. Tutkimuksen mahdollisuutena on vaikuttaa yhteiskunnan ja kasvatuksen arvoihin sekä päämääriin. Taiteen strategian menetelmillä saatava tietous voi käsitellä ympäristöä, sosiaalisia kysymyksiä eli toisin sanoen mitä tahansa elämässä olennaista. Taideperustainen tutkimus on menetelmä tutkijalle, joka tahtoo työstää aihettaan ja aineistoaan oman taiteen kautta. Tutkimuksessa hahmotetaan sisältä visuaalista ja kuvallista ymmärtämistä. Kun tutkija käyttää omaa taiteen tekemistään menetelmänä, nousevat itsekriittisyys ja läpinäkyvyys keskeiseen rooliin. Intuitiiviset valinnat ovat merkityksellisiä taiteellisessa työssä ja käytössä ovat tietoisuuden aspektit, joita kielen on vaikea saavuttaa. Taiteen intuitiiviseen tietoon liitetään yleensä mystisiä määritelmiä, koska sitä ei voida numeroilla mitata tai kääntää millekään kielelle. (Kallio 2008, 107, 109.) Taideperustaisen tutkimuksen välineet sopivat minulle, koska halusin työstää aihetta ja aineistoa myös oman taiteen tekemisen kautta. Olen pyrkinyt tutkielmassani tuomaan läpinäkyväksi oman roolini tutkimuksessa.

5.2 A/r/tografia

A/r/tografian käsite viittaa taiteeseen (art) ja grafia (graphy) sekä se viittaa toimintaan taiteilijan, tutkijan ja opettajan välimaastossa. Kaikki toimijuuden muodot toimivat yhtäaikaaisesti ajassa ja tilassa. A/r/tografiaan liitetään rihamainen luonne. (Irwin ym. 2006, 70, 71.) Oma tutkijan roolini omassa tutkimuksessani sekoittuu myös opettajan ja taiteilijan rooleihin. Kanadalaiset taidekasvatuksen tutkijat Rita Irwin ja Alex de Cosson ovat kollegoineen laajentaneet autoetnografian ja autobiografian lähestymistapoja kehittäessään A/r/tografia – tutkimustavan. A/r/tografia on taideperustainen tutkimusmenetelmä, jossa kuva ja kirjoitus liittyvät toisiinsa. Taiteilija-taidekasvattaja-tutkija altistaa itsensä jatkuvasti muuttuvaan, liikkuvaan ja ennalta määrittelemättömään tutkimustilanteeseen (living inquiry). Tutkijan persoona on erottamaton ja luonnollinen osa akateemista työtä. Tutkijan subjektiviteetti alistuu tutkimuksen osaksi ja sen myötä tarkastelun kohteeksi. (Kallio 2008, 110.) Oma persoonani on ollut erottamaton ja luonnollinen osa työskentelyä. Teokseni ovat osa sitä matkaa, joka vei minut analyysin äärelle.

A/r/tografia tunnustaa rajamaastossa työskentelemisen elinvoimaisuuden. Taide, tutkimus ja opetus eivät ole ainoastaan tekemiseen liittyviä asioita vaan liittyvät elämiseen ja kokemiseen. (Irwin 2004, 33.) Omassa tutkielmassani käytin a/r/tografian menetelmää omien teosteni työstämisessä. Oma persoonani on osa menetelmää, jolla saavuin jokiaiheen äärelle. Tutkimusaiheen käsittely oman persoonani ja teosten kautta auttoi minua lähestymään oppilaiden teoksia.

Rita Irwin osoittaa Aristoteleen pohdintoihin kolmenlaisesta ajattelusta. Tietäminen/knowing (theoria), tekeminen/doing (praxis) ja luova (taiteen) tekeminen/making (poiesis). Edellä mainittu kolmen ajattelun muoto on ollut taidekasvattajien kiinnostuksen kohteena. Tarkoituksena on lisätä ymmärrystä taiteesta idean ja toimimisen kautta. (Irwin 2004, 27; Kallio 2008 111.)

5.3 Sisällönanalyysi

Analysoin teoksia käyttäen laadullisen tutkimuksen menetelmiä ja tukenani on myös määrällinen menetelmä. Laadullisessa analyysissä aineistoa peilataan teoriaan. Teoria on olennainen, sillä sitä tarvitaan koko tutkimuskokonaisuuden mieltämiseen. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 18.) Teoria omalla kohdallani on valikoitunut sen ennakkokäsityksen mukaan, minkä olen ajatellut tutkimukseni kannalta olevan olennaista. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään yleensä haastattelun, havainnoinnin ja erilaisiin dokumentteihin perustuvan tiedon avulla (Sarajärvi & Tuomi 2009, 71). Omassa tutkimuksessani aineiston tieto perustuu tavallaan dokumentteihin, joissa on käytetty erilaisia viestimisen välineitä.

Tutkimuksessani yhdistyvät kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja kvantitatiivinen tutkimus. Olen käyttänyt laadullisen analyysin tukena määrällistä tutkimusta ja muun muassa suomalaissa metodioppaissa perustellaan yhdysvaltaisiin lähteisiin viitaten, että vastakkainasettelu on turhaa ja kvalitatiivisia sekä kvantitatiivisia tutkimuksia voidaan yhdistää (Sarajärvi & Tuomi 2009, 65).

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan hyödyntää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysi voi olla yksittäinen metodi, mutta myös väljä

teoreettinen kehys, joka voidaan yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 91.) Sarajärvi & Tuomi esittelevät rungon laadullisen tutkimuksen analyysin etenemisen kuvaamiseksi. Ensimmäisenä tehdään päätös siitä, mikä aineistossa on kiinnostavaa. Sen jälkeen käydään läpi aineisto, erotellaan ja merkitään asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseen. Kaikki turha jää pois ja merkityt asiat kerätään yhteen ja erilleen muusta aineistosta. Kolmas vaihe on luokittelun, teemoittelun tai tyypittelyn vaihe. Viimeisenä kirjoitetaan yhteenveto. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 91.) Olen käyttänyt myös oman aineistoni tarkastelussa sisällönanalyysiä, juuri edellä mainittujen vaiheiden mukaisesti.

Ensiksi valitsin teorian, jonka lävitse tarkkailin teoksia ja seuraavaksi koodasin aineiston itselleni sopivalla tavalla. Kyseessä oli aineiston tarkastelu ja huomioiden ylös kirjaaminen. Tämän jälkeen teemoittelin aineiston tekemieni huomioiden mukaan. Omassa analyysissäni lukumäärillä oli merkitystä ja tartuin teemoihin niiden esiintymisen runsauden mukaan. Alustavan ryhmittelyn jälkeen aloin etsiä teemasta aiheita. Ideana on tarkastella aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Edeltävät vaiheet sovelsin Sarajärven & Tuomen sisällön analyysin oppaan mukaan. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 92, 93.)

Päätelyn logiikkana olen käyttänyt abduktiivista päättelyä, jonka mukaan teorianmuodostus on mahdollista kun havaintojen tekoon liittyy jokin johtoajatus tai johtolanka. Analyysilähtöisessä analyysissä pyritään tekemään tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen ja tehtävänasettelun mukaan. Teorian merkitys analyysin ohjaamisessa liittyy metodologiaan siten, että julkilausutut metodologiset sitoumukset ohjaavat analyysiä. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 95.)

6 Tutkimuksen toteutus ja tulokset

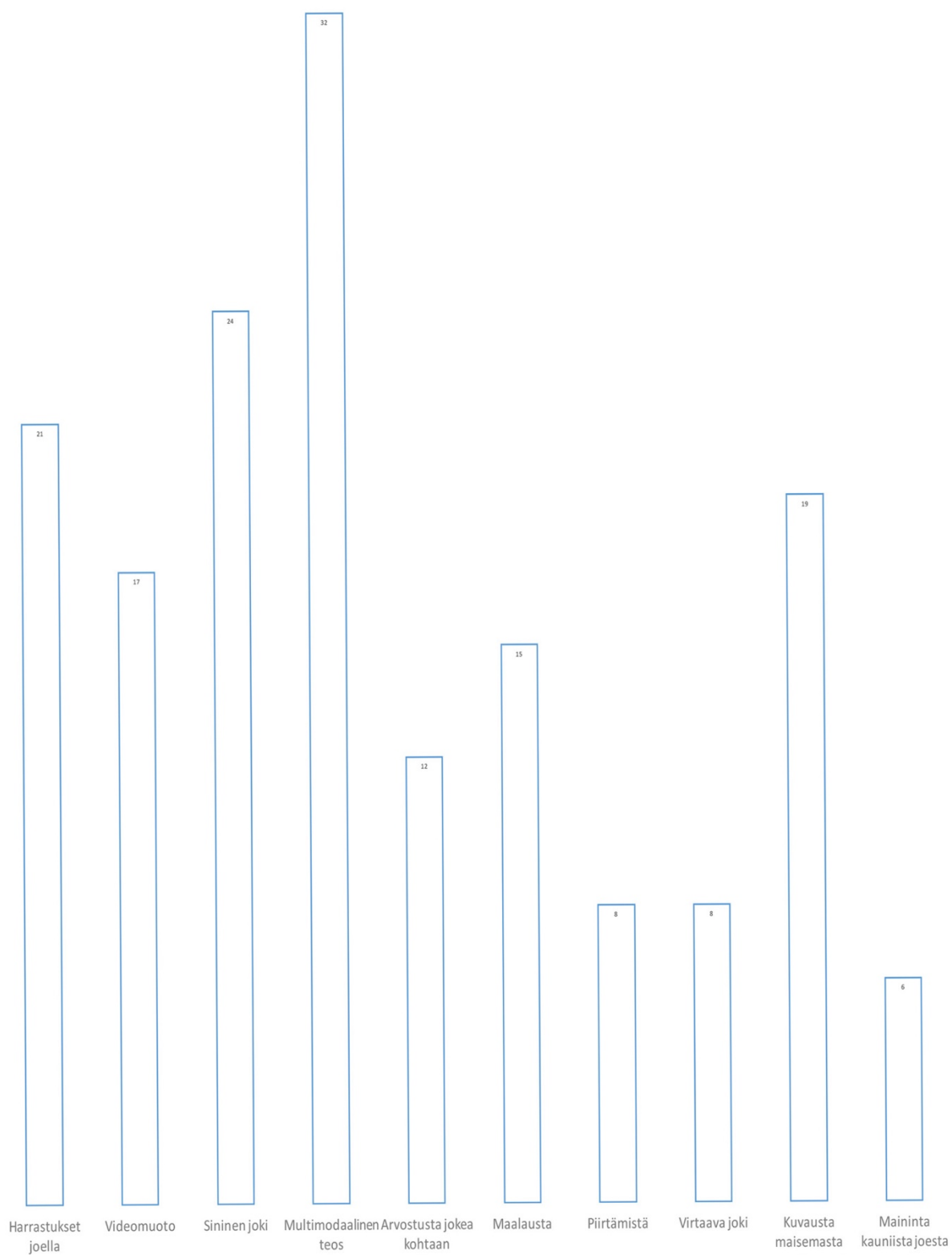
Seuraavissa alaotsikoissa avaan tutkimuksen toteuttamisen ja tulokset. Ensiksi käyn läpi sitä, miten aloitin aineiston tarkastelun sekä teemoittelun. Esittelen teemoittelussa apuna käyttämäni pylvästaulukkoa, joka auttoi minua näkemään teoksissa eniten ilmeneviä piirteitä. Alaotsikoista ensiksi esittelen omat teokseni, jotka toivat minut Minun jokeni – kilpailuun osallistuneiden oppilaiden teosten äärelle ja sen jälkeen avaan oppilaiden tekemiä teoksia sekä niistä kumpuavaa tutkielman tulosta.

6.1 Minun jokeni teosten teemoittelu

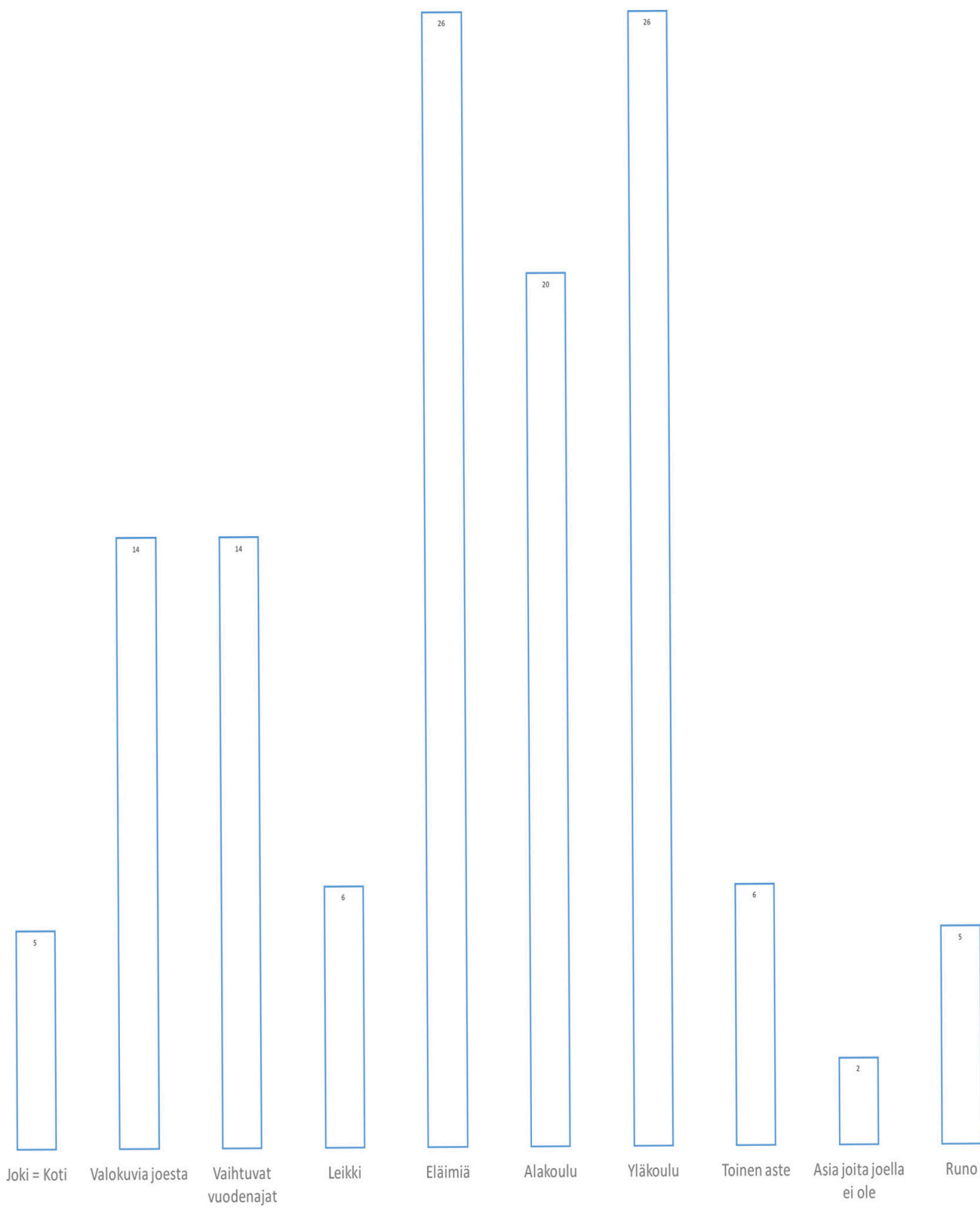
Minun jokeni teoksia palautettiin yhteensä 50 teosta. Kilpailuun osallistui 21 joukkuetta alakouluista, 26 joukkuetta yläkouluista ja kuusi joukkuetta toisen asteen koulutuksesta, eli lukiosta tai ammattikoulusta. Teoksia oli seuraavissa muodoissa: lumiveistokokonaisuus: 2, vihko: 1, seinäkalenterikuva ja tilataideteos - yhdistelmä: 1, piirros: 3, video: 17, maalaus ja teksti - yhdistelmä: 1, piirros, runo ja tietoteksti – yhdistelmä: 1, maalaus ja runo – yhdistelmä: 1, ääniteos: 4, sanomalehti: 1, lautapeli: 4, power point – esitys: 1, kuvakollaasi: 4, tietokonepeli: 1, thing link: 1, huovutustyö: 1, diaesitys: 1, tarina: 3, tilateos ja ääniteos – yhdistelmä: 1, runo: 1. Muodot on ilmoitettu sillä tavalla, miten ne oli kuvailtu teoksen jättölomakkeessa. Tarkoitan jättölomakkeella lomaketta, joka palautettiin samalla kun teos lähetettiin kilpailun järjestäjille. Lomakkeessa oli kuvia teoksesta ja prosessista, teostiedosto ja tekstiä.

Esittelen erilaisia teemoja, jotka nousivat päällimmäisenä esiin aineistosta. Olen luetteloanut itselleni elementtejä, jotka ovat kummunneet oppilaiden tekemistä teoksista. Kävin jokaisen teoksen läpi, joka palautettiin kilpailuun ja tutkin teoksen sisältöä sekä toteutusta. Tarkastelin jokaista teosta useamman kerran. Otin esille asioita ja teemoja, jotka nousivat esille aineistosta. Aineistosta kumpuavat teemat määrittyivät teoriakirjallisuuden perusteella ja sen mukaan, että minkä asioiden koin olevan tärkeitä tutkimuskysymykseni kannalta. Kokosin teoksia yhdistäviä tekijöitä ja esittelen niitä analyysissäni tarkemmin. Analysointitaulukossani (ks. taulukko 1 ja 2) olen kirjannut tekijät satunnaisessa järjestyksessä ja aiheita, jotka nousivat suurissa osin esille teoksissa. Analyysitaulukko auttoi minua näkemään, että mitkä elementit ovat eniten toistuvia kilpailuun osallistuneiden

tiimien teoksissa. Tarkastelin oppilaiden teoksia aluksi yksi kerrallaan sen jälkeen siirryin suuremman kokonaisuuden tarkasteluun.

Taulukko 1

Taulukko 2

6.2 Joelle – oma taiteeni jokiaiheesta

Esittelen tässä kappaleessa teokseni, joita tein limittäin oppilaiden teosten teemoittelun ja analyysin kanssa. Teokset auttoivat minua tulemaan jokiaiheen äärelle ja työstin niitä samalla kun tein tutkielmani kirjallista osuutta. Omien teosten avulla pystyin käsittelemään asioita, joita kumpusi teoksista sekä omia kokemuksiani joesta. Omat teokseni eivät kuitenkaan ole suoranaista analyysiä oppilaiden teoksista tai tutkimustulosta. Teoksissa on nähtävillä symboleja ja erilaisia pintoja, jotka syntyivät kirjallisen tutkimustyön kanssa yhtäaikaisesti.

Teokseni olivat esillä näyttelyssäni 'Kemijoella, 12.9.-30.9.2016, Galleria Kilossa Lapin yliopistolla. Liitetiedostoissa löytyy näyttelyni lehdistötiedote ja teosluettelo (ks. liitteet 3 ja 4). Esittelen teokseni tutkielmassa hieman eri järjestyksessä kuin ne olivat näyttelyssä, johtuen taittosityistä. Numerot ovat kuitenkin samat kuin teosluettelossa, joka löytyy liitteistä. Teosten alapuolelta löytyvät nimi ja muut tiedot. Halusin pitää myös teoskuvat suurina, jotta teokseni ovat edukseen ja helposti tarkasteltavissa kirjallisen osuuteni rinnalla.

Oma tekeminen auttoi jäsentämään ajatuksia kirjoitustyön rinnalla. Teoksissani yhdistyy monta eri tasoa: omat jokikokemukset, ajatukset joesta ja ajatukset ihmisestä joella. Teosteni pinnoille olen hakenut myös maisemallisuutta ja pohtinut suhdetta maisemaan sekä paikkaan.

1. Saara Lintunen. Swimming in the river. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.

2. Saara Lintunen. Lost my bikini bottom. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.

3. Saara Lintunen. In my bikini bottom. Monotype print. 2016 T.p.l'a 1/1.

4. Saara Lintunen. Reflections 1. Monotype print. 2016. T.p.1'a 1/1.

5. Saara Lintunen. Reflections 2. Monotype print. 2016. T.p.1'a 1/1.

6. Saara Lintunen. Lost my bikini bottom 2. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.

7. Saara Lintunen. Lost my bikini bottom 2. Monotype print. 2016. T.p.1'a 1/1.

8. Saara Lintunen. In my swimsuit. Monotype print / Carborundum. 2016. T.p.l'a 1/1.

12. Saara Lintunen. Rash. Carborundum. 2016. T.p.l'a 1/1.

9. Saara Lintunen. Pink thoughts. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.

10. Saara Lintunen. Water dripping. Monotype print. 2016. T.p.1'a 1/1.

11. Saara Lintunen. Yellow thoughts. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.

13. Saara Lintunen. Ice cream melting. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.

14. Saara Lintunen. Swimsuit melting. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.

15. Saara Lintunen. Lost it. Carborundum. 2016. T.p.1'a 1/1.

6.3 Tutkimustulokset ja teosten analyysi

Analyysiä tehdessä on otettava huomioon, että tarkastelen teoksia taiteilija-opettajana. Tämä vaikuttaa katsetapaani ja tarkastelen teoksissa mahdollisesti eri asioita kuin esimerkiksi opettaja, joka ei toimi taiteilijan ja tutkijan roolissa. Taiteilija-opettajan rooli vaikuttaa siihen, mitä teemoja olen nostanut esille aineistosta. Oma suhteeni taiteeseen vaikuttaa myös analyysiin. Saman vastauksen saaminen samoilla menetelmillä ei ole tutkimukseni kannalta oleellista. Eli jos tutkimukseni toistetaan samoilla metodeilla, ei tulos ole välttämättä sama.

Analyysitulokseen vaikuttaa oman identiteettini lisäksi kilpailuasetelma. Kyseessä ovat teokset, joilla on tavoiteltu voittoa kilpailussa, jossa on rahapalkinto. Oppilaiden teoksiin vaikuttaa kilpailuasetelman lisäksi järjestäjätaho ja kilpailun ohjeistus. Kilpailun ohjeistuksessa (ks. liite 1 ja 2) on mainittu muun muassa, että kilpailun teema voidaan yhdistää monipuolisesti ja joustavasti eri oppiaineisiin. Edeltävä lause rohkaisee monipuoliseen ja eri oppiaineita yhdistävään ilmaisuun. Ohjeistuksessa myös mainitaan, että osallistuvan ryhmän kilpailutoteutus voi olla esimerkiksi kollaasi, piirros, maalaus, tietokonepeli tai musiikkikappale. Esimerkit teosmuodoista voivat rohkaista osallistujia tarttumaan mainittuihin toteutusmuotoihin. Toisessa tiedotteessa (ks. liite 1) on myös erilaisia kuvia, jotka voivat antaa suuntaa siitä, mitä joki voisi osallistujille merkitä. Esimerkkinä kala, vene, sukeltaja ja telttä. Tiedotteessa ohjaillaan osallistujia kuvailemaan teoksessa, että miksi joki on tärkeä. Tämä ohjailee ajattelun pohtimaan nimenomaa joen tärkeyttä, ei ainoastaan sen ominaisuuksia tai merkitystä. Esittelen analyysissäni teemojen tukena kuvia oppilaiden teoksista.

6.4 Teosten esittely ja teemoittelu

Seuraavissa alaotsikoissa esittelen ja analysoin teoksia aineistosta nousseiden teemojen avulla.

6.4.1 Integraatiota ja multimodaaleja teoksia

Tässä kappaleessa teemoittelen ja havainnoin teosten eri ilmaisumuotoja, viestimisen tapoja ja oppiaineita, joita on eriteltävissä teoksista. Ilmaisumuotojen tarkastelu ja integraation tutkiminen liittyvät teoriaosuudessani käsittelemääni koulutaiteeseen ja sen alaotsikoihin

2. Saaren koulun 4B:n ”Kemijoen Sanomat”

Multimodaalisuutta, eli erilaisia viestimisen tapoja, ilmeni 32 teoksessa. Multimodaalisuus ilmeni muun muassa tekstin, piirtämisen, maalaamisen ja videon yhdistelmillä. Myös teokset 1. ja 2. liittyvät multimodaaliin viestimiseen, eli eri viestintätapojen yhdistämiseen. Erityisen suosittua oli käyttää videota eri tarkoituksiin. 17 teoksessa videota oli käytetty joko dokumentoimaan tehtyjä teoksia tai teosmuotona. Teoksissa ilmeni piirustusten dokumentaatiota, johon oli saatettu lisätä myös esiintymistä. Voidaan päätellä, että video koettiin mieluisaksi viestimisen tavaksi. Videot eivät olleet kaikki keskenään samankaltaisia rakenteeltaan, vaan vaihtelevuutta ilmeni teosten sisällöissä. Teoksissa oli erilaisia kokonaisuuksia ja tekniikoita sekä teknologiaa oli hyödynnetty monipuolisesti. Osassa videoteoksista oli kuvattu erilaisia toimia joella. Toisissa teoksissa videota oli käytetty muiden teosten ja prosessin dokumentoimiseen. Videoita oli editoitu ja niihin oli lisätty ääniä ja musiikkia. Videokuvan käyttö teoksissa kertoo siitä, että teknologia on otettu osaksi koulumaailmaa ja tekoprosessia. Kuvassa 3. on Hillatien koulun Cloudberrries-tiimin videoteos ”Tämä on koti”. Teoksessa nähtiin erilaista toimintaa sekä harrastamista joella ja taustalle oli tehty oma sovitus eräästä musiikkikappaleesta. Kuvassa 4. on Pelkosenniemen koulun joukkue Joenpalvojat, teoksellaan ”Kemijoen varrella”. Heidän videoteoksensa toimi osaksi prosessin dokumentaationa, eli teoksessa esiteltiin esimerkiksi projektia varten tehtyjä lautapelejä ja seinäteosta. Osaksi samainen videoteos toimi myös musiikkivideona oppilaiden tekemällä rap-kappaleelle.

3. Hillatien koulun Cloudberries, ”Tämä on koti”

4. Pelkosenniemen koulun Joenpalvojat, ”Kemijoen varrella”

Maalausta oli tunnistettavissa 15 teoksessa ja piirtämistä 8 teoksessa. Maalaus ja piirtäminen on perinteisesti liitetty koulussa käytettyihin ilmaisumuotoihin kuvataideopetuksessa. Maalausta oli myös yhdistetty videoon tai muuhun muotoon. Kuvassa 5. on nähtävillä Särkelän koulun 5.lk:n teos, jossa power point –esityksen muotoon oli tiivistetty piirroksia ja tekstejä. Kuvassa 6. Muurolan koulun Jokikissojen maalaus, jossa yhdistyy myös kirjallinen osuus. Kuvallisen ilmaisun tukena käytettiin kirjallista osuutta, mikä mielestäni kertoo siitä, että Kemijoen varren kouluilla kirjallista muotoa arvostetaan ja sen viestintämuotoon luotetaan kuvallisen ilmaisun tukena, tai päinvastoin. Kielellinen viestintä on ollut perinteikkäästi arvostuksessa koulussa, joten tekstin käyttäminen teoksissa ei ole kovin yllättävää.

5. Särkelän koulun 5.lk, ”Tällainen on minun jokeni – Kemijoki”

6. Muurolan koulun Jokikissat, ”Joen vuodenajat”

Maalauksen ja piirtämisen lisäksi valokuvaa oli käytetty osana teoksia. 14 teoksessa oli nähtävissä valokuvaa. Erityisesti painottui luonnon kuvaaminen. Erilaisten viestimisen tekniikoiden ilmenemisestä teoksissa voidaan päätellä, että kouluissa on tartuttu eri ilmaisutapojen yhdistelyyn. Perinteisinä pidetyt tekotavat eivät ole väistyneet uusien tekotapojen tieltä vaan niitä yhdistellään tuorempien tekotapojen kanssa. Kuvassa 7. on esillä Lyseonpuiston lukion Team Johkan teos ”Yhtä”, jossa kuvankäsittelyohjelmien avulla on yhdistetty maalausta ja piirtämistä kuvakollaasin muotoon. Kuvassa 8. näkyy Muurolan koulun Lumpeenkukka-joukkueen teos ”Minun Kemijoki”, jossa ilmenee tekstin ja luontokuvien yhdistelemiseen tukeutuva teos.

7. Lyseonpuiston lukion Team Johka, ”Yhtä

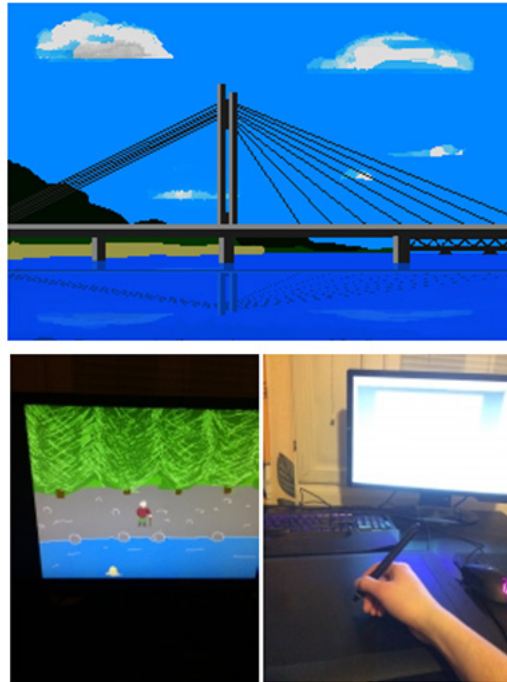
8. Muurolan koulun lumpeenkukat, ”Minun Kemijoki”

6.4.2 Joki teoksissa

Esittelen seuraavaksi joen kuvaamiseen liittyviä teoksia. Tavat, joilla jokea on kuvattu teoksissa, kertovat oppilaiden suhteesta jokeen. Joen kuvaaminen voi kertoa myös siitä, miten jokea on kouluissa käsitelty ja minkälaisen mahdollisuuden koulu tarjoaa eri asioiden ilmaisulle.

Jokea on kuvattu teoksissa eri tavoilla, mutta muutamia asioita nousi aineistosta vahvasti esille. Joki kuvattiin, tai muulla tapaa ilmaistiin, siniseksi 24 teoksessa. Sinisyys ilmeni laulun sanoissa, mutta myös esimerkiksi piirretyissä kuvissa. Sinisen sävyjä oli vaihtelevasti, mutta muita värejä ei juurikaan aineistossa esiintynyt. Osassa teoksista joki oli kuvattu jäässä olevaksi, mutta sinisyys oli silti kantava teema. Sinisyyden lisäksi teoksissa kuvailtiin jokea virtaavaksi 8 teoksessa. Joen sävyt eivät todellisuudessa ole kovin usein samanlaisia iloisen sinisiä kuin teoksissa oli kuvattu. Mielestäni joen sinisyyteen tarttuminen kuvastaa konventionaalista ja sääntöjä noudattavaa kuvausta. Joen sinisyys perustuu yleiseen sääntöön veden väristä, ei niinkään esimerkiksi todellisiin näköhavaintoihin. Kuvassa 9. on Lyseonpuiston lukion The Blueberries-joukkueen ”Kerran kesässä” tietokonepeli, jolla osallistuttiin kilpailuun. Myös tietokonepelissä on nähtävillä joki kirkkaan sinisenä. Kuvassa

10. on Sompion koulun Fedja-setä in Wonderland-tiimin teos, jossa on merikotka ja taustalla joki. Joki saa syvän sinisen sävyn huopateoksessa esiintyvän merikotkan taustalla.

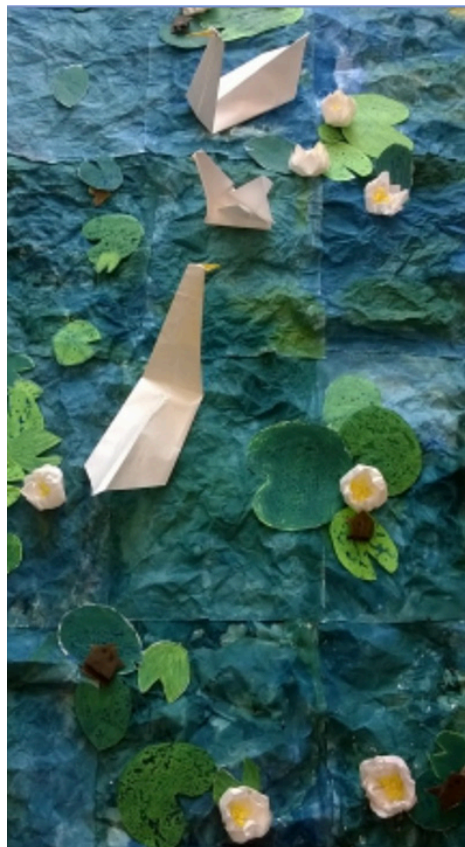
9. Lyseonpuiston lukion The Blueberries ”Kerran kesässä”

10. Sompion koulun Fedja-setä in Wonderland ”Merikotka”

Maisemaa kuvailtiin tai kuvattiin 19 teoksessa. Maiseman kuvaus oli lähinnä joen kuvaamista ja jokiympäristöön liittyvän luonnon kuvausta. Kuvausta ilmeni muun muassa valokuvissa, videoissa ja myös maalauksissa sekä piirroksissa. Maiseman kuvaus oli suhteellisen yksipuolista realistisuutta jäljittelevää luonnonkuvausta. Luonto tuotiin valokuvissa esille sellaisena kuin se esitetään perinteisesti ajateltuna luontokuvissa ja

esimerkiksi luontoja kuvaavissa postikorteissa. Näitä piirteitä löytyy myös kuvien 6. ja 8. teoksista. Kuvassa 11. on Lapin yliopiston harjoittelukoulun Virtaset-tiimin tekemä teos, jonka nimi on ”Kemijoki, kaunis joki”. Joen luonto oli kuvattu rikkaaksi ja eläväiseksi kukkineen ja joutsenineen.

11. Lapin yliopiston harjoittelukoulun Virtaset ”Kemijoki, kaunis joki”

Luonnonkuvauksen lisäksi joen kuvaukseen oli liitetty huomattavan usein vaihtuvat vuodenaajat. 14 teoksessa ilmeni vuodenaikojen vaihtelu jollain tapaa. Esimerkiksi kuvassa 12. on nähtävillä Kaisajoen koulun Ämpäripäiden lautapeli ”Kemijoen vuodenaajat”. Myös kuvan 6. teoksessa nähdään vaihtuvat vuodenaajat. Kuvassa 13. on Ylikylän koulun 1C –ryhmän teos ”Joella on hauskaa”. Teos oli tehty seinäkalenterimuodossa, eli vuodenaajat ilmenivät myös teknisenä toteutuksena. Luonnon muuttuminen kuvattiin rikkaudeksi ja vuodenaikoihin oli osassa teoksista liitetty pohdintaa eri vuodenaajoista joella. Joen ympäristöön ja luontoon liitettiin myös eläimiä 26 teoksessa. Teoksista löytyi muun muassa kaloja, koiria ja merikotka. Erityismaininnan teoksissa saa kala, mutta yllättävän usein teoksissa kuvattiin myös muita eläimiä kalan lisäksi. Myös 1. kuvan teoksessa on nähtävissä eläimen kuvausta.

12. Kaisajoen koulun Ämpäripäät, ”Kemijoen vuodenajat lautapeli”

13. Ylikylän koulun 1C ”Joella on hauskaa”

Oppilaiden teoksissa joki on kuvattu usein paikkana, jossa voi harrastaa. Joella muun muassa soudetaan, uidaan, leikitään, hiihdetään, lenkkeillään, ajetaan moottorikelkalla, kuljetaan jäällä, kalastetaan, otetaan valokuvia kavereiden kanssa ja retkeillään. Joki liittyy monenlaiseen harrastustoimintaan ja vapaaseen olemiseen. 21:ssä teoksessa ilmeni jotain harrastamista joella. Joella harrastaminen liittyi vapaa-ajan harrastuksiin. Kuvassa 14. on ruutukaappaus Rantavitikan peruskoulun 6.A:n videoteoksesta. Nähtävä teoskuva on ote

videosta, jossa kuvattiin nimenomaan harrastamista joella. Videolla hiihrettiin, pyöräiltiin jäällä, pilkittiin ja paistettiin makkaraa. Joki liitettiin hauskanpitoon ja aktiiviseen elämäntyyliin.

14. Rantavitikan peruskoulun 6. A ”Kemijokeni maisemavideo”

Harrastustoiminnan lisäksi joki saavutti useissa kuvauksissa jopa pyhän ja erittäin arvostetun aseman. Avointa, arvostukseksi tulkittavaa, joen ilmaisua ilmeni 12 teoksessa. Joen tunnelmaa saatettiin kuvailla iloisesti, mutta myös haikeasti. Kemijoki oli koti, jonne haluttiin aina palata. Esimerkiksi Lapinniemen yläkoulun ja Tervolan lukion tiimin #noname:n ääniteoksessa, ”Joenvarren kylä”, kuvailtiin:

Lapsuuteni vietin jokeni varrella, lapsuuteni vietin pienissä piireissä. Joen varren kylä ja pieni elämä, joen varren kylä ja suuri tehtävä. Unelmani katsoivat kauniiseen jokeen, kyyneleeni silmissäni kaipasin kotiin.

Luettelemistani teoksista voidaan päätellä, että kilpailuteoksissa käsiteltiin jokea ja siihen liittyviä asioita konventionaalisesti. Ravistelevaa tai negatiivista kuvausta teoksista ei suurimmassa osassa teoksia näkynyt. Teoksissa ei näkynyt kyseenalaistamista. Myös joki oli kuvattu perinteikkäällä tavalla sinisenä ja jokiympäristö puolestaan kuvattiin kauneimmillaan. Kilpailu ei mahdollisesti tarjonnut tilaa ohjeistuksensa mukaan kyseenalaistavalle tai kriittiselle ajattelulle. Puolestaan se tarjosi mahdollisuuden käyttää erilaisia ilmaisumuotoja ja tekniikoita ja jopa rohkaisi niihin. Konventionaalinen joen kuvaus liittyy myös aiempaan ajatteluun koulutaiteesta ja sen raameista, eli aiheet ovat kiltejä ja sääntöpohjaisia. Voidaan myös pohtia sitä, että minkälaisen paikan koulu, tässä tapauksessa Kemijoen varren koulu, tarjoaa aiheen syvälliselle käsittelylle.

6.5 Tutkimustulokset

Tutkimustulosten osuudessa puhuessani kouluista, tarkoitan Kemijoen varren kouluja, jotka osallistuivat Minun jokeni - kilpailuun. Tutkimustulokseni käsittelee nimenomaan kilpailuun osallistuneiden koulujen koulutaiteen, nykytaiteen sekä paikka ja nykytaide – tilannetta. Tutkimustulostani ei voida rinnastaa koko Suomen koulujen tilanteisiin tai edes Pohjois-Suomen, sillä otanta on paikallinen ja sidonnainen tiettyyn kontekstiin.

6.5.1 Multimodaalisuus, ilmiöpohjaisuus ja kolmas pedagoginen tila

Kilpailuun osallistuneiden oppilaiden teoksissa ilmeni eri viestimistapojen eli modaliteettien, yhdistelyä. Tutkimustuloksissani näkyy, että luovuuskilpailuun osallistuneiden oppilaiden teoksissa multimodaalisuus on suuressa osassa. Teoksia oli mahdollisuus vastaanottaa eri aistikanavien kautta. Teoriaosuudessa totean, viitaten Räsäseen, että modaliteettien tulkinta ja taito tuottaa niitä liittyä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (Räsänen 2015, 85). Voidaan siis päätellä, että erilaiset viestimisen tavat ovat jo ennen uuden opetussuunnitelman voimaan astumista hivuttautuneet koulujen viestimisen tapoihin. Teoksissa on käytetty keskenään erilaisia modaliteetteja ja siihen liittyy multimodaalisuus. Olen teoriassani viitannut, että multimodaalisuuteen liittyy ihmisen kyky havaita yhtäaikaaisesti eri aistikanavien kautta ja eri modaliteetteja käytetään, koska niihin liittyy toisistaan poikkeavia esittämisen tapoja ja kommunikoinnin mahdollisuuksia (Räsänen 96, 98).

Jokea oli käsitelty laajasti ja se näkyi aiheen perinpohjaisena käsittelynä. Laajalla käsittelyllä tarkoitan esimerkiksi teoksia, joissa yhdistyi se, että jokea tarkasteltiin laajempänä ilmiönä. Esimerkkinä joen ilmiöpohjaisesta käsittelystä oli muun muassa teos, josta ilmeni, että oppilaat olivat tutkineet joen ympäristöä eri keinoin. Joelle oli järjestetty tapahtumaa, joesta oli tehty teos ja vielä siihen liittyvä musiikkikappale. Tämä puolestaan kertoo siitä, että uuden opetussuunnitelman ilmiöpohjaisuus toteutuu useassa kilpailuun osallistuneen koulun toiminnassa. Nykytaiteesta opetussuunnitelmassa kertovassa teoriakappaleessani viitataan 7-9 luokkalaisten opetussuunnitelman laaja-alaisiin tavoitteisiin, joissa mainitaan, että kyseisillä vuosiluokilla kuuluu tulla esille oppiainerajoja ylittävä, kokeileva ja toiminnallinen työskentely sekä oppilaita kiinnostavien ilmiöiden tarkastelu, sillä se motivoi oppimiseen ja kehittää ajattelun taitoja (POPS 2014, 282).

Ainakin oppiainerajoja ylittävää joen tutkimista ja kokeilevaa sekä toiminnallista työskentelyä oli havaittavissa oppilaiden tekemistä teoksista.

Kilpailuun osallistui suhteellisen monta ryhmää, mikä kertoo koulujen mielenkiinnosta koulun ulkopuolisten tahojen järjestämiin projekteihin. Mielenkiinto koulun ulkopuolisiin projekteihin kertoo siitä, että kouluissa ollaan myönteisiä 2014 opetussuunnitelman tavoitteisiin luoda yhteyksiä koulun ulkopuolisiin tahoihin. Teoriaosuuteeni viitaten, kuvataideopetuksessa vuosiluokilla 7-9 annetaan oppilaille tukea tutkivaan ja ilmiökeskeiseen työskentelyyn taiteen traditioita ja aikalaistaiteen toimintatapoja hyödyntäen. Opetuksessa halutaan myös luoda mahdollisuuksia monipuoliseen verkko- ja mediaympäristöjen käyttöön, taiteidenvälisille ja koulun ulkopuolisille projekteille sekä globaalien kysymysten käsittelylle. (POPS 2014, 428.) Teoksissa oli myös nähtävissä, että esimerkiksi erilaisten mediaympäristöjen käytössä on päästy alkuun, sillä suhteellisen useassa teoksessa oli hyödynnetty videota ja valokuvaa. Nykytaiteesta kertovassa osiossa esitän, että nykytaiteesta saatetaan hakea mielikuvia ja kierrättää olemassa olevia asioita uudelleen. Uutta ja vanhaa yhdistelemällä voidaan luoda jotain kokonaan uutta (Sederblom 200, 9, 24.)

Aineistosta voidaan päätellä, että oppilaat ovat päässeet työskentelemään Wilsonin kuvailemassa kolmannessa pedagogisessa tilassa, johon viitataan koulutaiteesta kertovassa teoriakappaleessani. Koulusta on lähdetty fyysisesti pois joelle tutkimaan ympäristöä ja esimerkiksi harrastusmahdollisuuksia. Kilpailu on voinut mahdollistaa kolmannessa pedagogisessa tilassa työskentelyn myös siten, että oppilaat ovat voineet lähteä itse pohtimaan joen merkitystä ja opettaja on ollut tukena, mutta kolmas taho, eli kisan järjestäjäkin on ollut taustalla. Yleensä kolmas pedagoginen paikka on koulumaailman liepeillä, marginaalissa, mutta se voi olla koulun sisällä olematta kuitenkaan osa virallista, perinteistä koulumaailmaa (Erkkilä 2012, 163). Oppilaat siis pääsivät työskentelemään koulun puitteissa sekä opettajan kanssa, mutta tilassa joka mahdollistaa koulumaailmaan liittymätöntä toimintaa. Oppilaille on voitu osoittaa, että taidetta voi tehdä myös muualla kuin koulun puitteissa.

6.5.2 Joen sovinnainen kuvaustapa

Joki oli ympäristö, jota arvostettiin ja paikka harrastuksille. Joen käsittelyyn oli liitetty oppilaiden omaa kokemusta, sekä osa osallistujista oli käynyt harrastamassa tai kuvaamassa joella tai järjestänyt esimerkiksi retken joelle. Joella uitiin, hiihrettiin, retkeiltiin ja ylipäänsä harrastettiin erilaisia aktiviteetteja. Jokiaihetta käsiteltiin selvästi lasten näkökulmasta ja kokemusmaailmasta lähtien. Oppilaat pääsivät lähestymään taidetta arkipäiväisten aktiviteettien avulla. Taide ei välttämättä saavuta ketään, jos se on liian kaukana ihmisten arkipäiväisestä elämästä (Sederholm 2000, 9, 24, 72). Tämä kertoo mielestäni siitä, että aiheen kuvauksen elementit saattoivat lähteä oppilaista ja heidän kokemusmaailmastaan. Teoriaosuudessani viitataan Räsäseen ja hän toteaaakin, että taiteessa kokemus ja ymmärtäminen tuodaan teoksen muotoon ja tämä auttaa oppijaa jäsentämään ajatuksiaan ja syventämään taikka muuttamaan niitä (Räsänen 2006, 13). Oppilaiden teoksista tuli esille kokemusta ja ymmärtämistä sekä oman ajattelun jäsentämistä. Teosten jälkeen oppilaiden ajatukset ovat ehkä jäsentyneet tai muuttuneet. Edellä mainitut taiteen- ja taiteentekemisen ominaisuudet erottavat taiteen askartelusta sekä pelkkien kädentaitojen harjoittamisesta (Räsänen 2006, 13). Oppilaiden taiteellista työskentelyä tukee mahdollisuus pidempiaikaisiin prosesseihin (Räsänen 2006, 13).

Joen kuvaus oli hyvin kilttiä ja kyseenalaistamista ei yleisellä tasolla teoksista löytynyt. Teoksista välittyi keskenään samanlainen jokea arvostava ja joen hyötykäyttöön pohjautuva ajattelu. Joen historia tai aiemmat muutokset luonnossa eivät analyysini perusteella ilmenneet teoksissa. Yksi syy kilpailun teosten sisällölliseen sävyyn on kilpailuasetelma ja järjestäjätaho. Voidaan olettaa, että kilpailijat halusivat jollain tasolla miellyttää kilpailun järjestäjää, sillä kilpaillessa tavoitellaan yleensä voittoa. Nykytaidetta kuvaavassa osiossani viitataan Vartoon, joka toteaa, että nykytaiteessa on tunnistettavissa älyllisiä, retorisia, rienaavia ja yhteiskunnallisia oivalluksia (Varto 2006, 150). Kilpailuun osallistuneiden joukkueiden teoksissa ei edellä mainittuja piirteitä löytynyt. Yhteiskunnalliset oivallukset tai kyseenalaistaminen jäivät teoksista pois. Tämä kertoo mielestäni siitä, että koulussa voi olla vaikea tarttua aiheisiin kyseenalaistamisen kautta. Toisaalta kuvailen samassa teoriaosuudessani, että nykytaiteessa ilmenee huumoria, pelejä, leikkejä, rituaaleja ja esittämistä (Sederholm 2000, 6-183). Leikkejä sekä huumoria teoksissa oli nähtävillä.

Joen kuvauksen konventionaalisuus voi kertoa koulusta ilmaisemisen paikkana. Herää kysymys, että onko koulussa tilaa kyseenalaistavalle ja uusia perinteitä luovalle ajattelulle? Vaikka opetussuunnitelmassa pyritään ohjaamaan oppilaita omakohtaiseen ja kriittiseen ajatteluun riippuu sen toteutuminen opettajasta, koulun yleisestä ilmapiiristä ja kirjoittamattomista säännöistä. Opettajalla on suuri vaikutus siihen, että miten eri aiheita käsitellään koulussa ja kuinka paljon tilaa annetaan monipuoliselle ajattelulle. Myös ryhmässä työskentelyllä voi olla vaikutusta. Uuden opetussuunnitelman (2014) visuaalisen kulttuurin tulkinnan osion mukaan oppilasta kuuluu ohjata tarkastelemaan visuaalisen kulttuurin merkityksiä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista (Räsänen 2015, 102-103). Oppilaiden tekemistä teoksista ei ilmene suoranaisesti esimerkiksi joen tarkastelua historian näkökulmista, sillä joki oli kuvattu merkityksellisenä harrastusten ja nykyisen tilan kautta. Teoksissa ei myöskään oltu käytetty eri aikojen ja eri kulttuurien kuvia vaan kuvasisällöt olivat keskenään samoilla linjoilla joen konventionaalisen kuvaamisen suhteen. Räsänen kuvailee, että oppilasta tulee rohkaista käyttämään lähiympäristön eri aikojen ja eri kulttuurien kuvia sekä opetuksessa sovelletaan yhdessä kuvallisia sekä sanallisia ja muita menetelmiä (Räsänen 2015, 102-103).

Oppilaiden tekemien teosten vaihtelevasta muotokielestä voidaan päätellä, että nykytaidetta käytetään ilmaisutapana kouluissa. Teoriaosuudessa kuvaan, että nykytaiteen ilmaisutapoja ovat esimerkiksi moniaistisuus, kerronnallisuus, taiteidenvälisyys, intertekstuaalisuus, yhteisöllisyys ja performatiivisuus (Sederholm 2007, 143, 144).

6.5.3 Paikka aktiviteeteille

Oppilaiden teosten mukaan joki on paikka erilaisille aktiviteeteille. Joella muun muassa uitiin, kelkkailtiin, hiihdettiin, pyöräiltiin ja retkeiltiin. Joen merkitys paikkana on teosten perusteella osittain erilainen kuin aiemmilla sukupolvilla, jotka ovat kokeneet valjastamattoman joen. Todennäköisesti aiemmatkin sukupolvet ovat harrastaneet joella muun muassa uintia ja hiihtämistä. Suurin muutos on kuitenkin siinä, että joki ei ole nuorille paikka, josta saadaan elinkeino esimerkiksi kalastuksen tai uiton avulla. Kokemus teosten perusteella eroaa esimerkiksi Pokan kirjoittamista Kemijokeen liittyvistä muistoista, joita kuvailen joen historiasta kertovassa osuudessa. On kuitenkin tärkeää, että omaan elämismailmaan liitetään taidetoimintaa, sillä se synnyttää tunnetta tiettyyn paikkaan tai yhteisöön kuulumisesta (Jokela & Hiltunen 2014, 87).

Kilpailun puitteissa kouluissa saatiin tilaisuus kehittää oppilaiden suhdetta heidän lähiympäristöönsä. Tutustuminen ympäristöön voi luoda oppilaiden paikkasuhdetta vahvemmaksi Kemijokeen ja lisätä arvostusta jokea kohtaan. Paikkasuhteen kautta elämäme ympäristöt tulevat ymmärretyiksi (Jokela & Hiltunen 2014, 83). Oppilaalle on hyötyä siitä, että paikkasuhte kehittyy. Teoriaosuudessa, jossa viitataan paikkasidonnaiseen kuvataidekasvatukseen, todetaan pedagogisesti onnistuneiden paikkasidonnaisten taidetoimintojen synnyttävän osallisuuden tunnetta, mikä on tärkeä tuki kulttuuri-identiteetin muodostumiselle ja psykososiaaliselle hyvinvoinnille (Jokela & Hiltunen 2014, 87).

Joen historiaan liittyvät asiat eivät tule juurikaan esille suurimmassa osassa teoksia. Joitain poikkeuksia tässä säännössä on, sillä eräässä animaatioissa uitettiin tukkeja, mutta muuten joen käsittely painottui nykyisyyteen sekä joen nykyiseen tilanteeseen. Joen historiasta kertovassa teoriakappaleessani viitataan Auttiin, joka toteaa nuoremman sukupolven ajattelevan jokeen kohdistuvien ennallistamistöiden olevan positiivisia, koska vertailulähtökohta on erilainen kuin vanhempien henkilöiden kokemus (Autti 2013 90-92.)

Joen maisemaa kuvattiin useissa teoksista. Tämä mielestäni kertoo siitä, että jokea pidetään kauniina paikkana ja sen maisemista nautitaan. Joen ympäristöä ja luontoa oli kuvattu useissa teoksissa ja se kertoo siitä, että kilpailuun osallistuneet kokevat joella ja sen ympäristöllä olevan esteettistä arvoa. Autti kuvaileekin, että nuoremmat ihmiset ovat huomanneet, että luonto on muokannut ajan kuluessa maiseman miellyttäväksi. Hän toteaa kuitenkin nuorempien ihmisten ymmärtävän, että luonnollinen rehevöityminen ei tee samanlaista vaikutusta väkeen, joka kuuluu joen vapaana nähneeseen sukupolveen. (Autti 2013, 90-92.)

7 Pohdinta

Tutkimustuloksessani selviää, että kouluilla annetaan oppilaille mahdollisuus käyttää viestinnässä eri modaliteetteja ja mahdollistetaan multimodaalin ilmaisun kehittyminen. Kouluilla onnistuttiin lähestymään jokiaihetta ilmiöpohjaisesti, mikä välittyi useista teoksista. Jokea kuvattiin teoksissa sovinnaisesti ja kantaaottavuutta tai kyseenalaistamista ei ilmennyt. Tutkielmastani selviää myös, että joki oli paikka erilaisille aktiviteeteille ja joen maisemaa arvostettiin sekä pidettiin kauniina.

Tutkielmani tarjoaa tietoa taideopetuksen tilanteesta sekä paikan kokemuksesta Kemijoen varren kouluissa, jotka osallistuivat Minun jokeni – kilpailuun. Aineistoni tarjoaa vastauksen tutkimuskysymykseeni rajatulta alueelta sekä kilpailukontekstissa ja tämän vuoksi sitä ei voida yleistää esimerkiksi koko Suomen koulujen tilanteeseen.

Tutkimustulokseni voi auttaa kouluja ja opettajia arvioimaan toimintaansa. Kouluilla voidaan asettaa kyseenalaiseksi esimerkiksi koulun ilmapiiri. Voidaan pohtia muun muassa, että tarjoaako koulu oppilaille paikan vapaaseen ilmaisuun ja antaako koulu välineitä monipuoliselle ilmaisulle. Kouluilla voidaan arvioida, että tukeeko koulu opettajien toimintaa siten, että opettajat pystyvät toteuttamaan prosessinomaista ja ilmiöpohjaista työskentelyä oppilaiden kanssa.

Kuvataidekasvatuksen alalla on tärkeää tutkia oppilaiden kouluissa tuottamaa kuvastoa, sillä se kertoo koulujen taideopetuksesta. Tutkimukseni tarjoaa näkökulmaa Kemijoen varren koulujen taidetilanteeseen kilpailukontekstissa. Oppilaiden tekemät teokset kertovat jotain koulun taideopetuksen tilanteesta. Jos esimerkiksi vaikuttaa siltä, että oppilaat toistavat kuvastoa, joka vaikuttaa heidän elämismaailmaansa riippumattomalta, voidaan miettiä vaihtoehtoisia toimimisen tapoja opetuksessa. Taideopettaja, kuten moni ammattilainen, joutuu uudistamaan tietämystään jatkuvasti. Nuorten maailmassa mukana pysymisen lisäksi on tärkeää, että opettaja tarkistaa omia taidekäsitteitään. Tutkimukseni voi antaa myös sysäystä opettajalle omien asenteidensa ja kuvataideopetuksen sisältöjensä tarkastamiseen ja uudelleenarvioimiseen.

Tutkielmani tarjoaa tietoa kilpailuun osallistuneiden oppilaiden suhteesta Kemijokeen ja heidän lähiympäristöönsä. Yleisellä tasolla tutkimus kertoo nuorten suhteesta jokeen.

Tutkielmani voi rohkaista opettajia pohtimaan omia tapojaan käsitellä paikkaa ja ympäristöä opetuksessa. Opettajat voivat saada myös tutkimustuloksestani virikkeitä ympäristöä käsittelevään opetukseen.

Tutkielmani antoi minulle tutkijana sysäyksen pohtia tulevaa kuvataideopettajuuttani. Toivon tutkielmani muistuttavan minua, toimiessani kentällä, että kuvataidetunnilla toimimisen tulee lähteä oppilaiden elämismaailmasta. Sillä tavalla oppilaat voivat saada taideopetuksessa merkityksellisiä kokemuksia ja saavat mahdollisuuden tutkia heitä itseään kiinnostavia asioita.

Aineistoni on riittävä kun sitä tarkastellaan paikallisesti ja kontekstissaan. Uskon, että erilaisessa kontekstissa aineistoni aiheet olisivat voineet vaihdella. Epäilen kuitenkin, että esimerkiksi teosten toteutustapa ei olisi ollut huomattavasti erilainen verrattuna aineistooni. Aineistoani olisi voinut varmasti käsitellä eri tavoin ja siihen olisi voitu lisätä esimerkiksi oppilaiden tai opettajien haastattelua. Haastattelu olisi voinut toimia aineiston tukena ja siinä olisi ilmennyt myös ihmisten omakohtainen kokemus esimerkiksi luovuuskilpailusta. Jos konteksti olisi ollut eri, eli taustalla ei olisi ollut paikallinen luovuuskilpailu, olisi oppilaiden teoksia paikasta riippumatta voinut tutkia koulutaiteen, nykytaiteen sekä paikka ja taide – käsitteiden avulla.

Jatkotutkimusta valitsemastani aiheesta lähtisin toteuttamaan eri kontekstissa. Loisin tutkimustilanteen ja kontekstin teoksille itse. Haluaisin myös mahdollisesti käyttää haastattelua kuva-analyysin tukena. Voi kuitenkin olla, että ulkopuolisen tahon järjestämä kilpailu saattoi toimia kannustimena osallistumaan. Näin kattavaa aineistoa ei olisi välttämättä kerääntynyt esimerkiksi jokiaiheesta. Kilpailu asetelma kannusti käsittelemään jokea ja ympäristöä kouluilla. Ja mielestäni on hyvä, että kilpailu antoi mahdollisuuden ja kannusti käsittelemään jokea ja sen merkitystä sen varrella asuville ihmisille.

8 Lähteet

Alaniska, K. 2013. Kalojen kuninkaan tie sukupuuttoon. Kemijoen voimalaitosrakentaminen ja vaelluskalakysymys 1943-1964. Oulun yliopisto. Tampere: Juvenes print.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Autti, O. 2013. Valtavirta muutoksessa. Vesivoima ja paikalliset asukkaat Kemijoen alueella. Oulun yliopisto. Tampere: Juvenes print.

Eisner, Elliot. 2008. Art and Knowledge. Teoksessa J G, Knowles, A L, Cole (toim.) Handbook of the Arts in Qualitative Research. Los Angeles: Sage publications.

Erkkilä, J. 2012. Tekijä on toinen. Kuinka kuvallinen dialogi syntyy. Aalto yliopiston julkaisusarja. Helsinki: Unigrafia.

Granö, P. 2015. Visuaalisuus kokemuksena ja tietämisenä paikan tutkimuksessa. Teoksessa Granö, P, Keskitalo, K & Ronkainen, S (toim.) Visuaalisen kokemus. Vantaa: Hansaprint Oy.

Huhmarniemi, M. 2016. Marjamatkoilla ja kotipalkisilla. Keskustelua Lapin ympäristökonflikteista nykytaiteen keinoin. Turenki: Hansaprint.

Hyvärinen, R. 2004. Paikan käsitykset paikkalähtöisen kasvatuksen tutkimuksessa. Teoksessa Hyry-Beihammer, E-K, Hiltunen, M & Estola, E (toim.) Paikka ja kasvatustieteet. Lapin yliopistokustannus. Vantaa: Hansaprint Oy.

Irwin, R L. 2012. A/r/tography. A Metonymic Métissage. Teoksessa Irwin, R,L, & de Cosson, A (toim.) A/r/tography. Rendering Self Through Art-Based Living Inquiry. Vancouver: Pacific Education Press.

Irwin, R L., Beer Ruth, Springgay Stephanie, Grauer Kit & Xiong Gu. 2006. The Rhizomati Relations of A/r/tography. Studies in Art Education. Vol. 48 N.1. 2006. 71-88. <http://opensiuc.lib.siu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1004&context=ad_pubs> (Luettu 21.8.2016.)

Jokela, T & Hiltunen, M. 2004. Pohjoiset kylät ja koulupihat taidekasvatuksen paikkoina. Teoksessa Beihammer, E-K, Hiltunen, M & Estola, E (toim.) Paikka ja kasvatus. Lapin yliopistokustannus. Vantaa: Hansaprint Oy.

Kallio, M. 2008. Taideperustaisen tutkimusparadigman muodostuminen. Verkkolehti Synnyt Origins, nro 2/2008, 106-115. <<https://wiki.aalto.fi/download/attatchements/70792374/kallio.pdf>> (Luettu 21.8.2016.)

Kemijoki Oy:n historia. <<https://www.kemijoki.fi/kemijoki-oy/historia.html>> (Luettu 1.10.2016.)

Kiil, K. 2009. Kielletyt kuvat. Suomalais- ja virolaisnuorten piirtämällä esittämät kielletyt aiheet. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 97. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Kiilakoski. T. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Tilannekatsaus. <http://www.oph.fi/download/144743_Koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_2.pdf> (Luettu 1.8.2016.)

Koivurova, A. 2010. Kuvien rajat. Toivotut ja torjutut kuvat kuvataidettun sosiaalisessa tilassa. Lapin yliopistokustannus. Tampere: Juvenes Print.

Laitinen, S. 2006. Miksi kuvataidetta opetetaan koulussa ja mitä opettajan tulisi siitä tietää ja osata? Teoksessa Jakku-Sihvonen, R (toim.) Taide ja taitoaineiden opetuksen merkityksiä. Teatterikorkeakoulu. Helsinki: Yliopistopaino.

Lippard, L. 1997. The Lure of the Local. New York: New Press.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015, 215-217.
<http://www.oph.fi/download/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf>
(Luettu 2.10.2016.)

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 200-201.
<http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf>
(Luettu 2.10.2016.)

Minun jokeni – kilpailun etusivu. <<https://www.kemijoki.fi/minunjokeni.html>> (Luettu 2.10.2016.)

Minun jokeni kilpailuohjeet. <<https://www.kemijoki.fi/minunjokeni/kilpailuohjeet.html>>
(Luettu 2.10.2016.)

Minun jokeni teosten galleria. <<https://www.kemijoki.fi/minunjokeni/teosten-galleria.html>>
(Luettu 2.10.2016.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 9-429.
<http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf> (Luettu 2.10. 2016.)

Räsänen, M. 2015. Visuaalisen kulttuurin monilukukirja. Aalto-yliopiston julkaisusarja TAIDE + MUOTOLU + ARKKITEHTUURI 4/2015. Lahti: Aldus Oy.

Räsänen, M. 2008. Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B90. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Räsänen, M. 2006. Väline vai itseisarvo? Taiteen avulla, taidetta varten ja taiteeseen. Teoksessa Kettunen, K, Hiltunen, M, Laitinen, S & Rastas, M. (toim.) Kuvien keskellä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Sarajärvi, A & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sederholm, H. 2006. Lopputuloksesta prosessiin. Teoksessa Kettunen, K, Hiltunen, M, Laitinen, S & Rastas, M (toim.) Kuvien keskellä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Sederholm, H. 2007. Taidekasvatus - samassa rytmissä elämän kanssa. Teoksessa Bardy, M, Haapalainen, R, Isotalo, M & Korhonen, P (toim.) Taide keskellä elämää. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Sederholm, H. 2000. Tämähkö taidetta? Porvoo: WS Bookwell Oy.

Seppä, A. 2012. Kuvien tulkinta. Tampere: Tammerprint.

Suopajärvi, L. 2001. Vuotos- ja Ounasjoki-kamppailujen kentät ja merkitykset Lapissa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61734/Leena_Suopaj%c3%a4rvi_v%c3%a4it%c3%b6skirja.pdf?sequence=1 >

Tomperi, T, Vuorikoski, M & Kiilakoski, T. Kenen kasvatus? Teoksessa Kiilakoski, T, Tomperi, T & Vuorikoski, M (toim.) Kenen kasvatus? Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Törmä, S. Opettaja arvojen rakentajana ja oppimiskokemusten tulkitsijana.

Varto, J. 2006. Seuraava askel - nykyaikaisen taiteen viesti kuvataidekasvatukselle. Teoksessa Kettunen, K, Hiltunen, M, Laitinen, S & Rastas, M (toim.) Kuvien keskellä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Wilson, B G. 2008. Contemporary Art, the Best of Art, and Third-site Pedagogy. Art Education, 61 (2008): 6-9.

LIITTEET

Liite 1

Kemijoki Oy kutsuu Kemijoki-varren koulujen opettajat ja oppilaat kertomaan siitä, mitä joki ympäristönä teille merkitsee. Luovuuskilpailu on yhteisöllinen tapa pysähtyä miettimään tutun joen merkitystä ja päästää luovuus valloilleen. Kilpailun teema voidaan yhdistää monipuolisesti ja joustavasti eri oppiaineisiin. Oppilaat voivat ikään katsomatta osallistua ja kertoa oman tarinansa yhdessä.

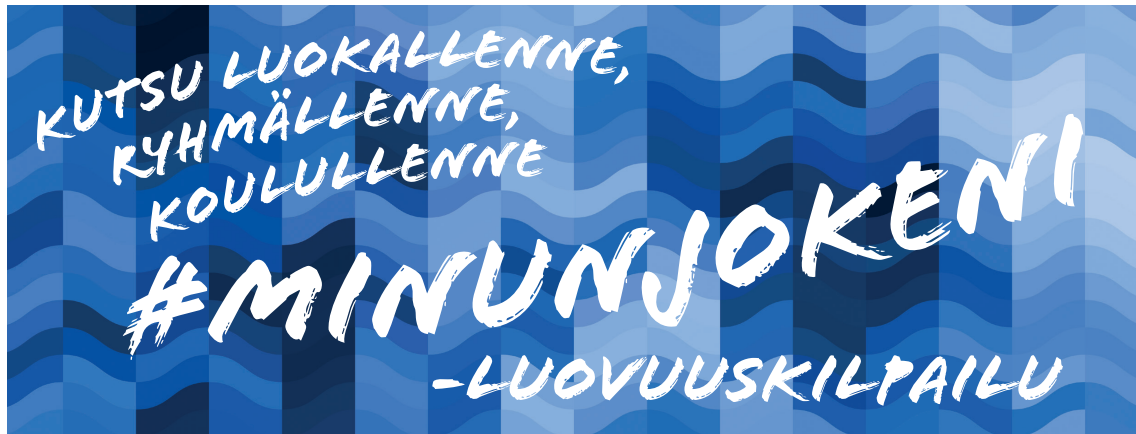
Kilpailu toteutetaan **kevätlukukauden 2015** aikana jokivarren ala- ja yläkouluille sekä lukioille Rovaniemellä, Tervolassa, Kemijärvellä ja Sodankylässä. **Ilmoittautuminen on joulukuussa 2014.**

Kilpailu on yhteisöllinen. Osallistua voivat luokat, ryhmät, kurssit, useampi luokka yhdessä tai vaikka pieni koulu kokonaisuudessaan. **Ryhmällä ei ole maksimikokoa**, mutta jokaisen ryhmässä olevan pitää osallistua kilpailutyön toteutukseen. Koulukohtaisesti osallistuvia luokkia tai ryhmiä voi olla useita. Huomioimme osallistuvan ryhmän kouluasteen kilpailun arvioinnissa, samoin sen, jos ryhmässä on eri-ikäisiä oppilaita.

Osallistuvan ryhmän kilpailutoteutus voi olla esimerkiksi **kollaasi, piirros, maalaus, tietokonepeli tai musiikkikappale**. Luovuudelle ei ole rajoja, yhteisenä nimittäjänä on Kemijoki ja ympäristö. Teokset kootaan Kemijoki.fi-verkkosivuille kaikille avoimeksi galleriaksi.

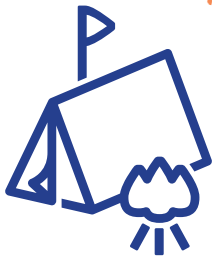
VINKKI

Kemijoki Oy:llä on hyväkuntoisia tietokoneita noin 30 kappaletta. Osallistuvat koulut saavat koneet halutessaan käyttöönsä pysyvästi. Osallistuvien koulujen ja ryhmien määrä sekä tarpeet vaikuttavat siihen, kuinka koneet reiluusperiaatteella jaetaan.

OSALLISTU **KYHMÄSI** KANSSA
YMPÄRISTÖTEEMAISEEN LUOVUUSKILPAILUUN.

KEMIJOKI ON SINUN JOKESI

KILPAILUSSA

Pääsette yhdessä testaamaan ja jakamaan muiden kanssa Kemijoki-tietämystä. Luotte teoksen siitä, millä tavoin Kemijoki on teille tärkeä. Teos voi olla esim. kollaasi, piirros, maalaus, tietokonepeli tai musiikkikappale. Voitte äänestää parhaita teoksia verkossa.

KETKÄ VOIVAT OSALLISTUA

Alakoululaiset, Yläkoululaiset, Lukiolaiset. Ryhmän voi muodostaa vapaasti, kysy lisää opettajalta.

KILPAILUAIKA

Ilmoittautumiset **15.12.** mennessä. Kilpailuaika alkaa joululoman jälkeen. Palkinnot jaetaan huhtikuun lopulla.

KISASSA HYVÄT PALKINNOT

Kolme osallistujaryhmää palkitsemme kunkin **1000 euron** stipendillä. Lisäksi jaossa on **400 euron** kannustusstipendejä. Kaikki osallistuvat työt esitellään verkkoon perustettavassa galleriassa.

Kilpailun järjestää Kemijoki Oy.
Lisätietoa osoitteessa www.kemijoki.fi

Liite 3

Kemijoella

Saara Lintunen

Lapin yliopisto, Galleria Kilo

12.9.-30.9.2016

Ma-Pe 8-21, La 9-16

Avajaiset / Vernissage 12.9.2016, klo 18-20

'Kemijoella' – näyttely on osa Saara Lintusen pro gradu – tutkielmaa. Näyttelyssä nähtävät teokset ovat syntyneet gradun kirjallisen osuuden kanssa yhtäaikaisesti. Kuvallinen työskentely on tukenut kirjoitustyötä ja päinvastoin. Teoksissa tiivistyvät irralliset elementit yhtenäisiksi symboleiksi, jotka ovat välittyneet aineistosta tutkimustyön edetessä. Grafiikan vedoksissa nähdään tiivistyneitä teemoja sekä tutkimustulosta.

Pro gradu – tutkielma käsittelee Kemijoen varren koulujen oppilaiden teoksia, jotka syntyivät 'Minun jokeni' – luovuuskilpailussa. 'Minun jokeni' – kilpailu järjestettiin Kemijoen varren kouluille keväällä 2015. Kemijoesta kertovia teoksia syntyi 50 kappaletta, jotka kertovat Kemijoen koulujen taiteen tilasta sekä lasten ja nuorten suhteesta jokeen.

Tekniikkana näyttelyn teoksissa ovat grafiikan työtavoista carborundum ja monotypia. Teoksissa nähdään leikkisää viivaa, liukuvia väripintoja, uimapukuja sekä maisemia. Saara Lintunen on 25-vuotias kuvataidekasvatuksen maisteriopiskelija ja kuvataiteilija, alun perin kotoisin Tornioista.

Liite 4

'Kemijoella' / Saara Lintunen / 2016

Teosluettelo / List of Artwork

1. Swimming in the river. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.
2. Lost my bikini bottom. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.
3. In my bikini bottom. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.
4. Reflections 1. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.
5. Reflections 2. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.
6. Lost my bikini bottom 2. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.
7. Lost my bikini bottom 3. 2016. Monotype print. T.p.l'a. 1/1.
8. In my swimsuit. Monotype print / Carborundum. 2016. T.p.l'a 1/1.
9. Pink thoughts. Monotype print. 2016. T.p.l'a 1/1.
10. Water dripping. Monotype print. 2016. T.p.l'a. 1/1.
11. Yellow thoughts. Monotype print. 2016. T.p.l'a. 1/1.
12. Rash. Carborundum. 2016. T.p.l'a. 1/1.
13. Ice cream melting. Monotype print. 2016. T.p.l'a. 1/1.
14. Swimsuit melting. Monotype print. 2016. T.p.l'a. 1/1.
15. Lost it. Carborundum. 2016. T.p.l'a. 1/1.

Lupahakemus Minun jokeni -luovuuskilpailuun osallistujille.

Palauta molemmat luvat kilpailutiimin vetäjälle tai opettajalle viimeistään 2. helmikuuta 2015. Allekirjoitetut luvat jäävät kilpailutiimin vastuupettajalle.

1. Instagram ja internet

Minun jokeni -kilpailussa halutaan käyttää Instagram-kuvapalvelua tiimien työskentelyprosessin esittämiseen ja taltioimiseen verkossa. Instagram on erityisesti nuorten suosima, kuvien välittämiseen hyvin sopiva sosiaalisen median väline.

Kaikilta oppilailta ja alle 18-vuotiaiden oppilaiden vanhemmilta tarvitaan lupa sellaisten kuvien julkaisemiseen Kemijoki Oy:n luovuuskilpailun nettisivuilla, joissa oppilaita tunnistettavasti esiintyy.

Jokainen kilpailutiimi lisää kuvia omaan Instagram-käyttäjätiliinsä Instagram-kuvapalvelussa. Hashtagilla #minunjokeni merkatut valokuvat tulevat näkyviin kemijoki.fi/minunjokeni -sivustolla.

Alle 13-vuotiaiden oppilaiden kilpailutiimeihin tarvitaan opettaja, joka luo Instagram-käyttäjätilin. Opettaja voi yhdessä oppilaiden kanssa ladata kuvia tilille. Myös opettajalta tarvitaan lupa allekirjoituksineen. Kuvien julkaisussa tulee kunnioittaa kaikkia tiimin jäseniä. Kilpailun arviointiraati arvioi tiimin prosessia Instagram-kuvavirran perusteella.

2. Opinnäytetyön aineiston keruu

Saara Lintunen ja Irina Havaste-Ukkola työskentelevät Kemijoki Oy:n luovuuskilpailussa ja opiskelevat Lapin yliopistossa kuvataidekasvatusta. Lintunen ja Havaste-Ukkola keräävät opinnäytetyöhönsä aineiston luovuuskilpailun tuotoksista.

Aineistossa ei esiinny oppilaiden nimiä eikä kuvia, ainoastaan kilpailun tuotosten kuvia. Yksittäisiä henkilöitä ei voi tunnistaa aineistosta. Luovuuskilpailun tuotosten käyttämiseen osana opinnäytetöitä tarvitsemme luvat sekä alle 18-vuotiaiden vanhemmilta että yli 18-vuotialta heiltä itseltään.

1. **Annan luvan** (oppilaan nimi)_____ Minun jokeni -luovuuskilpailuun liittyvien, Instagram-kuvapalveluun ladattujen kuvien julkaisuun kilpailutiimin omalla Instagram-tilillä ja Kemijoki Oy:n Minun jokeni -luovuuskilpailuun liittyvillä internet-sivuilla.

Huoltajan allekirjoitus, pvm. ja nimen selvennys:

1. **Annan luvan** (oppilaan nimi)_____ Minun jokeni -luovuuskilpailun tuotosten taltioimiseen opinnäytetyön aineiston keruuta varten sekä niiden käyttöön opinnäytetyön aineistossa. **Huoltajan allekirjoitus, pvm. ja nimen selvennys:**
